

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Tractatus IV. De 5. & 6. præcepto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

6. Si stipendium exigant majus justo, vel quam
 Gymnasii Leges, aut consuetudo permittat.
 7. Si Doctoratus insignia negent dignis, vel
 indignis conferant; quod Nav. dicit esse mortale;
 præsertim in Theologia, Jure Canonico, Civili,
 & Medicina: nam in Philosophia fortè veniale
 tantùm esse censet Cajet. v. Doctoratus. 8. Si Disci-
 pulis malo sint exemplo. 9. Si malis moribus
 imbutos, & qui aliis perniciosi sunt, ad scholas
 admittant, vel ex iis non dimittant, v. Trull. L. 4.
 c. 1. D. II. num. 2.

TRACTATUS IV.

De quinto & sexto Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur,

Non occides.

- 769 **P**rohibetur hominis occisio, mutilatio, verbe-
 ratio, aliæque similis afflictio injusta; de qua
 quæritur, quæ & quando fit injusta.

DUBIUM I.

*An aliquando liceat occidere vel
mutilare seipsum.*

- R**esp. Absque divina autoritate non licet
 se ipsum directè & ex intentione occidere.
 Ratio, quia est contra charitatem sui; &
 fit injuria Reipublicæ & Deo, qui est solus
 directus & absolutus Dominus humanæ vitæ.

Dixi

Dixi 1. *Absque auctoritate divina*, propter Samsonem & quosdam Martyres, qui seipsos occiderunt, vel ex divina inspiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet se occidere, hoc est, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò sequatur, quia Præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem. *S.Th. 2. 2. c. 64. Vid. Fill. T. 29. c. 4. q. 5. Et Becan. 2. 2. T. 3. c. 7. q. 8.* Unde resolves:

I. Miles potest, imò tenetur persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. *Card. Lugo D. 10. Sect. 1.* Item posse ad evertendam turrim hostilem, aut ad perdendos hostes, pulverem incendere, etsi sciat se obruendum; uti & navem mergere vel incendere, ne hostis eâ portetur cum gravi Republicæ damno, docet *Lesf. L. 2. c. 9. n. 32. Fagund. Tom. 1. L. 5. c. 11.* Similiter licet se obijcere telo vel ictui, ad servandam vitam Principis, amici ad mortem injustè damnati vices subire. *Lesf. n. 30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Lesf. loc. cit. Lopez 1. P. c. 65.* Item servire peste infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto se præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Lesf. n. 31. & 35. Fill. l. c. Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 1. n. 3. Lugo l. c.* Ubi tamen everisionem illam turris, & combustionem navis, (si quidem nulla sit spes evadendi) timidè, & non nisi ex gravissima, v. g. boni publici causa, videtur concedere, v. *num. 51. c. 52. & c. Malderum Tract. 3. c. 1. Dub. 19. Dian. P. 5. Tract. 4. Resol. 26. Fagund. P. 5. c. 11. num. 6. & seqq.*

II. Etsi virgini non liceat ad castitatem servandam directè se occidere, licet tamen ei certo

» certo periculo mortis se exponere, etiam
 » pro sola integritate corporali, licet rationabi-
 » liter præsumeret se non consensuram: quia
 » integritas ista magni æstimatur, v. *Laym. l. c.*
 » III. Reo licet non fugere, imò etiam sponte se
 » sistere Judici plectendum; licet positivè seipsum
 » perimere non possit, etiamsi à Judice id ei
 » committatur, vid. *Less. n. 25. 26. & 28. Lugo num. 89.*
 » contra *Vasq. T. 2. D. 173. c. 3.*
 » IV. Etli Carthusianus in extrema ægritudine
 » possit servare vitam vescendo carnibus, idque
 » probabiliter ei tum liceat, (atque adeo non pec-
 » cet, qui inscio præberet cibos ex carnibus, *Sanch.*
 » *Dian. P. 8. T. 7. R. 70.*) licitè tamen & laudabiliter
 » etiam tum omittit, cum certo periculo mortis,
 » ut contra *Vasq. & Gran.* docet *Dian. P. 5. T. 4. R. 4.*
 » ex *Vict. Lorc. & c.* quia rationabiliter negligi-
 » vitam pro bono communi Ordinis, *Lugo n. 33.*
 » contra *Azor & Escob. T. 6. c. 7.* ubi docet, teneri
 » carnibus vesci, si exigit necessitas, ita ut aliter
 » vitam conservare non possit: quod *Sanch. Conf.*
 » *L. 5. c. 1. D. 35.* cum aliis sex ita distinguit: Si neces-
 » sitas vescendi sit ab intrinseco v. g. morbo, ex quo
 » iudicio Medicorum convalescere non possit,
 » nisi esu carnium, ait probabiliter esse, non teneri
 » vesci, (tamen si licitè possit) quia morietur natu-
 » raliter ex morbo, cujus ipse non est causa: Si verò
 » fit ab extrinseco (v. g. si ob inopiam aliorum cibo-
 » rum fame moriendum esset) teneri vesci, quia
 » mors illa, cum sit violenta, ipsi imputaretur.
 » V. Licet carnem vigiliis & inedia moderatè
 » affligere: qui autem advertens vitam iis notabi-
 » liter minui, nihilominus continuaret, peccaret
 » graviter, ut notat *Laym. n. 5.* ex *Cajetan.* Et si hic
 » multi ob bonam fidem, & zelum Deo placenti
 excu-

excusentur, v. *Bonac. Tom. 2. de Restitut. D. 2. Q. ult. cc*
Secl. 1. P. 5. n. 9. Fill. l. c. Lugo num. 32. 33. 36. &c. Ubi *cc*
 rectè notat, aliud esse procurare abbreviationem *cc*
 vitæ, seu mortem positivè sibi afferre; aliud *cc*
 permittere, vel periculum ejus subire, vel *cc*
 non adhibere media ad avertendam: prius ait *cc*
 esse illicitum, v. g. pœnitentiis indiscretis, *cc*
 carnisque macerationibus vitam notabiliter *cc*
 abbreviare; posterius verò sæpe licere, ideòque *cc*
 non teneri Carthusianum carnibus vesci, *cc*
 nec aliquem alium uti pretiosâ & exquisitâ medi- *cc*
 cinâ, ad mortem vitandam; nec Secularem *cc*
 relicto domicilio quærere salubriorem aërem *cc*
 extra Patriam.

VI. Excusantur ægri, qui paulò ante mortem, *cc*
 causâ humilitatis vel boni exempli, petunt humi *cc*
 collocari, quia non intendunt vitam abbreviare. *cc*
 v. *Vasq. l. c. Addit Laym. n. 5.* non teneri quenquam *cc*
 mediis extra-ordinariis, & nimis duris, v. g. *cc*
 abscissione cruris, &c. vitam conservare; *cc*
 nisi tamen ea communi bono sit necessaria, *vid. cc*
Lesf. l. c. Sanch. d. 34. ubi dicit, infirmum in periculo *cc*
 mortis, si sit spes salutis, non posse medicamenta *cc*
 respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans *cc*
 (per se loquendo) teneri subire manus Medici, vel *cc*
 Chirurghi, quando id ei gravissimum est, & magis *cc*
 quàm mortem ipsam horret. *Escob. E. 7. Cap. 8. cc*
 v. *Turrian. Sum. P. 1. c. 263. Dub. 5.*

Resp. 2. Non licet se mutilare, nisi sit neces- *cc*
 sarium ad conservationem corporis totius; *cc*
 quia nemo est suorum membrorum absolutè *cc*
 dominus. *Lesf. D. 14. Unde resolves:*

I. Non licet se castrare ad conservandam *cc*
 castitatem, vel ad sedandas tentationes; quia *cc*

E f

hoc

- » hoc ad eum finem non est necessarium. *S. Th. 2. 2. q. 65. art. 1. Less. l. c. Molin. Fill. q. 3. & c.*
- » II. Peccant Parentes, qui filios etiam confertientes castrant, ut sint utiles cantui. *v. Laym. n. 2.*
- » • *Quæres.* An sepeliendus sit in loco sacro, qui seipsum occidit.
- » *Resp.* Id vetant Ecclesiæ Canones : qui tamen non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbata phantasiâ id fecerunt ; vel qui ante mortem vere de hoc doluerunt. Quòd si constet quempiam seipsum occidisse, & dubitetur, utrum deliberatè, an ex animo turbato factum sit, in praxi privatur sacrâ sepulturâ, cum præsumatur secundum opus externum voluntariè esse factum : nisi tamen ex circumstantiis contrarium colligatur : Si verò dubitetur, à se ipso, an ab alio *v. g.* si præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præsumitur finè evidentibus indiciis. *Molin. T. 3. D. 20. v. Laym. n. 8. v. etiam Escob. E. 7. c. 8.*
- » ubi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, si vivus ex loco discessit, non esse privandum Sepulturâ Ecclesiasticâ.

A D D E N D A.

- » 170 Q. 176. *Quanta sit obligatio servandi vel prolongandi vitam.* R. §. I. Circumcelliones hæretici tempore Constantini Imperatoris asserbant quemcunque hominem se interimentem esse Martyrem, sed damnati sunt in Conc. Bracharensi, uti refert *Lugo de Just. D. 10. n. 1. & Mendo in Stat. d. 4. n. 43*, unde relicto illo infano errore dicendum est, quandoque esse gravem, quandoque nullam obligationem servandi vitam vel prolongandi, uti explicat *Busenbaum*, quibus adde seqq.

§. 2. Quamvis possit aliquis mortem sibi directe 775
ex bono fine optare, v. g. ut liberetur ærumnis
morti ipsi æ qualibus, aut ut peccatis sit liber, uti
cum aliis docet *Tambur. Lib. 5. c. 1. §. 3. n. 34*, tamen
nemini licitum est directe sibi mortem inferre.
Ratio disparitatis est, quia actus optantis est
inefficax, id est, sistit in desiderio, quod suam mora-
litate desumit à motivo, quod potest esse bonum,
neque tendit in læsionem alicujus Juris alieni,
nam pro talibus circumstantiis præsumitur Deus
consentire seu non reprobare tale inefficax deside-
rium: è contrà occisio suâ esset actus efficax
tendens ad ipsum effectum externum mortis, quo
læderetur Jus, quod habet solus Deus in vitam
nostram. Neminem autem ad peccatum vitandum
posse se occidere, latè probat *Bonæpei in Noctua*
Dub. 21. n. 660; idem tenent *Diana P. II. T. I. R. 23.*
& *Lugo num. 23.*

§. 3. Non est eadem obligatio vitam prolon- 772
gandi, quæ est non abbreviandi seu conservandi,
ita *Pasq. in Praxi Jejun. Decis. 27. Sanch. in Conf.*
L. 5. c. 1. D. 33. Gobat in Quin. T. 5. c. 1. n. 30. Ratio est,
quia vitam prolongare importat singulare studium,
ad quod non tenemur, è contrà non abbreviare
& conservare importat commune tantum studium,
ad quod tenemur: unde non est idem non prolon-
gare & abrumpere vitam, uti rectè *Victoria Rel.*
de Temper. n. 9, qui cum *Pagund.* docet, quamvis
Medicus diceret aliquem, v. g. utendo vino, posse
ad decem annos vitam prolongare, tamen posse
ex mortificatione abstinere.

§. 4. Omnes docent non licere abstinere, v. g. 773
à vino, directe eâ intentione, ut etiam horâ citiùs
moriatur, *Lugo num. 32. Gobat num. 32*, quia
nemo etiam ad horam est dominus vitæ suæ:

Hfz

Idem

Idem tamen *Lugo* num. 31. docet strangulandum posse prius abstinere à cibo, ut sic debilius citius suffocetur, quod *Gobat* n. 75. dicit esse probabile, se tamen non suaturum, nisi esset periculum desperationis aut blasphemiae.

774 §. 5. Licitum est abstinere à parte etiam communis cibi & potus, quamvis mors inde sequatur citius, dummodo sumatur, quod necessarium est ad conservationem individui, *Sanch.* n. II. *Pasq.* num. 8. *Lugo* n. 34. *Gobat* n. 40. Ratio est, quia sic non tollo, sed tantum non prolongo vitam, ad quod non teneor, habens finem bonum, qui est utilitas spiritualis prævalens corporali, & ita fecerunt sancti viri: quod si hoc licitum non esset, peccarent plurimi per studia & artes laboriosas nativum calorem consumendo, nam sic etiam minuitur vita; unde universaliter docet *Granad.* apud *Dian.* P. 5. T. 4. R. 33. movendum non esse scrupulum, etiamsi quis pœnitentiis, vigiliis, mortificationibus ad obsequium Dei vitam suam abbreviet, hoc enim spectat ad gubernationem vitæ, quæ nobis à Deo commissa est, ut ita possimus illâ uti ad exercitium virtutum, & ad majorem in cælo obtinendam gloriam: hinc potest quis Religionem ingredi, nec tenetur ex illa aut è Novitiatu egredi, etiamsi advertat abstinentiam aliâque similia nocere valetudini, & sic abbreviandam vitam, *Lugo* n. 34. *Gob.* n. 54. Consequenter non tenetur Religiosus petere victum à communi diversum, licet communis noceat valetudini, *Gob.* n. 60; nec salubriorem locum, quamvis in eo, in quo est, minus diu sit victurus, *Vict.* *Sayr.* *Gob.* num. 59. Quod idem rectè asserunt etiam de homine sæculari *Vict.* & *Lug.* num. 36, quia applicatio rerum valetudini noxiarum aut

omissio

Omissio valetudini utilium à sapientibus non cen-
setur occisio sui, quando fit ex causa proportionata
statui suo, vel Sanctorum exemplo conformi:
Si tamen victus ordinarius inferret Religioso
grave incommodum, teneretur Superiori indi-
care, ut præveniretur majoribus incommodis,
non autem teneretur indicare, si tantum causet
leviora incommoda, uti catharros, somnum
inquietaorem &c. *Gob. n. 65. & 66.* Quod si indicarit,
& non provideatur, debet acquiescere & permit-
tere, quidquid secuturum est.

§. 6. Nemo, nisi postulet necessitas Reipublicæ 775
vel Ecclesiæ, teneretur vitam conservare mediis
extra-ordinariis aut pretiosis, *Sanch. Vict. Sayr. Lug.*
n. 36. Gob. n. 34. Ratio est, quia non tenemur conserva-
re nisi mediis ordinariis, secundum dicta *L. 2. n. 201;*
imò *Vict. n. 1. & Sayr. L. 7. c. 9. n. 28.* dicunt hominem
non teneri conservare vitam medicinis, quia
incertum est, an eam non plus minuant quam
prolongent: Similiter docet *Sanch. n. 4.* neminem
teneri quotannis sumere medicinam, v.g. ad præ-
cavendas febres, quamvis esset probabile peri-
culum febris & mortis, hæc enim non sunt ordi-
naria media vitam conservandi: addit tamen *n. 5.*
omnes teneri, dum ægrotant, si commodè possint,
consulere Medicos, & uti cibis salutaribus, quia
hæc sunt media ordinaria & facile parabilia,
ideoque etiam *Boudevvins P. 2. Q. 8.* dicit ægrum
periculosè laborantem, cui copia est Medicorum
& mediorum, teneri illis uti, si aliter sanari
non possit: addit *q. 9.* quoties notabile periculum
imminet ex omissione consilii, teneri ægrum
in licitis & honestis obedire Medico.

§. 7. Docet idem *Boudevv. quæst. 12.* si notabile 776
corpori damnium vel vitæ periculum imminet,

teneri Patientem admittere etiam inspectionem corporis ; rationem dat, quia erubescencia, quae deterret, habet ortum à peccato, & vincenda est per mortificationem, nam ratione illius, quod culpâ nostrâ contraximus, non est nobis licitum aliquid contra Jus, quo Deus nos obligat ad conservandam vitam : *Nav. tamen, Lefs. Baldel. Bonac. J. Sanch. Tambur. §. 4. n. 25.* cum *Busenbaum* docent puellæ licitum esse negligere curationē sui morbi, ne tangatur in partibus inhonestis, quia nemo tenetur admittere curationem, à qua non minus abhorret quàm ab ipso morbo: notant tamen rectè *Turrian. & Dian. P. 5. T. 3. R. 158.* teneri admittere sibi applicari medicinas ab alia honesta femina.

777 §. 8. Licitum est respuere medicinas, ut sic tolerantur graves doloris citra periculum mortis, *Sanch. n. 8, & sic Ludovic. de Ponte* rectè *Lamparin* in ejus vita L. 3. c. 4 §. 8. fecit, ut medicina non applicaretur oculo, quem falsus humor planè eripuit.

778 §. 9. Si tanta sit dejectio animi & appetitus, ut æger non nisi per summum laborem & cruciatum possit cibum aut potum sumere, *Vict. supra* excusat eum à mortali, si respuat, licet mors inde sequatur, quia tum est quædam impossibilitas moralis, quod maximè valet, si sit spes exigua vitæ.

779 §. 10. Damnatus à Judice, ut fame vel siti pereat, potest rejicere victum aut potum oblatum, ut docent *Lefs. de Just. L. 2. c. 9. n. 24. Laym. L. 1. T. 4. c. 18. n. 9. Gob. num. 68.* Si autem per vices repetitas sic possit tandem evadere mortem, *Lugo num. 30. & Gob.* dicunt teneri admittere, sed si sententia sit justa, videtur non teneri, potest enim permittere illius in se executionem, uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum,

ut docent *Sot. Azor, Mald. Lesf. & alii* apud *Dian.*
 P. 5. T. 4. R. 41. contra alios : imò *Lesf.* aliique
 cum *Lug. n. 38.* docent licere se Reum offerre Judici,
 ut secundum Justitiam de eo disponat: an autem
 liceat se, v.g. è turri præcipitare, ne acerbiorè morte
 afficiatur, videri potest *Lugo num. 50.*

§. 11. Si Titius injustè ad mortem damnetur, 780
 potest alius ex motivo alicujus virtutis loco illius
 se offerre, ut colligitur ex dictis *Lib. 2. num. 177.*
 Si autem Titius justè damnetur, non potest se
 offerre alius, quia sic Judicem volentem justè occi-
 dere nocentem, induceret ad injustè occidendum
 se innocentem, *Lugo num. 49. Tamb. L. 6. c. 2. §. 2. n. 5.*

§. 12. Si damnato ad mortem præcipiatur, 781
 ut exequatur in se sententiã, v.g. venenum bibat,
 venam sibi aperiat, se in ignem conjiciat, potest,
 si velit, illa facere, ut potest in se exequi pœnam
 exilii, quia tum constituitur Minister publicus
 suæ necis, ut docent cum aliis multis *Haunold.*
de Just. T. 1. T. 2. n. 613. & *Illsung T. 4. D. 3. num. 66.*
 contra *Salas, Lesf. Lug. n. 25. Busenb. & alios* apud *Dia.*
 supra R. 39 ; item potest facere omnia, quæ ipsi
 implicitè præcipiuntur, v.g. scalas ascendere ;
 si tamen non jubeatur, non potest seipsum dejicere
 è scalis, quia sic se occideret autoritate propriã,
 & hoc tantum vult *S. Th. 2. 2. q. 64. art. 5. ad 2.* ut rectè
Illsung ; posse tamen, etiam si non jubeatur,
 collo circumligare funem, docet *Tamb. §. 1. n. 5,* quia
 hoc habet se indifferenter & remotè ad mortem.
 Quod si tamen nollet talia in se exequi, non obli-
 garetur, quamvis juberetur, quia nimis durum
 videtur aliquem sui ipsius carnificem agere, ita
 omnes communiter cum *Diana Resol. 40.*

§. 13. Catholico optanti Martyrium licitum est 782
 non fugere è carcere, quamvis posset commodè,

Ff4

quia

quia vix aberit scandalum, & quamvis abesse
tamen professio Fidei & testificatio fidelitatis
in Deum est sufficiens causa in eis circumstantiis
permittendi occisionem suam: quando autem
Christus Matth. 5. dicit: *Si vos persecuti fuerint
in una civitate, fugite in aliam, vel non mandatur
sed dicit, quid facere possint; vel si mandatur
mandat illis, qui ad propagationem Fidei erant
necessarii: item non mandat hoc carcere clausis
sed adhuc à carcere liberis, quando nondum est
occafio proxima profitendæ Fidei & testificandæ
suæ in Deum fidelitatis. Vide Lugo num. 47.*
Non esse autem licitum ex sola cupiditate Martyrii
se ingerere in Martyrium, rectè docent *S. Th. Cap. 1.
Sanch.* aliique cum *Gob. in Quin. T. 5. c. 18. n. 51.* unde
nec absque necessitate licitum est infidelibus dari
occafionem suam occidendi; ex justa tamen causa
id liceret, uti rectè *Lugo n. 39.* apud quem circa ista
posunt plura videri.

783 §. 14. Circumforanei sumentes venenum,
ut ostendant efficaciam sui remedii, non peccant
graviter, si valerudinem non vitient notabiliter,
quia periculum vitæ excusatur per remedium
moraliter certum, *Dicast. Tamb. §. 2. n. 12. Dian. R. 1.
& alii.*

784 §. 15. Posset mulier non potens parere admitti
excisionem, ut infans baptizaretur, saltem
si aliqualis spes evadendi affulgeret, ad hoc tamen
non obligatur, *Boudevv. Quæst. 20.* quem casum
doctè tractat *Rayn. de ortu infantium per sectio-
nem Cæsaream, ubi dicit spem semper affulgere,
nunquam sectionem esse per se lethalem, cuius ipse
tradit praxin. Quòd si infans in utero mortuus sit,
docet *Boudevv. supra, matrem non teneri, ut vitam
conservet, ejus excisionem pati.**

§. 16. Dubium est, an tenearis admittere, v. g. 785
 sectionem rupturæ, vel tibie abscissionem, si præ-
 videas te alioquin ideo moriturum; aliqui affir-
 mant, quia non es dominus vitæ tuæ: alij negant,
 quia nemo tenetur media extra-ordinaria &
 valde difficilia adhibere ad conservandam vitam:
 quod si tibi à Superiore graviter mandaretur,
 secundum *Navar. Lesf. & alios* tenereris, quia
 obedientia etiam ad res arduas obligare potest:
 secundum *Salon. Sot. Dicast. Lug. Dia. Burgh. Cent. 2.*
Cas. 39. non tenereris, quia restam arduæ, quæ
 communiter humanam fragilitatem superant,
 suntque ferme æquæ acerbæ ac mors ipsa,
 non cadunt sub obedientiam: excipiunt tamen,
 nisi talis homo esset necessarius Republicæ vel
 Communitati, remedium verò foret certum &
 securum, tum enim putant teneri admittere:
 omnes illæ sententiæ sunt probabiles.

§. 17. Potest quis sibi amputare manum, ut liber 786
 catenâ evadat mortem, pars enim meritò postpo-
 nitur toti, *Lugo num. 21. & 22. Steph. T. 4. D. 5. N. 6.*
 Potest etiam quivis alius tibi hoc facere cum tuo
 consensu, *Hurtad. & Dian. in Comp. v. Homicidium.*
Num. 10.

§. 18. An & quomodo liceat militi navem, 787
 in qua est, ne in manus hostium veniat, accendere,
 aut turrim evibrare, prævidens se certò occidendū,
 videri potest *Mendo D. 4. Q. 6.* ubi tanquam proba-
 bilius defendit esse illicitum: *Lugo à num. 51.* putat
 in causa boni publici esse licitum, si ab hostibus
 eras occidendus.

DUBIUM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem,

- 783 **R** *Esp.* Extra causam necessariæ defensionis, de quo infra, nulli id licet, nisi auctoritate publicâ, & Juris ordine servato, ut patet
- Exod. 22. Et Rom. 13. Unde resolves :
- I. Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehensas, quia ad id non habent auctoritatem publicam, & Leges Civiles id permitrentes, à Jure Canonico sunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus est de proscriptis, quos occidendi cuius auctoritas publica datur : idque non injustè, cum ad Reip. defensionem sit necessarium. Peccant tamen, qui non ex zelo Justitiæ, sed odio, aut privatæ vindictæ causâ faciunt. v. *Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 1.*
- II. Peccat Princeps, vel Magistratus, (regulariter loquendo) v. *infra L. 4. c. 3. Dub. 1.* qui occidi jubet Reos non citatos vel non auditos, vel non damnatos, etsi privatâ scientiâ constet esse nocentes : quia ex Jure naturæ, actus publicus fieri debet ex scientiâ & auctoritate publicâ, v. *Cajet. v. Homicidium. Fil. Tr. 29. n. 27. Bonac. T. 2. de Restit. D. 2. Q. ult. S. 1. P. 2. n. 7. Et infra L. 4. c. 3. D. 1.*

A D D E N D A.

- 789 Q. 177. *An liceat marito occidere uxorem in adulterio deprehensam.* R. Non licet, hinc ab *Alex. VII.* damnata est hæc propositio 19. *Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Circa quam damnationem notanda sunt aliqua,

§. 1. *L. Patri. 20. ff. ad Leg. Jul. de adult. datur Jus occidendi adulterum cum filia peccantem: ibidem L. Si adulter, & L. Marito, etiam conceditur potestas occidendi adulterum cum sua uxore deprehensum: item in quibusdam Regnis permittunt Leges maritis occidere uxorem non gravidam in adulterio deprehensam, uti referunt Lugo de Just. d. 10. n. 84. & Mendo in Stat. d. 3. q. 2. n. 17. Putantque multi Juristæ apud illos, item T. Hurt. & Caram. apud Nicol. Du Bois ad hanc propositionem damnatam, quod quibusdam etiam aliis apud Lugo videtur probabile, illos non peccare, quia videntur facere autoritate publicâ, quam à Legibus accipiunt, per quas videntur statui Ministri Justitiæ, Papa autem tantum damnat, si fiat autoritate propriâ. Opposita sententia est omnino tenenda, quam plurimi sequuntur cum Lugo n. 91. Mond. n. 21. Barbosa, qui refert pro ea Authores 48: probatur autem ex Jure Canonico, nam Nicolaus I. Cap. Inter hæc, 33. Quæst. 2. expressè declarat ejusmodi occisionem non licere secundum Leges Ecclesiasticas, esto liceat secundum Civiles, quæ non tollunt rationem culpæ, nec reipsa dant in conscientia Jus sic occidendi, sed tantum volunt, ut talis occidens non possit in foro externo puniri, permittunt enim impunè fieri, ut indulgeant vehementi & justo dolori, unde etiam rectè notat Lugo n. 96. eum, qui occidit ejusmodi adulterum Clericum, licet peccet, tamen non incurrere excommunicationem, à qua excuset vehementia justî doloris, qui impellit.*

§. 2. Leges Civiles, quæ darent facultatem 790
 autoritate publicâ occidendi adulterum aut
 adulteram, essent iniquæ, adeoque nullæ, Molin.
 Lugo num. 91. Ratio est, I. Quia permittunt
 occidi

occidi Clericum uti Laicum, est autem contra Jus Ecclesiæ, si potestas laica se constituat Judicem Clerici. 2. Quia quando delinquens capi potest, audiri, & servato ordine Juris condemnari, Jus Naturæ dicitur ita esse faciendum, nisi forte esse grave periculum in mora, aut aliæ circumstantiæ honestarent: hinc docent S. Antonin. Sanch. & alii cum Lugo num. 99. nè Judici quidem licere aliter procedere, si inveniret adulterum cum sua uxore, atqui ita est in nostro casu, oppositum autem est de Bannitis, uti dicitur num. 794. ergo. 3. Est contra Charitatem, aliquem extra gravissimam necessitatem occidere, qui scitur esse in mortalibus nec per tempus posse ad gratiam se disponere, hoc autem hic fieret, ergo. Si dicas, Deum Num. 3. concessisse potestatem Propinquis & Cognatis occisi, ut interficerent homicidam. R. Id potuisse Deum, qui est Dominus absolutus vitæ & necis, deinde illa potestas à Deo data præsupponebat aliquam sententiam Judicis, uti ostendunt Lyrar. & Lugo num. 98.

791 §. 3. Ex his patet propositionem relatam rectè esse damnatam, dicit enim licere privata auctoritate, quod est omnino improbabile.

792 Q. 178 An banniti publici grassatores vel criminosi possint ubique & promiscuè ab unoquoque occidi. R. Banniti dicuntur, qui publicâ auctoritate declarati sunt rei mortis, & de his aliisque criminosis resolvuntur seqq.

§. 1. Peccaret mortaliter filius, qui patrem suum bannitum occideret, quia id graviter repugnat charitati ex Lege naturali debitæ Parentibus, Tambur. L. 6. c. 1. § 4. & alii. Idem dicit Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 2. n. 2. de Parentibus respectu filiorum, de

de uxore respectu mariti ; si tamen pater nullo modo aliter ab armis contra Patriam averti posset, putant *Jul. Clarus, Dicast. & Lay.* posse occidi a filio, quia prævalet bonum universale Patriæ, quæ est communis omnium mater.

§. 2. Clericus in majori Ordine constitutus 793 graviter peccat, si occidat bannitum, est communis contra *Riccium*. Ratio est, quia Ecclesia *Cap. Sententiam, ne Clerici vel Monachi*, graviter prohibet Clerico, ne se in causas sanguinis etiam justas immisceat, ideòque *Sot. & Tol.* putant etiam Clericum in minoribus Ordinibus constitutum peccare leviter, si talem bannitum occidar.

§. 3. Reliquis hominibus privatis licitum est 794 occidere bannitum, quia quivis publicâ auctoritate est constitutus Minister publicus Justitiæ in illo exequendæ ; cur autem à Republica fiat potestas hos occidendi sine peccato, è contrâ peccet maritus occidens adulterum vel uxorem, disparitas est, quia banniti sunt Reipublicæ hostes, qui nec capi nec accusari possunt, ideòque ob bonum commune conceditur ea facultas ; adulteri autem non sunt Reipublicæ hostes, & possunt capi atque accusari.

§. 4. Bannitus potest occidi solum in territorio 795 Principis, qui illum proscripsit, non autem in alieno, nisi ex tacito vel rationabiliter præsumpto consensu alterius Principis, in cujus territorio est, ita communior cum *Moya T. 6. D. 3. Q. 3.* Ratio est, quia existens in territorio alieno est sub alterius potestate, ergo si occidis hoc altero invito, facis huic injuriam, imò & bannito, quia illum occidis sine legitima auctoritate Magistratus, cui nunc subest: quia tamen AA. contrariæ sententiæ, quos referunt *Lay. suprâ, Dia. P. 5. T. 4. R. 24.*
Moya

Moya num. 2. & 3. putant communiter adesse consensum tacitum alterius Principis, ideo absolute docent licitum esse occidere in alieno etiam territorio: Bannitus autem à Papa potest occidi ubique, uti docent *Fill. Escob. Dian. supra, Moya n. 1.* quia Papa habet Jurisdictionem per totum mundum, saltem indirectam etiam in temporalibus, quantum necesse est ad administrationem spiritualium, uti tenent Catholici omnes, & demonstrat *Suarez contra Regem Angliæ Lib. 3. c. 23.*

796 §. 5. Si quis necdum sit bannitus, quamvis sit publicus Grasfator & raptor, per se loquendo, non potest à quovis occidi, est contra *Dian. supra.* Ratio est, quia necdum publicâ authoritate est condemnatus, ergo qui occidit, privatâ authoritate occidit, ergo graviter peccat.

797 §. 6. Licetoribus vel satellitibus non est licitum occidere malefactorem, quem jussi sunt comprehendere, & qui se opponit, ne comprehendatur, nisi concurrant hæc sex circumstantiæ, I. Debent lictores habere certum & speciale mandatum à Magistratu de capiendo illo: 2. Capiendus debet armatâ manu resistere: 3. Crimen debet esse atrocissimum & capitale: 4. Capiendus non debet posse ullo alio modo capi: 5. Debent ab ipso, si evadat, graviora mala timeri: 6. Capiendus debet de crimine sufficienter esse diffamatus. Si horum unum desit, non est licitum occidere volentem se ex eorum manibus eripere, ita *Jul. Clarus, Facin. Farinac. apud Dian. P. 8. T. 7. R. 44.*

DUBIUM III.

An & quomodo liceat occidere privatâ auctoritate iniquum aggressorem.

Resp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, ^{cc 728} & aggressorem, qui iniquè eripere tibi ^{cc} conatur vitam, aut quæ ad eam honestè ^{cc} agendam tibi sunt necessaria, ut bona temporalia, ^{cc} honores, pudicitiam, membrorum integritatem, ^{cc} prævenias & occidas: ita tamen, ut id fiat ^{cc} animo te defendendi, & cum moderamine ^{cc} tutelæ inculpatæ; hoc est, non inferendo ^{cc} majus damnum, nec utendo majore vi, quàm ^{cc} necessarium est ad arcendam injuriam. Ita ^{cc} communiter. S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. Molin. & c. ^{cc} Less. L. 2. c. 9. n. 44. Unde resolves:

I. Non licet Reo occidere Ministros Justitiæ, ^{cc} à quibus ad carcerem, vel ad supplicium trahitur, ^{cc} uti nec licet id proscripto, ut notat ex com- ^{cc} muni Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 2. quia non sunt ^{cc} iniqui aggressores.

II. Etsi ob contumeliam aliquam, v. g. ^{cc} si viro honorato dicatur, *mentiris*, non liceat ^{cc} alterum occidere, eò quòd aliter repelli possit, ^{cc} ac soleat. Less. n. 78. Azor. Hurt. & c. Dian. P. 5. T. 4. ^{cc} R. 12. & 13. licere tamen, si aggressor fustem, vel ^{cc} alapam viro valde honorato impingere cona- ^{cc} tetur, quam aliter avertere non posset, docent ^{cc} cum Dian. R. 4. Less. num. 77. Hurtad. & alii 12. ^{cc} Verùm & hoc videtur in praxi periculosum. ^{cc}

III. Si fuste, vel solo vulnere, vel amputatione ^{cc} brachii vel aliter arcere injustam vim potes, ^{cc} non

» non licet occidere. Unde si quis sit persona talis
 » cui non sit dedecus fugere, debet fugere potius,
 » si potest, & salvare se: secus autem, si turpe sit
 » fugere, v.g. Viro nobili, vel Officiali bellico,
 » nisi rursus hic & nunc id tali turpe non esse,
 » ob præstantiam in vasoris, vel alias ejus quali-
 » tates, v.g. quia ebrius est, vel amens; talem enim
 » occidere non licet, quando potest fugere. *Mol.*
 » *Dian. R. 9. v. Laym. c. 3.*
 » IV. Non licet occidere furem ob res exiguas:
 » licet autem, si quis auferat honorem valde nota-
 » bilem aut bona magni momenti: nisi tamen
 » aliâ viâ, v.g. Juris, vel aliter arceri aut recuperari
 » possint. Quare quando Jura significant, furem
 » nocturnum occidi impunè, non autem diurnum,
 » præsupponunt, quod plerumque nocturni
 » non possint aliter arceri, diurni autem possint:
 » alioqui enim, si nocturnus potest capi, non debet
 » occidi; & si diurnus non potest capi, nec repeti
 » ab eo, quod aufert, nisi occidendo, id licet.
 » ea tamen non debent esse parvi momenti, &
 » minimum unius aurei, secundum *Molin. Tom. 4.*
 » *T. 3. D. 16. n. 7. v. Laym. c. 3* vel potius secundum alios
 » apud *Dian. P. 5. T. 4. R. 18.* duorum: quanquam &
 » hoc *Diana l. c.* nimis laxum videatur: imò *Bonac.*
 » *de Restit. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. 10.* rem non magni
 » valoris hic censet, etsi sit trium vel quatuor
 » aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) usurpet
 » vidente ac resistente Domino, aut custode, aut
 » huic vim faciat. V. G. Repetentem incipit
 » ferro invadere, permittunt eadem *Bonac. Dian.*
 » *Ec. l. c.* uti etiam si dubium sit, an res possit aliter
 » servari, aut recuperari, *Bonac. l. c.* quia nemo
 » (inquit) tenetur se exponere periculo amittendi
 » res suas. *Vid. Laym. c. 3. Navar. Less. D. 11. Dian. l. c.*
 » V. Proba-

V. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis & Religiosis, ob bona temporalia : Jura verò in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur moderamen inculpatæ defensionis. *Laym. l.c. Tann. Tom. 3. D. 4. Q. 8. D. 4. Escob. E. 7. c. 8.* Ubi etiam docet ex *Tanner. n. 68.* licere virgini occidere invasorem pudicitiae, si violationem nequeat aliter evadere.

VI. Cùm tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex charitate ei parcere, & injuriam potius pati, sed non tenetur, eò quòd alter, suâ malitiâ, sit in isto periculo. *Layman ibidem.*

VII. Non licet occidere, si injuria jam est contracta, vel aggressor jam fugit : quia id non esset se defendere, sed vindicare, ut docet *Tol. Rodrig. Sed Henriq. & Navar. Cap. 15. num. 5.* *Fernandez P. 1. c. 9. §. 1.* dicunt, si læsus magnam faceret jacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantum esset satis ad defensionem honoris: quod *Laym. Bonac. Lefs. n. 79. & 80.* *Fill. Lugo &c.* putant practicè vix posse fieri sine vindicta; etsi speculativè videatur esse probabile, *v. Dian. P. 2. T. 1. R. 15.* Concedit tamen *Lugo, Mol. Lefs. n. 74. &c.* cum *Dian. P. 8. T. 7. R. 47.* licere furem fugientem v.g. cum equo tuo, concessere telo vel sagittâ; quia invasio adhuc durat. Etsi verò id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per Judicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum, ubi illa detinetur, eamque tibi vindicare, & si alter vi impediatur, vim vi repellere. *Tanner. Lefs. num. 45.* *Mald. Hurtad. Dian. P. 5. T. 4. R. 37.* Et *P. 8. T. 7. R. 47.*

VIII. Ad defensionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio, Religioso & subdito, se tueri, si opus sit, cum occisione, contra ipsum Parentem, Abbatem, Principem: nisi fortè propter mortem hujus secutura esset nimis magna incommoda, ut bella, &c. *Sylv. Bonac. P. 8.*

IX. Licet quòque occidere eum, de quo certò constat, quòd de facto parat insidias ad mortem: ut si uxor v. g. sciat se noctu occidendam à marito, si non potest effugere, licet ei prævenire. *Navar. Lefs. n. 45. Fill. T. 29. n. 39.*

X. Hinc etiam dicunt alii, ut *Sanch. 2. Moral. Cap. 39. & alii*, licere occidere eum, qui apud Judicem falsam accusationem, aut testimonio, &c. id agit, unde certò tibi constat, quòd sis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alii difficiliter concedunt) amisurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non est invidia, sed justa defensio, posito quòd de alterius injuria tibi constet, nec sit alius evadendi modus. *Lefs. num. 47. Tamen Fill. & Laym. non audent id defendere, propter periculum magnorum abusuum. Vid. Escob. Ex. 7. c. 8. Hur. Lugo D. 10. S. 7. Dian. P. 8. T. 7. R. 52.*

XI. Quodcumque quis juxta supradicta habet Jus alium occidendi, id potest etiam alius pro eo præstare, cum id suadeat charitas. *Fill. Tanner. D. 4. Q. 8. Molin. D. 18. An autem, quando ad hoc teneatur, vid. Lefs. L. 2. c. 9. Dian. P. 5. T. 4. R. 9. 14. & 20.*

A D D E N D A.

799 Q. 179. Quid notandum sit circa aliquas propositiones hæc damnatas. R. Inter damnatas ab Alex. VIII. sunt

sunt, 17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si Calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur. Id. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alià vià non potest innocens damnum evitare. Præterea inter damnatas ab Innocentio XI. hæc est 30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quòque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel fustis ictum fugiat. Secundùm has damnationes, imprimis intelligenda sunt vel limitanda aliqua, quæ hic affert Busenbaum, deinde pro meliori intelligentia adde sequentia.

§. I. Quamvis secundùm prop. 17. ab Alex. VII. 800 damnatam certum sit, illicitum esse Religioso vel Clerico eum occidere, qui alioquin certò & proximè illaturus est calumniam, tamen Haunold. de Justit. T. 1. T. 2. à n. 655. Mendo in Stat. D. 4. Q. 2. aliique docent id licere Laicis sæcularibus, quod Molin. Less. Bonac. aliique cum Lugo de Just. D. 10. n. 165. dicunt esse probabile; rationem dant, quia in homine sæculari potior est fama & honor, quàm bona externa, imò quàm vita ipsa, atquè propter hæc licitum est occidere eum, qui certò & proximè aggressurus est, nisi occidatur, ergo etiam licitum est occidere propter famam vel honorem: disparitatem verò de Clericis & Religiosis assignant, quia hi ratione perfectioris statûs, quem profitentur, & ex virtute Religionis tenentur etiam

talis honoris jacturam subire pro salute Proximi,
 si id necesse sit, honor enim talis mundanus debet
 videri levis illi, qui vitam & humilitatem Christi
 propius sequitur & profitetur, ideoque censetur
 renunciâsse tali honori. Hæc sententia videtur
 amisisse probabilitatem, propter proposit. 30.
 ab *Innocentio XI.* damnatam, quæ indefinitè loquitur
 de viro honorato, abstrahendo an sit Clericus,
 an Religiosus, an Laicus, hinc absolutè tenendū est
 cum *Bonasspei* in Noct. D. 20. Et de Just. D. 19. n. 48.
Carden. in 2. Crisi D. 21. c. 2. nunquam, etiam Laico,
 licitum esse occidere aliquem, eò quòd invadat
 præcisè famam vel honorem, hinc etiam *Lugo*
 in fine addit: *In praxi vix potest occurrere casus,*
in quo id necessarium & licitum sit. Ratio est 1.
 Quia occisio infamatoris non est certum medium
 conservandi famam, imò sæpe eam plùs inficit.
 2. Quia talis defensio famæ esset in certam &
 maximam perniciem Reipublicæ, uti demonstrat
Carden. suprâ, præsertim cum quisque ex invidia,
 alio malo affectu, vel præoccupatione judicii
 sibi facilè fingeret ab hoc vel illo imminere
 proximum periculum infamiæ. Ad argumentum
 oppositum disparitas est, tum quia licèt fama &
 honor sit bonum nobilius, tamen non est ita neces-
 sarium ad communem vitam, neque ita censetur
 à nobis possideri, cum sit res, non tam honorari
 quàm honorantis; tum etiam quia bona corporis
 vel fortunarum, si semel sint amissa, recuperari
 non possunt, (si enim probabiliter recuperari
 possent per auctoritatem Judicis, non esset licitum
 occidere raptorem) è contrâ bona famæ vel
 honoris recuperari facilè possunt, saltem auctori-
 tate Judicis. Videri potest *Illung* T. 4. D. 4.
 num. 69.

§.2. Quamvis sæculari Laico licitum esset occi- 801
dere eum, qui certò & proximè parat calumniam,
si aliter impediri non posset, tamen hoc tantùm
liceret, quando parat extrajudicialiter, non autem
si judicialiter vellet calumniam impingere; ratio-
nem dat *Du Bois* super prop. ab *Alexandro VII.*
damnatas post c. 11. n. 86, quia publica securitas
aliud exigit, nam in Jure habetur, & ex ratione
constat spectare ad bonum commune, ut non
impediatur accusatio, testificatio, Judicium &
Jurisdictionis executio, si autem aliquando liceret
occidere accusatorem, testes vel Judicem, meritò
deterri posset homines ab accusatione, à testi-
monio dando & à sententia ferenda, ne fortè
sub prætextu falsitatis vel iniquitatis à Reo præ-
tensæ occidi posset, hoc autem inconueniens
non esset, quamvis Laico liceret occidere alium
quàm accusatorem, testem vel Judicem:
Quinam autem docuerint licere occidere falsum
accusatorem, testem, Judicem, videri potest
apud *Moyam T.6.D.3.Q.1. §.1.*

§.3. Quando honor impetitur, non tantùm verbo, 802
ut sit per calumniam, sed etiam facto, *Carden. c.2.*
art. 4. dicit, quòd liceat eum tueri armis, quamvis
postea sequatur occisio, non ad defendendum
solum honorem, sed etiam vitam vel aliud bonum
æquiparabile, ponitque hæc exempla: Titius
maritus scit adulterum certâ horâ velle ingredi
ad uxorem suam, Titius potest ei gladium oppo-
nere, ut emaneat, si autem adulter vicissim stringat
gladium viam vi facturum, si Titius aliter nequeat
arcere, potest occidere, & in hoc tuetur, non solum
honorem suum, sed Jus tori & honestatem
uxoris suæ, imò etiam vitam suam, quam adulter
eriperet, si Titius se non defenderet. Item,

si Titius fuste intentet ignominiosam percussio-
nem Cajo, qui sine gravi nota aliter declinare
non potest, potest Cajus opponere gladium, quod si
Titius vicissim gladium opponat, jam non tantum
aggreditur honorem, sed etiam vitam Caji, unde
Cajus, si aliter non possit, potest defensione etiam
occisivâ vim arcerè. Item, si deflorator virgini vim
intentet, potest virgo, si aliter nequit, arcerè vim
defensione etiam occisivâ, uti supponunt omnes
communiter cum *Lug. de Just. D. 10. S. 10.* quia in eo
non defendit solum honorem, sed etiam integri-
tatem corporis sui. Idem est in similibus casibus,
ubi non solus honor defenditur, sed etiam
aliud bonum magni momenti, neque tantum
defenditur à contumelia, sed etiam ab alia violen-
tia, ad quam arcendam quisque Jus habet,
cum vim vi repellere Jure naturali, divino &
humano sit licitum, saltem tum, quando est
proportio inter vim, quæ infertur, & vim, quæ
repellitur, uti observat idem *Carden num. 93.*

303 §. 4. Non teneris fugere invasorem, si per hoc
incurras gravem ignominiam, uti communissimè
docent Auctores, quorum 96. recenset *Vindex*
Gobati P. 2. Prop. 11., adductis plerorumque locis:
item alios plures recenset *Vindex Taberna*
in Collect. ad Prop. 7. & 8., adductis Auctorum locis
& verbis: inter illos autem Auctores sunt *Bartol.*
Bald. Jason, Felin. Tirag. Gomez, Sot. Navar. Cajet.
Tol. Salon. Henriq. Azor, Suar. Vasq. Molin. Sanch.
Valent. Less. Lugo, Laym. Bonac. Tann. Mast. Say.
Dicast. Barbos. Fill. Castrop. Carden. Herincx, Sporer,
Haunold. Illsung, Pirb. Cassens. Wigg. Bass. & alii.
Ratio autem est, quia Jus habes resistendi stando,
ne incurras tale grave incommodum. Clerici
tamen & Religiosi ordinariè debent potius fugere,
quia

quia illis non ita est indecorum, nec debent tantum
facere humanum iudicium, qui Christi mansuetu-
dinem sectantur & humilitatem profitentur, uti
notant *Hanneld.* n. 639. & *Tabern.* P.2, T.2.c.25.Q.6.
Dixi ordinariè, quia *Felin. Fill.* & *Lugo* n.167. tenent,
si spectatis circumstantiis etiam in illos redundaret
gravis infamia, non teneri fugere, tum enim esset
iusta causa se ibi defendendi: unde à contrario
docent, homines viles & alios laicos, quibus
non est usus armorum, ideòque inde non sunt
infamandi, teneri fugere, uti & ille fugere tenetur,
etiam si ideo gravem infamiam subiret, qui
injustè laceſſivit inſaſorem, quia ratione suæ inju-
riæ tenetur procurare, ne inſaſori inde oriatur
damnum, *Lugo* num. 168. cum communiore
contra *Leſs.* Lib. 2. c. 9. à num. 107. *Petsch.* P.268.
Quòd si quis occidat, quando sine gravi incom-
modo fugere posset, peccat non tantum contra
Charitatem, sed probabiliter etiam contra Justi-
tiam, uti dicitur P.2.N.305.

§.5. Communior sententia est apud *Haun.* n.657. 894
& *Steph.* T.4.D.5. Num.17, quòd nemini liceat
repercutere neque inſequi fugientem, qui percussit,
ut repercutiat, quam sententiam multis argumen-
tis firmant *Carden.* à n.66. *Petsch.* P.297. *Mendo* Q.3.
1. Quia fugiens, hoc ipso quòd fugiat, satis seipsum
arguit & subicit, honorèmq; restituit, quantum
restitui potest. 2. Quia, uti rectè *Lugo* num.190.
talis repercussio vel inſecutio aliter non juvat
ad recuperandum honorem, nisi prout continet
rationem formalis vindictæ, quæ nunquam licita
est privatâ auctoritate, nam in æſtimatione
hominum mundanorum in tantum recuperatur
honor per repercussionem vel inſecutionem,
in

in quantum alii homines hinc æstimant animositate percussi in vindicanda injuria, ergo semper supponitur fieri vindicta, itaque per hoc non reditur honor, sed tantum substituitur æstimatio animi vindicativi, quæ apud mundanos quandoque tanti fit, quanti honor amissus, hæc tamen æstimatio est intrinsecè inappetibilis. Oppositam sententiam tenent *Henrig. & alii*, quos refert *Carden. num. 64*, qui dicunt licitum esse repercutere aut insequi ad repercutiendum, quantum necesse est ad tuendum honorem, quæ sententia etiam videtur probabilis saltem speculative, quia non est opus id fieri ex vindicta, sed potest esse intentio defendendi honorem alioquin adhuc magis perdendum in æstimatione hominum, vel etiam reparandi æquivalenter; quia tamen in praxi vix aberit spiritus vindictæ, sententia illa merito censetur non tuta in praxi, uti etiam notavit *Busenbaum*.

805 §. 6. Puella, quæ per vim ab aliquo tacta est vel osculum furtivum accepit, potest fugienti alapam infligere, non in vindictam, sed in defensionem pudicitia pro futuro, si enim non ostendat indignationem, credet amasius gratum ei hoc esse & faciet iterum, *Tamburin. Lib. 6. c. 1. §. 3. n. 7*; imò *Lugo num. 196*. dicit hanc alapam fore actum fraternæ correptionis.

806 Q. 180. Quid addendum sit circa alias propositiones hæc damnatas. R. Inter damnatas ab *Innocentio XI* etiam sunt hæc, 31. Regulariter occidere possumus furem pro conservatione unius aurei. 32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actus possidemus, sed etiam ad quæ Jus inchoatum habemus & quæ nos possessuros speramus. 33. Licitum est defendere vitam quam legatario contra injustè impediens

ne vel hæreditas adeatur vel legata solvantur, se tali-
ter defendere, sicut & Jus habenti in Cathedram vel
Præbendam contra eorum possessionem injustè impe-
dientem. Circa has damnationes notanda sunt
sequentia.

§. 1. Incertum manet, quanta debeat esse summa, 807
pro cuius conservatione liceat occidere furem,
tantum enim damnatur, quod liceat eum occidere
pro conservatione unius aurei, idque regulariter,
ita ut hæc sit regula & ordinariè sufficiens materia
respectu omnium, quod manifestè falsum est,
cum aureus respectu multorum sit res levis; unde
Haunold. de Just. T. 1. T. 2. n. 653. ponit hanc regulam,
si furtum sit tanti valoris, ut illius damnum
non teneret ex charitate subire pro salvanda alte-
rius vita, tunc liceret occidere pro defensione
illius rei meæ; sed iterum manet dubium,
quantum damnum teneret ex Charitate subire
pro salvanda alterius vita, de quo tamen aliquid
dictum est Lib. 2. n. 201.

§. 2. *Carden. in 2. Crisi D. 21. n. 76.* rectè dicit 808
virtualiter damnari, quod licitum sit occidere
pro defensione rei parvi momenti, unde ut liceat,
debet esse res magni momenti, licere autem, si res
sit magni momenti, nec possit aliter servari vel
recuperari, eamque actu invadat fur vel raptor,
docent Auctores communissimè, quorum plures
quàm centum adductis locis & verbis enumerat
Vindex Tabernæ in Collect. ad Proposit. 8. suntque
inter eos *Marta, Clarus, Gomez, Covarr. Navar. Cajet.*
Bann. Sot. S. Antonin. Tol. Salon. Arrag. Azor, Wigg.
Mald. Vasq. Molin. Valent. Laym. Lugo, Bonac. Barbos.
Mastril. Bas. Sayr. Bosco, Herinck, Sporer & alii.
Rem autem magni momenti absolutè & respectu
omnium putat *Cardenas* esse valorè 40. Imperialiū,

& quod minus est, putat esse absolute parvi momenti: posset tamen res minoris valoris esse magni momenti respectivè, v.g. ad Pauperem, cui sublatâ minore quantitate tollerentur necessaria ad vitam, hinc putant *Tambur. Petsch. Pag. 291. Sporer T. 5. c. 2. n. 153.* unum vel alterum aureum esse magni momenti respectu Pauperis, cujus substantia in eo resideret; è contrâ etiam 20. aureos esse exigui momenti respectu divitis.

309 §. 3. Multi docent non esse licitum Clericis nec Religiosis occidere furem ad tuenda bona sua fortunæ, uti ipsis licitum non est occidere aliquem pro defensione sui honoris, secundum dicta n. 803, sed *Lugo de Just. D. 10. num. 175. Dian. P. 1. T. 4. R. 17. Merdo. D. 3. Q. 2. n. 16.* & alii valde multi ex citatis n. 808. tenent oppositum, quod suadetur ex *Cap. Dilecto, de sent. Excommun. in 6: Cum omnes Leges, omnia Jura vim vi repellere, cunctis sese defendere permittant, licuit ipsi Decano (si prædictus Ballivus eum bonis suis mundanis injuriosè spoliare vel ea violenter occupare præsumpserit) contra illius violentiam injuriâque se tueri.* Et quamvis Textus expressè tantum dicat de defensione per arma spiritualia, eadem tamen est ratio etiam de corporalibus, tum quia hæc facultas de Jure Naturæ competit, neque Jure Ecclesiastico est sublata, tum etiam, quia Clericus vel Religiosus Ordo non renunciat Juri, quod habet ad bona sua, quibus etiam ad vitam indiget, ergo possunt illa defendere uti Laici: è contrâ vel renunciârunt simili defensionem honoris sui, vel saltem ille tantum non est faciendus apud illos, secundum dicta num. 800, & denique de honore mentem suam satis declaravit Ecclesia, secundum dicta à n. 799, non item de bonis aliis.

§. 4. Licere occidere furem fugientem 810
 cum re mea magni momenti, si aliter recuperari
 non possit, docent plurimi & gravissimi Auctores
 ex relat. num. 808. Et apud *Moyam* T. 6. D. 3. Q. 2.
Dian. P. 5. T. 4. R. 17. Et P. 8. T. 7. R. 47, qui cum *Lugo*
 n. 179, testantur esse communem: Et idem licere
 Clericis, docent *Moya* n. 17. *Dian.* supra, citans *Tann.*
Sylv. Mald. Lesf. Becanum, & ratio communis
 pro omnibus est, quia si liceret absque vitæ peri-
 culo sic rapere aliena, multum auferetur audacia
 & malitia hominum: deinde talis fugiens re ipsa
 censetur adhuc actu aggredi bonum, quod rapit,
Illung T. 3. n. 94.

§. 5. Si ageretur de raptore strictè dicto, qui 811
 per violentiam etiam corpori adhibitam vellet
 unicum aureum eripere, *Molin. Lesf. Tamb.* dicunt
 licitum esse se tueri, etiam si necesse esset occidere,
 si vis aliter averti non posset, quia ibi non tantum
 defenditur aureus à rapina, sed etiam corpus à vio-
 lentia, de quo casu non loquitur prop. damnata,
 quod sic explicant *Lugo* num. 178. & *Carden.* n. 86:
 Si fur vi intenter rapere aureum, posse opponi
 gladium ad vim arcendam, & si fur desistat,
 non licebit plus ei facere, si autem urgeat &
 vicissim educat gladium, alter, si aliter nequeat
 eum à se amoliri, poterit (secundum illos) se defen-
 dere defensione occisivâ cum moderamine incul-
 patæ tutelæ, quia fur, secundum dicta num. 802,
 in hoc casu non tantum invadit aureum, sed etiam
 vitam propter aureum, quem injustè petenti
 non tenetur dare. Hæc sententia patitur difficul-
 tatem, nam invadens non vult vitam, sed aureum,
 ergo si invasus ex illa occasione occidat, videtur
 occidere pro conservacione unius aurei, quem
 si daret, defineret vis & non fieret occisio.

§. 6.

812

§. 6. Duæ reliquæ propositiones etiam idem rectè damnantur, quia in Repub. sunt alia media obtinendi hoc, ad quod aliquis habet Jus posse autem statim occidere illum, qui impediendo involveret Remp. infinitis turbationibus, uti patet.

Objicies 1. Vita Proximi est superioris ordinis & longè æstimabilior quàm bona fortunæ, ergo non licet tollere vitam Proximi pro quibuscunque bonis suis conservandis vel recuperandis. R. N. Conseq: Nam qua inter rem & vitam est inæqualitas, eâ favore innocentis & raptoris odio compensatur, inquit Grotius Lib. 2. c. 1. n. II.

Objicies 2. S. Augustinus de lib. arbitr. Lib. 1. c. 6. negat à peccato liberos esse, qui pro his rebus, quas contemni oportet, id est, quas homines inviti amittere possunt, humanâ cade polluuntur. R. Ergo nequidem licebit occidere pro vita sua defendenda, cum etiam hanc inviti amittere possimus. Itaque loquitur de casu, quo invasor occideretur ex odio, vel quo excederetur moderamen, quia nempe res propria aliter defendi posset.

Instabis: Ordo Charitatis postulat, ut vitam Proximi præferam meo bono fortunæ. R. Ordo Charitatis tantum obligat in extrema aut saltem in gravi necessitate Proximi, in qua non est fur vel raptor, sed est in gravi sua malitia.

813

Q. 181. Quid præterea sit addendum circa occisionem aggressoris. R. Seqq. §. I. Abulensis putavit injustè invasum semper teneri occidere invasorem, quando id necesse est ad tuendam vitam suam, tum quia videtur postulare ordo charitatis, ut se præferat alteri, tum etiam, quia quisque tenetur vitam conservare per media licita, quale hic est occisio alterius: sed alii communissimè contra dicunt cum Molina & Lugo de Justit. D. 10. à n. 150.

& satis diximus Lib.2.num.177, quia nec Charitas nec Justitia obligat, per se loquendo, ut utar mediis ita difficilibus & extra-ordinariis.

§. 2. Quamvis injustus aggressor esset rationis 814
 compos adeoque in mortali, tamen Charitas non obligat, ut vitam meam corporalem deum pro ipso, nam nec ego scio, an sim in gratia, & ipse sua malitia est malus, *Lugo* num. 142, & dictum est Lib.2.n.178. Si autem sit rationis impos, v.g. ebrius, & simul in mortali, *Pont.* apud *Dian.* P.8. T.6. R.52. dicit me ex Charitate teneri admittere mortem, si credam me in gratia Dei esse, *Lugo* num. 143. & *Gob.* in *Quin.* T.5.c.19.S.1.Q.3. dicunt me tum teneri, si moraliter certus sim me esse in gratia, & ipsum esse in mortali; negant autem teneri, si de altero non sit certitudo: Et de hoc etiam dictum est L.2. n.178. Addit *Gob.* at cum *Less.* & *Tanner.* posse occidere talem aggressorem, quamvis ab eo non timeretur mors, sed sola enormis mutilatio, quia hæc inter gravissima mala numeratur: de hoc tamen vide *Vind.* *Gob.* P.2. Prop.10. à n.8. Si dicas impotem rationis non esse *injustum aggressorem*, cum non peccet. R. Per *injustum aggressorem* hic intelligi eum, qui ex parte causæ est injustus, quia scilicet me sine justa causa vult occidere, quamvis non sit injustus ex parte sua, uti rectè notat *Arrag.* in *Vind.* *Gob.* n.4, quas vide.

§. 3. Innocens, qui ad mortem capiendus est 815
 à satellitibus scientibus ipsius innocentiam, potest se defendere, etiam, si opus sit, occidendo satellites: Si tamen hi nescirent eum esse innocentem, uti communiter scire non possunt, non possunt eos occidere, quia bonum commune postulat, ut non inferatur damnum Ministris bonæ fide publicum officium exercentibus, *Molin.* *Dicast.*
 &

& alii cum Steph. T. 4. D. 5. n. 10. Nonnemo apud Da
suprà dicit etiam incarceratum, si sciat se innocen
tem, posse occidere custodes carceris, ut evadat
si alioqui erat injustè plectendus, sed rectè contra
dicunt alii communiter cum Lugo D. 40. Sect. 4.

816 §. 4. An bannitus possit se defendere & aggre
sorem occidere, disputant Auctores, Clarus & alii
affirmant, quia utitur Jure naturali defensionis
reliqui communissimè & meriò negant cum Lugo
Lib. 3. T. 3. P. 3. c. 2. n. 3, tum quia per auctoritatem
publicam privatur Jure defensionis, tum etiam
quia alioquin illi, qui ad supplicium educuntur,
etiam possent se defendere & carnificem occidere,
ut evaderent, tum denique, quia sic dari posset bellum
ex utraque parte formaliter justum seclusà igno
rantia, quod omnes negant. Vide dicenda n. 817.

817 §. 5. Sagæ possunt verberibus & tormentis cogi
ad omittendum vel ad tollendum maleficium,
Lugo d. 10. n. 162; imò Bon. & alii volunt occidi posse
quia injustè aggrediuntur: Bon. sp. de Just. d. 19. n. 23.
limitat, si moraliter certum sit esse sagam, & constet
si supervivat, esse continuaturam damna, sed
cùm hæc constare non possint, & damna aliter
per auctoritatem publicam possint impedi, &
dicendum est nunquam licere occidere, sed
rem deferendam ad Superiores.

818 §. 6. Si quis mihi struat insidias, ita ut manus ejus
tandem non sim evasurus, nisi è Patria profugiam,
non videtur licitum jam occidere, quia necdum est
actu aggressor, poteritque mutari voluntas male
ficia. Videri tamen potest Lugo à num. 155.

819 §. 7. Si dubites de mala intentione alterius, qui
videtur velle aggredi, quamvis essent vehementia
indicia, non est licitum eum occidere, Molin.
Lugo num. 152; & ratio patet, quia alter est

in certa possessione suæ vitæ , à qua non debet deijci per tuum dubium ; imò nec per probabilitatem de mala intentione: posses tamen admonere, ne quid moliretur , & facere præcautionem, quanta necessaria esset ad excludendum malum, si ingrueret.

§. 8. Circa defensionem etiam occisivam bonorum tertii contra injustum invasorem, Lugo S. 11. cum aliis tenet seqq. 1. Etiam si ipse tertius absit, licetè defendo ipsius res , sicuti ipsemet posset, si adesset. 2. Idem possum, licet ipse permittat injuriam , quia adhuc est damnum injustum alicujus mihi per Charitatem connexi ; si tamen positivè consentiret , jam aggressor non esset injustus, adeoque deberem & ego permittere. 3. Idem possum, licet iste tertius prius fuerit nocens, dummodo jam innocenter patiatur injustam invasionem. 4. Si abique gravi incommodo possim, teneor ita defendere tertium innocentem, nam Cap. *Dilecto*, de sentent. excommunic. dicitur: *Cum liceat cuilibet, suo vicino vel Proximo pro repellenda ipsius injuria suum impertiri auxilium, imò si potest, & negligit, videatur injuriantem fovere ac esse particeps ejus culpa, &c.* Pro qua sententia plurimos citat *Barbos.* in Collect. ad Can. *Non inferenda*, 23. Q. 3. n. 2. Quod si ille tertius per injuriantem conjiciatur in extremam necessitatem, observanda sunt illa, quæ Lib. 2. num. 201. diximus : Si autem non aliter tertium defendere possem, quam occidendo invasorem, si hic invadat sola bona externa , dicunt *Molin. & Bonac.* me, quamvis possim, non teneri occidere ; si autem invadat vitam , dicunt me teneri occidere pro defendenda vita tertii, sed contradicunt alii, nam

nam ipsemet tertius non teneretur occidere in-
 vasorem, uti dictum est n. 813; & ratio hic præterea
 est, quia uterque est mihi æqualiter proximus, &
 in vasor adhuc est in majore periculo salutis, ergo
 Charitas suadet, ut illi potius parcam, intelligi
 tamen hæc (per se loquendo) nam si in vasor
 in vasus esset Reip. necessarius, aut mihi proximus
 conjunctus, posset esse ratio præferendi unum
 alteri; quisnam autem ex officio teneatur de-
 dere innocentem, & an teneatur etiam cum peri-
 culo suæ vitæ, videri potest *Lugo* à n. 216.

821

§. 9. Probabile est nunquam licere privato
 directè intendere mortem alterius, ita *S. Th.* 2. 2.
 q. 64. a. 7. ad 1. *Cajet.* & alii cum *Steph.* supra n. 216.
 Ratio est, quia talis agit ultra moderamen inco-
 patæ tutelæ, nam finè illa directà intentione possit
 se sufficienter tueri intendendo tantùm defensionem
 suam. *Nec refert*, quòd in eo casu licitum est
 inferre mortem, nam licitum est inferre, non inten-
 dendo directè mortem, quia occisio per se & directè
 intenta ab homine privato est illicita, sed inten-
 dendo defensionem suam, ad quam sequitur occisio
 & mors alterius. *Si in stes*: Cui finis est licitum
 illi est licitum intendere medium, quod ad finem
 est necessarium, defensio autem est finis, & ad
 medium necessarium est occisio aggressoris, ergo
 licet. Occisio non est propriè medium, nam defensio
 est prius, quia enim me defendo, ideo occisio
 licet autem duo sint connexa, non ideo sententia
 intendens unum intendo alterum, sic est
 pater intendit generationem filii, non tamen
 peccatum originale illi connexum. Oppositè
 tamen sententia plurimorum, quos referunt
 sequuntur *Lesf. Lib. 2. c. 9. n. 53. Dian. P. 5. T. 4. R. 1.*
Lugo num. 149. est communior & satis probabili

ob rationes jam insinuaras, aliasque apud *Navar.*
in *Man. c. 15. n. 2.* Et *Molin. Tract. 3. Disp. 1.*

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem.

Resp. Directâ intentione, & scienter, nunquam
licet; nisi **DEUS** omnis vitæ Dominus
concedat: indirectè autem, & per accidens,
aliquando licet, utendo nimirum suo Jure &
dando operam rei licitæ, & necessariæ, ac
tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. *S. Thomas*
& *Doctores communiter. Unde resolves:*

I. Si Tyrannus minetur urbi excidium,
nisi innocens occidatur, id non licet directè:
Neque valet, sicut membrum licet abscindere
pro salute corporis, ita & civem pro Republica,
quia homo est tantum pars moralis Reipublicæ,
à qua non accipit *esse & vivere*, sicut membrum
corporis à corpore. *Molin. Tom. 4. Tract. 3. Disp. 10.*
Lefs. L. 2. c. 9. D. 7. Fill. & c.

II. Potest tamen Respublica eo casu talem
cogere, ut Tyrannum adeat, & si nolit, tradere;
cùm ex charitate & Justitia legali teneatur vitam
exponere pro Republica; unde si id renuat, fit
innocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, sed
tantum permittere, cùm traditio de se sit indiffe-
rens, & mors tantum sequatur indirectè &
præter intentionem Reip. *Molin. Lefs. II. cc. cc.*
Fill. Tr. 29. n. II. Laym. & c. Limitat Lugo d. 10. S. 4.
si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur
mori pro Republica aliena.

III. Si fugere non possis mortem, persequente
hoste, nisi per viam angustam, quâ quispiam
istic sedens esset obterendus, licet nihilominus

» (dummodo tamen, si infans est, sit baptizatus
 » ut monet *Lugo & Escob. Ex. 7. c. 8.*) fugere cum e
 » periculo, & interitu, præter tuam intentionem
 » *Lefs. num. 59. Fill. num. 36.*

» IV. Similiter ad expugnandam urbem, &
 » ad victoriam reportandam, si necessarium
 » licet tormenta in eum locum dirigere, ut
 » multi sunt innocentes: quia horum mor
 » præter intentionem sequetur. *Lefs. l. c.*

» V. Non licet occidere obsides, etiam, qui eos mis
 » runt, non servent fidem: quia sunt innocentes
 » *Bonac. T. 2. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. 7. Dian. P. 5. T. 4. R. 1.*
 » contra *Azor & c.*

» *Quares:* An aliquando liceat procurare
 » abortum.

» *Resp.* Quicumque malitiosè in se vel in altero
 » curat abortum, peccat graviter, siue foetus
 » animatus, quia est verum homicidium; siue non
 » quia tendit ad occisionem hominis, &
 » contra naturam generationis, *Lefs. n. 61.* Si tamen
 » ad vitam matri conservandam omnino
 » necessarium, sequentes Regulæ tenentur.
 » Si foetus mortem matri allaturus, probabiliter
 » necdum sit animatus animâ rationali, (ante
 » mari autem communiter ajunt, marem de
 » quadragesimo, foemellas verò octogesimo
 » quæ res valde incerta est) quidam permittunt
 » etiam directâ intentione expelli, ut *Sanch. Lib. 1. C. 1.*
 » *de Matrim. D. 20. n. 9. & 10. Henriq. & c. contra Lugo*
 » *D. 16. & alios,* quorum sententia in præ
 » suadenda est: quorsum enim directè expelli
 » cum indirectè liceat & sufficiat. 2. Si verò foetus
 » sit animatus, materque judicetur mortua
 » cum prole, nisi medicinam sumat, licet eam
 » sumere, & (secundùm quosdam) tenetur
 » inter

intendendo directè suam tantùm sanitatem, et
 etsi indirectè, ac consequenter destruatür fœtus: et
 quia in pari necessitate mater potest magis et
 prospicere sibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte et
 matris, spes vitæ & Baptismi prolis affulgeat, et
 tenetur mater (secundùm plerosque) sub mortali et
 abstinere ob omni remedio destructivo prolis: et
 quia tenetur vitam corporalem exponere et
 pro extrema necessitate spiritali infantis. Contra- et
 rium tamen docet *Lud. Lopez*, quod *Sa v. Caritas* et
 dicit esse probabile. *v. Less. l. c. Sa, Fil. T. 29. c. 6. q. 1. et*
Bonac. T. 3. n. 3.

A D D E N D A.

Q. 182. Quid circa abortum sit dicendum. R. 823

Innocentius XI. damnavit sequentes prop. 34.
Licet procurare abortum ante animationem fœtus,
ne puella deprehensa gravida occidatur aut infame-
tur. 35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu
in utero est, carere animâ rationali, & tunc primùm
incipere eam habere, cum paritur, ac consequenter
dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.
 Circa has damnationes notanda sunt seqq.

§. 1. Certum est, quòd non liceat procurare
 abortum fœtus inanimati, ne puella occidatur
 aut infametur; probat hoc, etiam præscindendo
 à damnatione propositionis jam relatæ, *Carden.*
in 1. Cris. D. 14. c. 3, quia semper est periculum homi-
 cidii, nam incertissimum est, quandonam fœtus
 animetur, quidam enim gravissimi Auctores
 cum *Fienò* dicunt quandoque primâ, quandoque
 secundâ vel tertiâ die animari: postea tamen
 idem *Carden. in 2. Cris. D. 22. n. 6.* dicit certum videri,
 quòd anima rationalis priùs infundatur, post-
 quam corpus per præcipua organa est dispositum,
 Hh 2 quod

quod etiam putat *Schild.* T. 6. c. 2, quidquid sit de hoc, de quo videri possunt variae sententiae apud *Delbene* de Immunit. Eccl. c. 2. D. 4. S. 20. à n. 16. Et dato, quod foetus prius animetur circa trigesimum diem, certum tamen manet nullo casu licitum esse procurare directè talem abortum, licet sciretur, quod foetus necdum sit animatus. Ratio est, quia nullo casu licita est pollutio directè quaesita, ergo multò minùs abortus: Consequenter tiam demonstrant *Lefs.* de Justit. Lib. 2. c. 9. n. 61. & *Moya* T. 6. d. 3. Q. 4, tum quia abortus longè magis est contra finem naturæ, cum destruat duplex semen & inchoatam generationem, tum etiam quia semen, ejusque operatio non tam ordinatur ad bonum individui, quàm ad conservationem totius speciei, cujus bono cedere debet bonum privati, est autem ad destructionem speciei, si extra vas fundatur semen, ergo.

324 §. 2. Etiam si tota aliqua Communitas debere pati infamiam vel extremam everfionem, adhuc illicitum est directè procurare abortum foetus, etiam inanimati, ob rationem jam datam, *Carden.* n. 33, hinc quamvis puella vim ab aliquo patiente possit repellere semen, ne immittatur, eò quod hoc semen tum sit injustus aggressor suæ virginitatis, uti docent *Sanch.* & alii cum *Carden.* num. 4. si tamen immisum sit, jam desit esse aggressor, & ipsa violata est virginitas, ideòque illicitum est expellere, *Carden.* n. 39. & 60; similiter notat *Lag.* de Justit. D. 10. num. 126. peccasse uxoratam, quia ut impediret graves dolores à semine virili causatos, componebat se tali situ, quo semen efflueret, nam sic directè intendebat effusionem seminis, tanquam medium levandi dolorem. Vide dicendum num. 928.

§. 3. *Sanch.* de Matrim. L. 9. D. 20. c. 9. citans alios, 825
 docet licitam esse etiam directam expulsionem
 foetus inanimati, propter quem alioquin moritura
 esset mater; rationem dat, quia talis foetus est
 aggressor vitæ, qualis non est, si mater aliunde
 deberet occidi vel infamari, quia esset gravida,
 hæc enim occisio esset foetui per accidens; deinde
 hic foetus est talis aggressor, qui deservire
 non potest fini naturæ, nempe propagationi
 generis humani, mortuâ enim matre non nascetur
 homo; aliud iterum est, si foetus esset animatus,
 tum enim mortuâ matre adhuc posset vivere,
 baptizari & salvari. Hæc sententia à multis judi-
 catur probabilis, opposita tamen est absolute
 tenenda cum *Lugo* à num. 130. & *Delbene* à n. 27,
 ob rationem jam datam, quia aliàs pro salvanda
 vita etiam licitum esset directè procurare pollu-
 tionem, quod omnes negant. Vide *Delbene*.

§. 4. Licitum est matri de vita periclitanti 826
 assumere medicamenta pro sanitate, v.g. balneum,
 emissionem sanguinis, quamvis hæc indirectè
 cedant in occisionem foetus etiam animati, uti
 cum aliis multis docent *Sanch.* num. 34. *Lugo* n. 55.
Delbene n. 67; si tamen medicina non aliter
 conduceret ad sanitatem matris, nisi quatenus
 expelleret foetum, illicitum esset sumere, quia
 directè intenderetur expulsio foetus tanquam
 medium sanitatis, quod intrinsecè malum est,
 hinc debet medicina habere alium effectum
 in ordine ad sanitatem, *Lugo* n. 132. Addit *Delb.* n. 71.
 cum *S. Antonin. Nav.* & aliis contra *Cordub.* & *Lopez*,
 si foetus credatur vivus, posse excindi ex matre
 mortua, & baptizandus, fore illicitum uti
 tali medicamento pro salvanda vita matris, quia

ordo Charitatis postulat, ut spiritualis vita sc̄etus
præferatur vitæ corporali matris : aliud esse dicitur
si valde probabile esset utrumque nihilominus
moriturum. Vide illum à n. 72.

827 §. 5. Extra casum, quo ex morbo periclitatur
vita matris, non est licitum sumere medicamenta
indirectè tendentia ad expulsionem sc̄etus etiam
inanimati, quamvis matri immineret infamia vel
mors ab extrinseco inferenda, *Carden. n. 64.* Ratio
disparitatis est, quia in hoc postremo casu directè
intenditur & procuratur abortus ad vitandam
infamiam vel mortem, tale enim medicamentum
per se directè nihil facit ad impediendam
infamiam vel mortem ab extrinseco inferendam,
nisi per expulsionem sc̄etus velut medium, ergo
directè intenditur expulsio sc̄etus, ut vitetur
infamia vel mors, quod damnatum est : è contra
in priore casu per medicamentum directè pro-
curatur sanitas & conservatio vitæ alioqui ab intrin-
seco vitio perituræ, ad quam conservandam mater
Jus habet, occisio autem prolis accidit indirectè
& præter intentionem.

828 §. 6. Prorsus improbabile est, quòd sc̄etus prius
animetur, quando nascitur, nam *Luca 1.*
Joannes Baptista dicitur exultasse in utero &
fuisse repletus Spiritu Sancto; item *Genesis 25.* dicitur,
quòd Esau & Jacob in utero colliti sint se
pugnaverint, & pro eodem tempore vocantur
parvuli, ergo erant individua humana.

829 §. 7. Quamvis probabile esset, quòd sc̄etus
prius accipiat animam rationalem, quando nascitur,
tamen adhuc certum est committi homicidium
in aliquo abortu, quia certum est esse saltem
probabile, quòd sc̄etus aliquis in utero animetur,
ergo si quis eum occidat, exponit se periculo
mortalis

moralis & proximo occidendi foetum animatum, ergo committit homicidium, non aliter ac ille, qui explodit in hominem à longè visum, dubitans an sit homo vel fera, *Carden. n. 74.*

§. 8. Procurans abortum foetus animati incurrit ⁸³⁰ excommunicationem & irregularitatem, uti L. 7. dicitur: potestque videri *Lugo in Resp. Mor. L. 2. q. 4.* Quinam autem docuerint saltem probabile esse, quòd liceat propter vitam vel famam procurare abortum, videri potest apud *Dian. P. 6. T. 8. R. 37.* Et apud *Moyam* supra.

Q. 183. Si quis cum bestia se miscuerit, an licitum sit ⁸³¹ bestiam mactare. R. Licitum esse, ita *Gobat in Exp. T. 2. n. 278.* Ratio est, quia Judices solent mandare, ut bestia cum malefactoribus comburantur, nec timent mortem foetus, quia rarissimè fit, ut pecudes ex tali semine concipiant.

Q. 184. Si iniquus aggressor objiciat infantem ⁸³² quasi pro scuto, ut post illum tutus sit & me occidat, an possim infantem illum occidere, si aliter neque anim aggressoris retundere. R. Possum, ita *Bonac. Lugo de Justit. D. 10. n. 124. Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 1. n. 12. Lesf. de Justit. L. 2. c. 9. n. 57. & alii.* Ratio est, quia Jus habeo vitam meam defendendi contra injustum aggressorem, quod Jus non amitto ex illa infantis interpositione, ergo per illum infantem possum aggressorem injustum petere: notat tamen rectè *Lugo num. 125.* mortem infantis non posse directè intendi, nequidè ut medium occidendi transgressoris, uti non licet velle occisionem infantum, ut Parentes cogantur urbem obsessam dedere, nec intendere pollutionem aut sumere medicinam de se causativam illius, ut sic consulas sanitati tuæ, talis enim directa intentio est de objecto intrinsecè malo, adeoque semper illicita.

Hh 4

Q. 185.

833

Q. 185. *An fœmina & pueri innocentes emissi ex urbe obsessa, possint ab obsidentibus repelli in urbem, in qua vitæ periculum subibunt.* R. *Lugo n. 116.* non probat hoc univèrsim, quamvis eo fine fiat, ut consumptis frugibus urbs cogatur citius se dedere, quia egressi urbe jam acquisiverant statum meliorem, à quo injustè deiciuntur, & re ipsa directè vexantur in eum finem, ut alii firmi vexentur, nunquam autem licitum est id assumere ad nocendū hosti, quod ad eum finem non est utile, nisi quatenus innocentem lædit: non licere autem tales egressos fame enecare, dicitur n. 887. An Judex possit innocentem condemnare, si probetur esse nocens; aut debeat nocentem dimittere, si probetur esse innocens, dicitur Lib. IV. n. 1469.

DUBIUM V.

De Duello & Bello.

ARTICULUS I.

Quid sit & an liceat Duellum.

- 834 **R** *Esp.* Duellum est duorum (vel subinde etiam plurium) certamen, quod ex condictione uno indicente, & altero acceptante, suscipitur; ita ut id non sit vitam defendere, sed expone-
 re periculo. Quod etsi communiter sit mortale peccatum, licitum tamen est ex justa causa, quae semper est attendenda, *vid. Trident. Sess. 25. cap. 17. de Reformat. Sanch. 2. Moral. c. 39.* Item de pena duellantium, *v. infra de Excommun. & Sanch. l. c.*
 Unde resolves:
 I. Duellum non est licitum ad indagandam

veritatem, vel justitiam, vel purgationem objecti
 criminis, aut litem terminandam, quia est fallax,
 imò superstitiosum medium ad eum finem,
 cum etiam innocens, homicidium & facere,
 & pati possit. *Trull. L. 5. Cap. 2. D. 13. num. 2.*

II. Nec ob inimicitias, aut ad injuriam vindi-
 candam, neque ob solam ostentationem virium
 aut propter delectationem.

III. Nec item ad evitandam ignominiam, quia
 apud bonos & prudentes honorem non perdit;
 imò nec apud alios, si provocanti dicat, se eum
 non æstimare dignum, cum quo congregiatur
 contra Leges divinas & humanas. Interim
 iturum se indies liberè suas vias, paratùmque
 semper fore, & nunc esse, contra quemvis inva-
 forem se tueri. *Trull. num. 4.*

IV. Duellum licet acceptare vel offerre ad con-
 servandam æstimatione exercitûs apud hostem,
 eosque debilitandos: vel ad terminandum bellum
 cum minore damno, v. *Sanch l. c.*

V. Acceptare item licet, si quis aliàs te occisurus,
 concedat tamen arma, ut sic fortunam experiaris;
 quia est tantùm defensio, positòque, quòd aliter
 non possis evadere. Similiter, si Judex duos
 ad mortem damnatos vellet duello congregi,
 quia alter alterius esset constitutus Minister
 Justitiæ. *Trull. loc. cit.*

VI. Denique si vir nobilis in Aula Regia vel
 militaris in castris, provocatus sisteret se meræ
 defensionis gratiâ, cum spe prævalendi, privandus
 alioqui, ob suspicionem ignaviæ, dignitate,
 officio, vel favore Principis, non audet eum
 damnare *Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 5.* eundem excusat
Hurtad. 2. 2. D. 170. S. 8. §. 76. Nav. c. 15. Vide Lesf. L. 2. c.
c. 9. D. 8. Fill. T. 29. à num. 145.

H 15

ADDENDA.

335 Q. 186. *An sit licitum acceptare duellum.*
 Non esse, nam *Alexander VII.* damnavit
 hanc secundam prop. *Vir Equestris ad duellum*
provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam
apud alios incurrat. De qua damnatione videtur
 potest *Du Bois* super propositiones illas, ubi doctus
 ejus falsitatem ostendit: Nobis satis est scire, quod
 non liceat acceptare duellum, quamvis provocatus
 esset extremam infamiam passurus, quia tale duel-
 lum directè acceptare est intrinsecè malum, &
 sola est apprehensio mundanorum hominum,
 quod tanta ex illo oriatur ignominia, nam
 quivis prudens approbare debet, si non acceptet,
 præsertim post tot prohibitiones, uti pluribus
 deducit *Mendo D. 1. Q. 21. §. 2*; sed dato verè periculi
 tati honorem, non ideo licitum est vitam alienam
 aggredi aut suam exponere periculo, quia
 utriusque vita est bonum, cujus solus DEUS est
 Dominus, sumus autem domini honoris nostri,
 cui tenemur cedere, ne violemus Jus Dei.

365 Q. 187. *An duellum liceat ultra casus à Busenbapum*
notatos. R. Aliqui affirmant, nam,
 §. I. Si raptor vel latro dicat, auferam à te
 hæc pretiosa bona, nisi duelles mecum, *Sanch. Lib.*
c. 39. n. 7. Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 3. n. 17. Steph. T. 3. D. 3. n. 60.
 citans plures, item alii cum *Dian. P. 5. T. 13. R. 27.*
 dicunt te posse acceptare duellum, si aliter res tuas
 servare non possis, quia hæc tantum est defensio
 bonorum suorum contra injustum aggressorem;
 sed hoc tantum videtur verum esse pro eo casu,
 in quo statim pugnandum esset, quando raptor
 aggreditur, ex condicto enim alio tempore & loco
 velle comparere non videtur necessarium ad res
 suas tuendas, sed satis est resistere, quando invadet,

& occidere, si aliter servare non possis. Similiter si quis diceret, te statim occidam, nisi cras mecum illo loco duelles, non videtur licitum tale duellum acceptare, sed licitum esset dicere se defensurum cras & semper vitam, si quis aggrediatur: quo responso si non acquiescat alter, sed occidere velit, licebit se, etiam alterum occidendo, defendere.

§. 2. Si aliter non posses salvare vitam, quam 837 provocando ad duellum, putant *Sanch.* supra, *Dicast.* de Justit. Lib. 2. T. 1. D. 10. D. 15. N. 217. aliique apud *Tamb.* & cum *Dian.* supra, te posse provocare, quia etiam hoc videtur esse tantum justa defensio vitæ tuæ; sed *contradest*, quia vitam tueri potes defendendo, si imperaris, neque ad hoc opus est provocare in aliud tempus & locum, in quo non impeteris: quod si jam arma tibi deessent, posses provocare aggressorem pro alio tempore, non velut ad duellum, sed ad æqualitatem armorum habendam, quâ habitâ tantum poteris te defendere.

§. 3. Si duellum inter duos milites hostilium 838 exercituum non ordinetur ad robur hostium imminuendum, sed ad delectationem vel vanam ostentationem, duellum est illicitum, quia nefas est rem tam atrocem suscipere ob tam vanum finem: Si tamen ab uno eo fine oblatum, ab altero ideo acceptaretur, ne hi milites dimitterent animos, ex hac parte non esset illicitum, *Sanch.* n. 14, qui n. 19. notat, si duo ex pacto ita in arenam descenderent, neminem debere succurrere huic vel illi, quamvis enim unus injustè duellet, tamen bonum commune, quod præferendum est, postulat fidem servari hostibus: Si tamen quis in alio duello videret innocentem se vel sua bona justè defendentem succumbere, circumstantes tenerentur huic

huic succurrere, uti tenent *Sanch. & alii*, & patet ex dictis n. 820.

839 §. 4. Si Judex mandet, ut duo Rei mortis duellant ad dandum spectaculum vel recreationem spectatoribus, peccat quidem Judex secundum dicenda L. 4. n. 1497. Et in eis circumstantiis putant aliqui cum *Burgh. Cent. 2. Cas. 13.* Reos non posse acceptare tale duellum, quia non imperant auctoritate legitimâ, sed *Nuv. Azor, Lesf. Laym. L. 4. T. 3. P. 3. c. 5. n. 1. Castrop. T. 6. D. 5. P. 7. N. 12.* melius contrarium affirmant, licet enim Judex peccet, per hoc non tollitur ipsi Jurisdictio seu potestas hunc & illum statuendi Ministrum Justitiæ, ideòque licet modus utendi auctoritate suâ non sit legitimus, auctoritas tamen est quoad substantiam legitima & Præceptum validum, singuli autem pugnant ob spem vitæ conservandæ, si vincant.

840 §. 5. *Dian. P. 2. T. 6. R. 53. Et P. 3. T. 6. R. 1. Escob. T. 1. Exam. 7. c. 3. n. 66. Basf. v. Duellum. n. 9. Fill. T. 15. n. 119. Bonac. T. 3. D. 2. Q. 3. P. 8. N. 14. & alii* etiam excusant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi sunt non secururam pugnam, aut peragendam sine gravi utrimque incommodo, quia nempe non intendunt occisionem alterius, & sibi cavere possunt, ne occidantur: Idem dicunt, si sciant impediendam esse pugnam, aut ipsi inter se convenerint, quod permittent se impediri, postquam strinxerint gladios & leves ictus sine periculo contorserint, ut sic salvent honorem suum; sed res illa in praxi non habet locum, quin semper aderit scandalum apud eos, qui putant serium esse: item semper aderit quidam contemptus Legis Ecclesiasticæ, quæ etiam talia ficta duella prohibet tanquam scandalosa & occasiones aliorum duellorum, hinc illicitum est sic simulat

inire duellum, præsertim cum aliter salvari possit honor, ita *Mendo D.I. Q. 21. N. 270.*

§. 6. Si opponendo prohibitionem ex Jure 841 naturali, divino & humano, adhuc non satis sit consultum honori, putant *Vidal. & Caramuel* apud *Steph. n. 61.* licitum esse duellum in illa actuali aggressione honoris, ut sic defendatur, sed oppositum est tenendum, quia honor non censetur æquiparandus vitæ alienæ ob rationes num. 800. datas; licitum tamen erit sic dicere, etiam gladium manu apprehendendo, ego hoc ense contra te me defendam, ubicunque me petiveris, quod hic, si me aggressus fueris, præstabo, exire autem ad locum condictum non est hominis Christiani, sed contra Legem Naturæ, Dei & Ecclesiæ, ita *Hurtad. Mendo* aliique.

§. 7. Non est licitum provocato exire ad locum 842 à provocante designatum, licet in animo haberet non pugnare, nisi invaderetur, adeoque tantum intenderet se defendere, quia quamvis exire ad talem locum de se sit actio indifferens, tamen in his circumstantiis esset directe se exponere periculo morali duellandi, adeoque tollendi vitam alienam aut amittendi propriam, *Mendo* num. 267.

Q. 188. Quale sit illud duellum, quod ab Ecclesia 8 sub pœnis prohibetur. R. Duellum dicitur quasi duorum bellum, & alio nomine vocatur *Monomachia*, quia est solius cum solo pugna, estque tum sub pœnis Ecclesiasticis prohibitum, si sit ejusmodi singulare certamen, & quidem grave, ex privatis causis inter duos vel plures institutum ex condicto, designato tempore & loco, *Sanch. Bonac. Regin. L. 21. n. 73. Basf. v. Duellum*: hinc inferuntur seqq. cum *Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 3. à n. 8.*

§. 1.

§. I. Pugna, quæ fit finè armis aptis ad graviter vulnerandum, ut si fiat levi baculo, pugnis, evulsione capillorum, non est tale duellum, quia non est certamen grave.

844 §. 2. Si duo subito in iram & rixam verò gladios extrahant, & in loco pugnent, etiam non est tale duellum, quia est ipsamet rixa, non autem certamen ex condicto, neque designato loco & tempore, ita omnes communitur cum *Sanch. L. 2. c. 39. n. 18*. Idem est, si vel locus vel tempus non designetur, requiritur enim designatio & loci & temporis copulativè, *Bonac. aliique cum Diana P. 5. T. 13. R. 59.*

845 §. 3. Si in hoc loco pugnant, ex eodem calore & impetu exeant ad alium locum, ibique gladiis pugnam prosequantur; item si sint in templo vel in domo aliqua, ubi ob reverentiam vel periculum loci non audeant pugnare, & alter dicat, exeamus, sicque eant & pugnent, docent *Tambur. aliique apud Dianam P. 3. T. 6. R. 1. & P. 6. T. 6. R. 21.* non est duellum sub poenis prohibitum, tum quia non fit designato tempore & loco, tum etiam quia est adhuc prima rixa, uti rectè *Bonaspèi* cum aliis apud *Steph. T. 3. D. 3. n. 58*; si tamen dum simul in Ecclesia vel loco alio recusant pugnare, non ob reverentiam vel periculum, sed exeant, vel alter ad alterum dicat, exeamus, ut possint libertè & meliùs pugnare, *Sanch. aliique apud Dian. supra* docent fore duellum, quia condicitur locus & tempus saltem sub aliqua indeterminatione: alii tamen negant, quod & probabile dicit *Lex. v. Duellum. n. 3*, tum quia non condicitur locus & tempus determinatè, quod hic requiri videtur, uti docet *Castrop. T. 6. D. 5. P. 7. n. 18*, cum odiosa sint strictè interpretanda, tum etiam quia in hoc casu non

non est conventio ad pugnam, sed est una moraliter actio, quæ est rixa præsens & pugna; unde *Dian. supra* & *Bonæspei de Charit. D. 8. n. 145.* dicunt, si conventio ad pugnam fiat in rixa, ex eodem calore, etiamsi eant ad alium locum, si non intercedat spatium temporis, quo pugnantibus se ad actus extraneos ab ipsa pugna diversos convertant, non esse duellum sub pœnis prohibitum, quia non est pugna ex condicto, sed ipsa conditio est moraliter pugna, quæ oritur ex rixâ adhuc durante. Addit cum aliis *Dian. P. 6. supra*, si pugna sequatur eodem die, quo facta fuit rixa & conventio, credi posse, quod commissa sit ex eodem calore iracundiæ; sed id universaliter non est verum, nam potuit ira prior deferbuisse, & pugna jam ex condicto esse resumpta.

§. 4. Si duò priùs verbis vel pugnis certent, & uterque domum currens arma arripiat redeatque ad eundem locum & pugnet, non est duellum sub pœnis prohibitum, uti tenent plures apud *Dia. supra*, quia pugna non est ex condicto, sed ex rixa: item si quis dicat, tecum pugnabo primâ vice, quâ per urbem tibi obvius fuero, licet id acceptet alter, *Tambur. n. 11.* aliique cum *Diana P. 5. T. 13. R. 59.* contra *Bonac.* dicunt adhuc non fore duellum, quia neque tota urbs est locus determinatus, neque ex eo, quod dicatur, primâ vice, designatur aliquod certum tempus: Si autem alter dicat, hic expecta, donec veniam, sumensque domi arma redeat; vel si dicat, hic expecto, donec tu cum armis huc redeas; vel, exi domo tuâ, hic in via expecto; vel, provoco ad pugnam, quocunque loco mihi occurreris, dubium est, an futura sint duella sub pœnis prohibita, aliqui cum *Sanch. supra* affirmant, alii apud *Dian. & Tamburin.* negant

ob

ob rationes pro hac & illa parte antea infinuatas
 Dixi semper, non esse duellum tale, aut sub pœnis
 sic prohibitū, nam omne duellum privatā autori-
 tate factum illicitum est, cū enim duellantes
 vitam suam exponant periculo, tribuuntque Jus
 vitæ suæ alteri, & vicissim velint tribui tibi Jus
 in vitam alterius, agunt imprimis contra Jus,
 quod solus Deus habet in vitam omnium, deinde
 agunt etiam contra Charitatem sibi & Proximo
 debitam, ideóque semper peccant mortaliter.

347 Q. 189. *Quæ sint pœne statuta ratione duellorum
 & quinam eas incurrant.* R. Eas accuratè enume-
 rant *Sanct. L. 2. c. 39. à n. 18. & Regin. in Praxi L. 2. c. 39.*
 Atque imprimis *Trid. Sess. 25. c. 19. de Ref.* sic habet:
*Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo
 introductus, ut cruentâ corporum morte animarum
 etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus
 exterminetur, Imperator, Reges, Duces, Principes,
 Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine
 Domini temporales, qui locum ad Monomachiam
 in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso
 sint excommunicati ac Jurisdictione & dominio
 civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem
 duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obvenit
 privati intelligantur; & si feudalia sint, directis Dominis
 statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint
 qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac
 omnium suorum proscriptionis ac perpetua infamie
 pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta sacros Cano-
 nes puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint,
 perpetuò careant Ecclesiasticâ Sepulturâ: Illi etiam
 qui consilium in causa duelli tam in Jure quàm facti
 dederint, aut aliâ quâcunque ratione ad id quemquam
 suaserint, nec non spectatores, excommunicantur
 ac perpetua maledictionis vinculo teneantur.*

non obstante quocumque privilegio seu pravâ consuetudine, etiam in memorabili. Hæc postea renovavit Pius IV: præterea Gregorius XIII. & Clemens VIII. eandem pœnam extenderunt ad quælibet duella privata, & absolutionem à censura Sedi Apostolicæ reservavit idem Clemens: denique ex c. De Clericis pugnantibus in duello, docet Regin. n. 77. omnes, qui præcipiunt, consulunt, defendunt pugnantem in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, esse irregulares. Circa hæc tamen nonnulla sunt annotanda.

§. I. Excommunicatio, quæ incurritur, est 848
 lata sententiæ, uti cum communi *Suar. & Sanch.* n. 26, incurrunt autem eam omnes, qui duellant, provocant vel acceptant duellum, instigant, dant consilium, arma ministrant, favent, sunt patrini seu secundantes: item Principes vel Domini territorii, qui duellum inter Christianos permittunt, qui non puniunt duellum, qui aspiciunt: Clerici autem duellantes vel acceptantes duellum Jure communi antiquo etiam suspenduntur ab officio, Jure autem novo Pii IV. si etiam tantum instigent, faveant, promoveant &c, præter excommunicationem etiam incurrunt privationem omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, fiuntque inhabiles ad illa & alia in posterum obtinenda, uti refert *Sanch.* num. 19; Sannig tamen in Jus Can. L. 5. T. 14. n. 4. citans *Suar. & Pirh.* dicit pœnas illas speciales concernentes Statum Clericalem non incurri à Clericis provocantibus & actu non duellantibus: denique Clemens VIII. civitates, oppida vel terras, in quibus Principes vel Domini expressè aut tacitè duella permittent, ipso facto subjicit Interdicto,

Ii quod

quod relaxare possit solus Papa : sed circa hæc iterum aliqua magis sunt explicanda.

849 §. II. Si quis tantum provocet vel acceptet, & postea non sequatur pugna, *Hurtad.* apud *Dian. P. T. 14. R. 102.* dicit etiam post Bullam *Clementis VIII.* non incurrere poenas, sed omnino dicendum est cum *Bonac. Fill. Esc. Tamb. & aliis* communissimè, quòd incurrat, sic enim habent expressa verba *Clementis* apud *Dianam* : imò inde etiam ostenditur, quòd sola provocatio, quamvis non sequatur acceptatio, fit prohibita sub excommunicatione reservata, si enim incurrit instigans, multò magis provocans, & de utroque similiter habent verba

850 §. III. Si quis provocet ad duellum, non explicat sed confusè tantum, v.g. si *Cajus* sic scribat *Titio* desidero à te audire explicationem & sensum verborum, quæ heri contra meum honorem dixisti ad hoc autem audiendum cras te horà decimam exspectabo in prato suburbano, & spero te facturum juxta debitum tuum : Si veniat uterque & pugnent, aliqui putârunt illos non incurrere excommunicationem, quia *Cajus* directè tantum voluit sibi explicari verba offensiva, & quamvis intendisset duellare, tamen ad incurrendas poenas requiritur delictum externum, nec sufficit intentio : sed *Lugo* in *Resp. Mor. L. 2. D. 1. re& doct.* utrumque incurrisse, quia imprimis adfuit intentio duellandi, alioqui non erat opus tendere ad tale locum aut arma sumere secum. deinde illa intentio sufficienter manifestata est per literas vel nuntium adeòque etiam sufficienter facta est acceptatio à *Titio*, hoc ipso, quòd comparuerit, nam ex parte duellantium sciunt omnes, & sciebat *Titio* quia verba illa spectare ad duellum, ergo uterque poenas incurrit.

§. IV. Fieri potest etiam hoc modo tacita pro- 851
 vocatio ad duellum, v.g. Cajus iratus dicit Titio :
 exi in plateam mecum, volo tecum parum loqui :
 nam si Titius moraliter certus sit se evocari
 ad pugnam, & exeat, secundum *Sanch.* num. II.
 uterque incurrit pœnas, quia est invitatio &
 acceptatio duelli, nisi fortè quis excuset ex eo, quòd
 sit quasi prima rixa, & non fiat ex condicto, uti
 n. 845. dictum est : non tenetur tamen Titius, etiam
 in sententia *Sanchez*, ideo manere domi, si negotia
 postulent eum exire, imò etiam statim exire potest,
 si credat fore, ut Cajus blandis verbis placetur,
Bann. & Sanch.

§. V. Consulens non incurrit, si revocavit consi- 852
 lium, quantum potuit, licet secutum sit duellum,
Bonac. & alii cum *Dian. P. 6. T. 6. R. 21* ; idem proba-
 biliter dicit *Diana P. 3. T. 6. R. 1.* de illo, qui ineffica-
 citer consuluit, id est, consuluit, sed non secuto
 duello; contrarium tamen docent alii communius
 & probabilius, quia consilium ipsum secundum se
 prohibetur, & non tantum ratione effectus secuti.

§. VI. Qui narrat aliquid, ex quo prævitet 853
 aliquos se provocaturos ad duellum, non excom-
 municatur, nisi per hoc vellet incitare, *Bonac. & alii*
 cum *Diana R. 21* ; multò minùs illi excommuni-
 cantur, qui audiunt vel legunt scripta, quibus
 aliqui se provocant, uti post *Comit.* docet *Diana* ;
 qui autem literas provocatorias scribit vel eas
 defert, incurrit, quia cooperando favet & promo-
 vet, *Regin.* num. 83.

§. VII. Commodans arma sua amico volenti 854
 duellare, excommunicatur, si per hoc promoveat,
 quia nempe acceptis his armis magis excitatur ad
 pugnandù : si verò per arma meliora solùm id fiat,

ut ipse nihilominus æquè citò & audacter pugnat-
 turus, sit tantùm securior in pugnando, & fiat
 victor, non est peccatum, nec incurritur ulla pœna,
 quia tum non facio, ut duellent, sed tantùm
 ut amicus meus cum minore periculo duelles,
 in quo nihil est mali, *Hurt.* apud *Dia.* P. 5. T. 14. R. 101.
 non est tamen licitum dare arma contra pactum
 duellantium inæqualia, quia voluerunt pari-
 bus armis certare.

855 §. VIII. Principes & Magistratus illi incurrun-
 t excommunicationem, qui post duellum condo-
 nant seu non puniunt Duellantes, *Steph.* T. 3. D. 4.
 n. 64: Imò incapax est absolutionis, qui provocat-
 tem ad duellum non punit valde graviter, cum
 non sit secuta pugna, *Gobae* in *Exp.* T. 7. n. 573. App.
 Lit. F. Ratio est, quia Superior tenetur adhibere
 media necessaria pro extirpandis criminibus
 Reipublicæ nocentissimis, quale crimen est
 ejusmodi provocatio, neque enim sine pœna
 gravissimis extirpabitur.

856 §. IX. Si Princeps solis infidelibus concedere
 in sua terra locum ad duellum, non incidere
 in pœnas *Tridentini*, quod addit, *inter Christianos*
 uti nec tunc incurreret, si inter Christianos per-
 mitteret ad vitanda majora damna vel scandala
 Decretum enim intelligi debet de permittentibus
 illicite, *Sanch.* n. 29. & 30. *Regin.* n. 75. *Castrop.* T. 6. D. 3.
 P. 7. n. 20. Incurreret tamen Princeps, qui illicite
 permitteret Christiano cum infideli, ob verbum
Clementis apud *Sanch.* suprâ, qui etiam ex verbis
Gregorii videtur innuere incursum, si permit-
 ret infidelibus, nam *Gregorius* videtur absolute
 loqui de permittentibus, abstrahendo *inter quos*
 nisi fortè dicatur tantùm voluisse explicare
Tridentinum.

§. X. Qui approbant duellum vel provocatio-⁸⁵⁷
nem nomine suo factam, non ideo sunt excommu-
nicati, *Bonac. Basf. v. Duellum, n. 9. Dian. P. 3. T. 6. R. 1.*
Tambur. Lib. 6. c. 1. §. 3.

§. XI. Excommunicationem incurrunt specta-⁸⁵⁸
tores ex composito, seu socii de industria specta-
ntes, unde illi non incurrunt, qui casu & per transitū
sistunt, ut obiter videant, *Sanch. Bonac. Dian. supra,*
& *P. 5. T. 14. R. 100*: imò nec illi, uti probabiliter
docent *Dian. & Tambur*, quorum præsentia scitur
non movere duellantes, & solùm curiositatis causâ
eunt visuri: certò autem non incurrunt, qui eunt,
ut Confessionem audiant, ut impediunt, ut mede-
antur vulneratis; hinc putat *Tamb.* eos solos aspi-
cientes incurrere, qui adsunt animum vel authori-
tatem dantes duellantibus, vel *ex condicto* tanquam
testes aut Judices seu arbitri; idemque docet *Fill.*
T. 15. n. 114. & *Hurtad.* apud *Dian. supra*, rationem
dant, quia hoc videntur significare illa verba,
ex composito & socii spectatores; *Regin. num. 77.* dicit
eos solos vocari spectatores, qui se in publico exhi-
bent, & præsentia suâ concurrunt ad solennitatem
spectaculi.

§. XII. Qui accessit animo aspiciendi, non est⁸⁵⁹
excommunicatus, si duellum vel actus ad pugnam
proximus non sit secutus, *Bon. Basf. v. Duellum. n. 9.*
Dian. P. 3. T. 6. R. 1., quia reipsâ non fuit spectator.
Excipit *Sanch. n. 20. & 31.* nisi conatus esset efficere,
ut pugnaretur, vel saltem si non impedivisset,
cum poterat, sed maluisset pugnari, nam talem
expressè excommunicat GREGORIUS XIII,
etiamsi ad pugnam ventum non sit, quando
per ipsum non stetit, quò minus veniretur.

§. XIII. Qui ex occulto duellum aspicit, non⁸⁶⁰
incurrit censurâ, quia nemo propriè est spectator,

nisi qui se in publico exhibet & actum suam præsentiam cohonestat, *Regin.* suprâ, *Lesf.* de Justit. L. 4. C. 4. n. 83. aliique cum *Dia.* suprâ. Quod si occultè videns id faciat duellantibus omnino non conficiis, adhuc certius est non incurrere pœnas, quia tum nullo modo potest movere ad pugnam: nota tamen *Regin.* etiam mortaliter peccare, 1. Si aspiceret ita comparatus, ut tamen adhuc vellet aspiciere, licet graviter prohiberetur. 2. Si sit causa, cur alii duellent, scientes eum aspiciere. 3. Si inde oriretur grave scandalum aliis, quod facilius fiet, si Religiosus ita aspiceret, & hoc sciretur.

361 §. XIV. Excommunicatio hæc est reservata Papæ, unde *Sanch.* n. 27. & alii dicunt Religiosos, licet possint absolvere ab omnibus aliis casibus Papæ reservatis, tamen non posse ab illa absolvere, possunt tamen Episcopi virtute *Tridentini*, si delictum sit occultum nec adhuc deductum ad forum contentiosum. Addit *Laym.* L. 3. T. 3. P. 3. c. 5. num. 4. Bullas illas quoad pœnam Censuræ non obligare in Germania & partibus Septentrionalibus, tum quia ignorantur, tum quia in tanto rigore non sunt receptæ, hinc *Gob.* in Exp. T. 7. n. 573. dicit Mendicantes in superiore Germania, & alios, qui cum eis participant in privilegiis, sine scrupulo absolvere, loquitur tamen de duello privato, quod fit condito tempore & loco, sed non observatis omnibus solennitatibus, inter quas sunt Chartæ, missæ, testes, fide-jussores &c: sed *Dicast.* de Justit. L. 2. T. 1. D. 10. Num. 238. *Bona-Gratia* v. *Absolutio*, *Loth.* T. 6. art. 7. *Tambur.* de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. *Busenbaum* L. 7. c. 1. D. 5. absolutè docent Mendicantes posse absolvere duellantes, socios & fautores, perinde atque ab aliis casibus & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, idque ex declaratione

Cle-

Clementis VIII, de qua testatur *Comit. Lib. 6. Mor.*
 Q. 17. Excipiuntur autem soli Itali extra Urbem,
 quibus ea potestas jussu Clementis negata est, uti
 videri potest apud *Bonagratiam*, qui etiam affert
 aliam declarationem *Urb. VIII.* anno 1628. datam.

§. XV. Non omnes pœnæ ratione duellorum ⁸⁶²
 statutæ incurruntur ipso facto, nam infamia,
 proscriptio, bonorum amissio & loci, in quo fit
 duellum, inhabilitas ad beneficia obtenta, prære-
 quirunt sententiam saltem declaratoriam crimi-
 nis, cum privent Jure acquisito: putantque proba-
 bile *Navar. Molin. & Sanch.* etiam inhabilitatem
 ad beneficia obtinenda indigere sententiâ Judicis:
 dubium autem est, an idem dicendum sit de priva-
 tione Sepulturæ, si quis in duello moriatur, *Baur.*
 & *Dian. P. 7. T. II. R. 44.* putant indigere, censentque
 idem doceri à *Sanch. & Castrop. n. 21.* eò quòd dicant
 solam excommunicationem, suspensionem &
 Interdictum ipso facto incurri: sed contraria sen-
 tentia, nempe quòd privatio sepulturæ ipso facto
 incurratur, est communior.

§. XVI. Quando duellum non fuit evidenter ⁸⁶³
 notum, Parochus non potest in illo defunctum
 privare sepulturâ, *Diana* suprâ. Ratio est, quia
 publicæ pœnæ solùm vitiis publicis sunt infli-
 gendæ, inquit *S. Thomas* Opusc. 73. c. 21, hinc docent
Bonac. & Barbof. de Parochis c. 26. n. 45, si non sit
 notorium delictum, Parochum nec debere sepelire
 mortuum in duello, nec denegare sepulturam, sed
 rem ad Episcopum vel ad ejus Vicarium esse defe-
 rendam: quod etiam tum fieri debet, si Parochus
 esset notum, quòd duellum, in quo quis defunctus
 est, posset probari per sufficientes testes, *Basf.*
 v. *Duellum.* n. 9. *Dian. P. 8. T. II. R. 34.* quia quando
 duellum non est notorium, non incurritur

privatio sepulturæ, nisi post declarationē criminis à Judice factam, uti tenent *Lezan. & alii* apud *Gob.* in *Quin. T. 5. c. 50. n. 29*, tum autem spectat ad Judicē causa, quando fiet publica: Si tamen longè abesit Ordinarius, defunctus deberet à Parocho sepeliri, attamen posset Ordinarius postea publicato crimine in pœnam curare exhumari corpus.

364 §. XVII. Si duellans non moriatur in loco conflictus, non privatur sepulturâ, licet moriatur eodem die ex vulnere in conflictu accepto, quia verba dicunt, *si in conflictu moriatur*, *Dian. P. 1. T. 16. R. 52.* & alii: imò si post conflictum in eodem loco confiteatur ibique moriatur, non videtur privandus sepulturâ, quia cùm intercedat tempus à vulnere ad Confessionem, non dicitur mori in conflictu, sed post illum, *Tambur.* Nec obstat *Rituale Pauli V.* dicens illis esse denegandam sepulturam, etiamsi signa Pœnitentiæ dederint: *Nam* signa moraliter adhuc in conflictu fieri possunt, non ita Sacramentalis Confessio, quæ plus temporis requirit; unde si aliquod tempus intercedat, & duellans signa Contritionis dederit, sed ex defectu Sacerdotis non fecerit Confessionem, putat *Partell* in *Resp. Mor. T. 1. P. 3. c. 10.* posse sepeliri loco sacro, quia moritur post conflictum, nam moritur, postquam elicuit contritionem, hanc autem elicuit etiam moraliter post conflictum, suppono enim aliquod tempus intercessisse: An autem sic defunctus, qui Pœnitentiæ signa dedit, absolvi possit aut debeat ab illa excommunicatione, dicitur *Lib. 7.* & videri potest *Dica. affilio de Cens. D. 3. D. 30.*

365 §. XVIII. Qui mortuum in duello sepeliunt in loco sacro, non excommunicantur, quia nullibi invenitur statuta hæc pœna, *Baur. & Dian. supra.* §. XIX.

§.XIX. *Mendo* §.5.n.274. rectè notat hanc pœnam 866 fore efficacissimam pro impediendis duellis, si inter conditiones promovendorum ad aliquod qualecunque, etiam sæculare officium, ponatur velut indispensabile impedimentum, duellasse, provocasse vel acceptasse duellum. *Nec obstat*, quòd inter informationes pro admittendis ad Ordinem Equestrem S. Jacobi quærat, an Provocatus recusaverit duellum: *Nam* non approbatur, si acceptaverit, sed tantum volunt scire, an recusaverit ex ignavia, si enim recusavit dicens se nolle Deum offendere, nec posse per Legem naturalem, divinam & humanam, alioquin se compariturum, tum nihil obest admissioni ad illum Ordinem, uti rectè cum aliis *Mendo* §.2. num. 248.

ARTICULUS II.

An & quousque liceat bellum.

Resp. *Bellum defensivum*, quo scilicet 867 vis injusta repellitur, licet etiam privatâ auctoritate; *offensivum* verò, quo vis infer-
tur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. Ut geratur auctoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscentis Superiorem, qualis est Papa, Imperator, Reges & quædam Respublicæ, v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. Ut adfit justa causa, eaque gravis, v. g. necessitas boni communis & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coërcitio rebellium, defensio innocentum, &c. *Vid. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. Et Molin. T. 1. D. 104. Dian. P. 6. T. 4. R. 3.*

» 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc est, non ex odio,
 » sed ex amore boni communis, quanquam
 » si hæc ultima sola desit, non sit obligatio restitu-
 » tionis. Ita communiter cum D. Tb. q. 41. Legum,
 » Unde resolves:

» I. Si quis justum bellum gerat, non potest alter
 » licitè se defendere: quia circa eandem rem
 » non possunt duo habere contraria Jura. Fieri
 » tamen potest, ut neutra pars peccet, ob ignoran-
 » tiam invincibilem. *Fill. T. 29. num. 185.*

» II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat,
 » omni diligentia curare, ut certus sit de ejus justitia,
 » & gravi causa: ad quod sequentia conducunt
 » I. Ut curet habere non tantum peritos, sed etiam
 » bonos Consiliarios. 2. Ut attendat, an etiam
 » à suis impediatur vel intervertantur literæ
 » instructiones ad ipsum. 3. Si non tantum
 » à suis Consiliariis, sed etiam à diversis Theologis
 » curet justitiam belli secundum Leges Evangelicæ
 » examinari, & liberè edicere. 4. Si auditis omnibus
 » ipse quòque coram DEO illam examinet
 » statuâtque id, quod in puncto mortis se fecisse
 » vellet. Denique licet sufficiat opinio probabilis
 » de justitia belli, si tamen justitia maneat aque-
 » liter dubia, & alter sit in possessione, non licet
 » bellum indicere, cum melior sit conditio posses-
 » dentis. *Fill. c. 9. q. 4. Trull. Lib. 5. c. 2. D. 4. q. 1.*
 » cum *Dian. P. 4. T. 4. R. 72.* docet licere etiam
 » Principi concedere represalia, servatis tamen
 » conditionibus certis, quas art. seq. V. apud *Palan-*
 » *T. 6. D. 5. P. 4.* & hinc infra.

» III. Perspectâ justitiâ belli, debet ea proponi
 » parti adversæ, quæ si offerat competentem facti-
 » factionem, non debet bellum inchoari. In
 » (ut probabilius est) etsi cœptum sit, debet

si non ex rigore Justitiæ, saltem plerumque
ex Charitate mox finiri, v. *Molin. D. 103. num. 1.*

IV. Potest Princeps pro satisfactione petere
restitutionem ablatorum, & expensarum; item
aliquid in pœnam illatæ injuriæ. *Dunal.* Hinc
potest victos privare bonis, etiam innocentes,
tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ
ad securitatem sunt necessaria. *Kôn. Dian. P. 6.*
T. 4. R. 22.

V. Principes tenentur stipendiaolvere mili-
tibus; alioquin tenentur compensare damna,
tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum
acceperunt. *Kôn. Palaus, Dian. R. 29.*

VI. Tenentur etiam aliquando Principes
Catholici à bello, alioqui per se justo, abstinere,
si inde oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina
multorum, ac detrimentum Ecclesiæ. *V. Palaum,*
Dian. Resolut. 7.

VII. Etsi (per se loquendo) in bello justo liceat
advocare infideles in auxilium, per accidens
tamen subinde, imò plerumque non licet,
ratione scandali, vel periculi in Fide, v. g. ne subditi
pervertantur, Sacra profanentur &c. *Regin. T. 2.*
L. 21. n. 100. Fill. num. 181.

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam
alterius Fidei, in bello justo auxilium ferre,
nisi tamen sit periculum scandali, incrementi
hæreseos, & damni veræ Fidei. *Vid. Kôn.*
Tract. de Charitate, D. de Bello.

IX. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Offi-
ciales peccant, tenenturque ad restitutionem, 1.
Si pauciores habeant milites, quàm in solutione
stipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio
commeatum curare, & dant militibus cibum
vel potum corruptum, ex quo morbi orientur.

3. Si in transitu per regiones accipiant pecunia
 à variis pagis, ne istic pernoctent, aut morentur
4. Si uni militi dent plura syngrapha ad domos
 diversas. *Molin. Becan. Dian. Resolut. 27. & 28.*
5. Si stipendium militibus subrahentes, permit-
 tant extorquere ab innocentibus necessaria.
- X. Miles, qui in bello, & justo & injusto,
 paratus est mereri stipendia, est in malo statu, &
 incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: Et
 quidem similiter in bello injusto tenetur ad restitu-
 tionem damnorum, nisi inculpabilis ignorantia
 excuset, tum enim sufficit restitutio eorum
 quæ in specie habet; vel eorum, in quibus
 factus est ditior. *Vid. infra.*
- XI. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis
 qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus,
 non tenetur inquirere de justitia belli, quamvis
 nulla vehemens suspicio occurrat in contrarium,
 quæ positivè reddat dubium: quia potest probè
 mere pro suo Principe, cui in dubio debet obedire,
 ejusque auctoritas plerumque illi sufficit
 ad formandum etiam positivè judicium probabile
 de justitia causæ, ne cum dubia fide operentur
V. Lugo D. 18. Sect. 1. n. 21. Si verò non sit subditus,
 tenetur priùs inquirere, & postea saltem probabile
 formare judicium, bellum esse justum.
Molin. D. 113. Fill. num. 181. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. n. 1.
Azor, Mald. Regin. contra quosdam apud Dian.
Tom. 2. T. 5. misc. R. 96. Et Tom. 3. T. 3. R. 7. Lugo
Escob. E. 7. c. 8.
- XII. Miles intelligens bellum esse injustum
 in quo est, non potest absolvi, nisi vel
 quamprimum potest, curare dimissionem
 interea abstinere ab actibus hostilitatis, v.

cæde, præda, &c. vid. *Laym. Cap. 12.* An autem talis
possit occidere militem hostilem se invadentem. *cc*
vid. *Escob. l. c.*

A D D E N D A.

Q. 190. *Quid circa Jus bellandi, Officiales* 869
militum, fit præterea notandum. R. *Seqq. §. 1.*
Nunquam licere bellum, docuerunt *Manichæi,*
& postmodum *Oecolampadius* ac *Lutherus*, sed
damnantur in *Concilio IV. Calcedon. anno 452,*
in *Bracarenfi I. Anno 563,* in *Claro-Montano*
anno 1084, in *Lateranensi anno 1120:* estque aperte
contra *Scripturam,* uti ostendit *Dicast. de Justit.*
L. 2. T. 1. D. 10. à n. 247. & copiose *Grotius L. 1. C. 2.*
Quamvis autem *Alexander III. c. 1. de Treuga*
& *pace,* graviter prohibuerit bellum & pugnas
tempore *Adventus & Quadragesimæ,* tamen
prohibitio illa non est usu recepta, vel jam consue-
tudine est abolita, uti habet communis cum *Dicast.*
num. 495, hinc etiam die festo licitum est pugnare,
si postulet necessitas vel notabilis utilitas, maxime
cum videatur esse opus non servile, ita cum aliis
Dicast. num. 496.

§. 2. Bellum non potest esse utrimque materia- 869
liter & reipsa justum, quia uni tantum potest
à parte rei Jus comperere; potest tamen esse
utrimque *formaliter* justum, quia potest adesse
ignorantia invincibilis & opinio pro *Justitia*
utriusque partis: Nulli tamen est licitum indicare
bellum, priusquam Jus suum & adversæ partis
fecerit à viris doctis sufficienter examinari, quia
bellum, quod affert tanta mala, debet esse
postremum medium, ita *Mendo D. 13. Q. 15. §. 3.*
Si autem post examen major probabilitas staret
pro illo, qui non habet possessionem rei, de qua
disceptatur, probabile est cum *Mendo num. 229.*
hunc,

hunc, qui non possidet, posse rem illam querere bello, quia major probabilitas facit excessum Juris, & sicut per sententiam Judicis res illi adjudicaretur, sic quæri poterit armis: oppositum tamen etiam probabiliter tenent *Salas, Traba, Bress. Dicast. n. 344*, quia possessio est talis titulus retinendi rem, ut ex ea nemo justè expellatur, nisi contra ipsum sit moralis saltem certitudo Juris, hinc tenent omnes communiter habenti Jus minùs probabile & non possidenti esse illicitum rem bello quærere. *Nec obstat*, quòd Advocatus possit tueri probabilem partem contra probabiliorem: *Nam* disparitas est, quòd actio Advocati fit tantùm investigatio, ex qua parte stet tale Jus; bellum autem non tantùm est velut sententia, sed etiam est illius executio, quæ non est licita, quando pro parte altera est major probabilitas. Quænam autem sint justæ causæ belli, exponit *Dicast. à n. 288*. Et speciatim an licitum sit bellum ad imminuendam vim crescentem, quæ auctè nocere posset, videri potest *Grotius L. 2. c. 1. n. 17*, qui rectè negat. Vide etiam dicenda *Lib. 4. n. 149*.

870 §. 3. *Sot. Azor & alii cum Burgh. Cent. 2. Cap. 88*. putant aliquem justè posse defendere suam vitam contra alium justè aggredientem, quia defensio vitæ videtur esse de Jure Naturæ vel saltem Gentium omni homini licita: unde ex parte defendentis non est propriè bellum, vel dici debet, quòd quando dicitur non posse esse bellum utrimque justum, intelligatur de bello utrimque offensivo, & non de eo, quod ex una tantùm parte est offensivum & ex altera defensivum: sed *Molina* meritò dubitat de veritate hujus sententiæ, quia sic se defendens resistit alterius Juri, ergo agit injustè; deinde aggrediens Jus habet ipsum occidendi,

nam est justus aggressor, ergo alter vicissim aggrediendo agit injustè; denique aliàs etiam poterit quis defendere suam vitam contra carnificem, uti dictum est num. 816. quod tamen omnes negant. Videri potest etiam *Lugo de Justit. D. 10. à n. 144.*

§. 4. Si rationes pro justitia belli utrimque sint probabiles, putat *Dian. P. 4. T. 4. R. 32.* militem posse pro parte, quâ volet, militare: imò *Caram. in Th. Fund. n. 1408.* negat militem posse unquam dubitare de justitia belli, quia non incipitur temerè, sed cum consilio, ac pro utraque parte est autoritas Reip. & supremi consilii, sed *Carden. in 1. Crisi D. 6. n. 143.* rectè ostendit militem dubitare posse de justitia belli.

§. 5. An liceant fœdera cum Turcis & Hæreticis, fusè examinat *Diana T. 2. post P. 10;* & suppositâ justitiâ belli, posse Principes Christianos cum illis inire fœdus, absolute affirmant Auctores 12, & consentiunt alii cum *Dicast. n. 280,* si absit scandalû ac periculum Fidei: è contrâ alii 14. absolute negant: alii 6. dicunt licere in summa necessitate: *Diana cum 17.* Theologis dicit per se licere, in praxi autem ratione circumstantiarum vix unquam, ac refert exemplum cujusdam Regis, qui moriens dicebat: *Perii, quia volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis.* Rem hanc etiam bene tractat *March. in Trib. T. 2. T. 6. T. 3. Q. 1. D. 4.* Et *T. 2. T. 2. S. 6. Q. 3. D. 1,* clarè ostendens in praxi ordinariè esse illicitum tale fœdus.

§. 6. Christianis illicitum est (per se loquendo) bello aggredi Infideles, v. g. Indos, quia Christiani nullum habent Jus in ipsos, & ipsi sinè cujusquam injuria possident sua: per accidens tamen licitum est, 1. Si impediunt prædicationem Evangelii, sic

ſic enim faciunt contra Jus, quod à Christo habet Ecclesia, evangelizandi ubique. 2. Quando damnificanc Proximum, nam ſicut qui damnus iniuſte patitur, poteſt ſe defendere, ita & alius poteſt ei ferre auxilium.

374 §. 7. Papa habet poteſtatem prohibendi bella Principibus Chriſtianis, quando ita exigit bonum commune Fidei vel Religionis, quia in his eſt Chriſti Vicarius cum poteſtate conſtitutus, tenenturque ipſi Principes, etiam primariò, hoc bonum attendere.

375 §. 8. Peccant Belli-Duces & tenentur reſtituere, ſi diſſimulent, quã viã velint exercitum ducere, ut ſic à diverſis oppidis tranſitum redimentibus pecunias accipiant, quia uno tantùm loco debent eis tranſitus, nec poſſunt ipſi illum venalem facere, aut pro libitu hos præ illis gravare; neque Princeps ipſe hoc concedere poteſt cum tanto Reip. detrimento, *Molin. Cõn. Bonac. Arsd. T. 2. P. 2. T. 6. in Reſol. Caſtr. q. 3. Dic. eſt. num. 459.*

376 §. 9. Commiſſarius, qui Capitaneo petenti annotavit plures milites, quàm habeat, tenebitur reſtituere, ſi Capitaneus deficiat; excuſari autem poterit à reſtitutione Capitaneus, 1. Si ſtipendia ordinaria iudicio bonorum & intelligentium non ſint ſufficientia, quod tamen non facile credendum. 2. Si illa utiliter pro Principe ſuo impendat. 3. Si Principi ſuo tantundem poſtea remittat ex debitis vel dandis nomine juſti ſtipendii, *Leſſ. in Auct. v. Bellum, caſ. 1.*

377 §. 10. Si Princeps aſſignet cuique militi 10. aureos, & Capitaneus paciſcatur de 9. unumque ſibi reſervet, peccat, quia ſi Princeps tanti taxavit ſtipendium, aureus ille eſt militis, & Capitaneus eſt tantum velut Oeconomus: eſt contra

si non assignavit ut pretium stipendii, sed tantum id, quod dari posset, si minus non sufficeret, aureus ille manet Principis; & credibile est hoc ultimo modo fieri, si solvantur ordinaria stipendia mensium, *Lefs. cas. 2.* quia tamen Principes norunt varias hic fraudes solere intervenire, videntur tacite permittere aliquid: unde *Alexander Parmensis* aliquando respondit Castrensibus Societatis JESU, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob quinque vel sex pagas muertas, ut vocant, ita *Lefs. Cas. 3.* De cetero, etiam si Officiales sciant Commisarios sibi injuste retenturos id, quod post persoluta stipendia supererit, non ideo licitum est ipsis, quod superest, retinere, quia Princeps potest (quoad utrosque) esse invictus, *Arsdek. Quæst. 3.*

§. 11. Non licet ratione stipendii dimidiari aut 878
malè antehac persoluti, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium debitum, 1. Quia non licet compensatio, si fieri debeat cum fallacia & falsitate. 2. Quia hoc fit cum periculo gravis damni Reipublicæ, quæ putabit se tot habere milites. 3. Quia qui talia officia admittunt, satis sciunt non persolvenda tam accurate stipendia, ergo censentur suo Juri renunciâsse: Ulu tamen in militia recepto Capitaneis conceditur locus mortuus pro duobus aut tribus famulis, & unus pro Signifero, etiam si illos actu non habeant, ita quoad omnia *Arsdek. supra.*

§. 12. Si milites moriantur, Jus ad stipendium, 879
quod lucrati sunt, devolvitur ad hæredes, sicuti aliæ actiones & credita Defunctorum; nec apparet, unde Jus Officialibus possit competere, *Arsd. q. 2;* *Layman* tamen & *Dicastillo* num. 464. fatentur

K k

consue-

consuetudine receptum esse, ut trium vel quatuor mensium stipendia retineantur quasi in deposito, ad milites in officio continendos; quod si moriantur, dicunt nihil reddi hæredibus, sed nil certi afferunt, per quod excusent, nisi fortè quod prævaleat bonum commune, aut quod dantes nomen militiæ videantur in hoc consentisse; quod tamen non præsumitur.

ARTICULUS III.

Quid in bello justo liceat.

- 380 **R**esp. Etsi circa hostes in bello justo liceat
 » ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt
 » necessaria, v. g. occidere, spoliare &
 » innocentes tamen (quo nomine intelliguntur
 » pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres
 » senes, Religiosi, Clerici, peregrini, mercatores, &
 » rustici) directè vitâ spoliari non possunt,
 » bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip.
 » hostilis, aliterque finis belli obtineri non possint.
 » *Mol. Bec. P. 2. c. 10. 11. & 12. Laym. Fill. T. 29. n. 191. & c.*
 » Ratio est, quia cum sint pars Reipublicæ, possunt
 » propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ
 » Reipublicæ dominio subsunt. *Unde resolves:*
 » I. *Per accidens* licet aliquando comburere
 » etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis
 » spoliare & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro
 » ad repugnandum utantur. *Sylv. v. Bellum, num. 1.*
 » *Sa, Bonac. de Contract. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. ult. §. 3.*
 » II. Contra hostem licet uti insidiis & stratagematis,
 » dummodo absint mendacia, etsi etiam
 » hæc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos,
 » non sint mortalia: ea verò, ad quæ cavenda
 » nulla Prudentia datur, v. g. veneno inficere

puteos, aquas, glandes, sunt contra Jura belli, nec licent. *Mol. D. 1. T. 1.*

III. Fides hosti data servanda est, nisi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut si hostes eam non servant; aut denique conditiones ac circumstantiæ planè sint mutaræ. *Duval. Palaus, Dian. l. c. R. 10. Vid. etiam Laym. Lib. 2. T. 3. Cap. 12.*

IV. Capti in bello, etiam ex parte capientium justo, nisi obster scandalū, aut specialis promissio, possunt fugere: Capti verò in bello ex parte capientium injusto, & fugere, & bona hostium secum auferre possunt. *Laym. num. 16. An obsides liceat occidere, vid. supra Dub. 4. Resolut. 5.*

V. Potest quidem aliquando, (rarò tamen, & non nisi ob causas gravissimas) dari urbs in prædam; milites tamen privatâ auctoritate prædas agere aut hostibus damna inferre non possunt, quia sunt executores tantùm & ministri. *Vid. Sa, v. Bellum. Laym. l. c. Fill. num. 198. Dian. P. 6. T. 4. toto. Dum autem urbs spoliatur injustè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt, probabile esse, docet Diana R. 31. ex Syly. Navar. &c. Item P. 3. T. 5. R. 86. Vide infra T. 5. c. 2. D. 3.*

VI. Milites peccant cum onere restituendi, si à Rusticis aliisve, apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (nisi constet omnino liberè fieri, siquidem donationes istæ plerumque non spontaneæ, sed coactæ sunt) præter ea, quæ ex constitutione Principis iis debent subministrare: nisi tamen sint in extrema, vel saltem in gravi necessitate, *Mol. Kôn. Palaus, Becan. &c. Dian. P. 6. T. 4. R. 26.*

VII. Represalia licita sunt his conditionibus:
 1. Ut manifestè constet cives alterius Reipublicæ
 fecisse injuriam. 2. Ut Superiorum illorum
 rogati recusent administrare Justitiam. 3.
 Ut constet eos culpabiliter id recusare. 4.
 Ut Princeps supremus causâ cognitâ id con-
 cedat. 5. Ut non inferatur plus damni, quàm
 justa satisfactio requirit. 6. Ut non concedantur
 in personas Ecclesiasticas, *Mol. Dian. P. 4. T. 4.*
R. 72. ex 18. aliis.

Quæres: Ad quem pertineant bona hostibus
 erepta.

Resp. I. Immobilia cedunt Principi, aut
 Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, nisi consue-
 tudo habeat, ut pars cedat Principi & Communi-
 tati. II. Jure Cæsareo, nisi consuetudo sit
 contraria, bona ablata justo bello, qui ea
 injustè possidebant, fiunt capientium, postquam
 ea in sua præsidia deportârunt. *Valent. Tom. 3.*
D. 4. Q. 18. P. 3. Molin. D. 18. & Hurtad. Tom. 2. D. 169.
Sect. 12. §. 110. ubi requirit, ut unâ saltem nocte
 possederint. *Vid. etiam Sylv. Bonac. l. c. de peccatis*
in bello committi solitis. Trul. L. 5. c. 2. D. 10. & seq.
Dian. P. 6. T. 4. R. 23. ubi contra *Durand.* docet
 hanc sententiam esse in praxi tutam.

A D D E N D A.

381 Q. 191. *Quid circa ista præterea sit notandum.*
 & Seqq. §. 1. Hosti etiam injustum bellum inferenti
 servanda est fides publicè data, uti habet commu-
 nissima cum *S. Th. Covarr. Molan. Dicast. de Just. L. 1.*
T. 1. D. 10. à num. 435, quia federa publica spectant
 ad Jus Gentium: Quod tenet, etiam si una pars
 injustè coacta esset pacisci, cum enim paciscentes
 non habeant Judicem superiorem, cujus auctori-
 tate rescindatur contractus, facile quisque sibi
 finge-

fingeret injuriam vel vim esse factam, quod redundaret in commune damnum societatis humanæ: unde nec potest in eo dispensare Papa, licet paciscentes essent Catholici, nisi vergeret in notabile damnum Fidei vel Religionis. Quod si pactum sit initum cum hæreticis, etiam non potest per Papam rescindi, quia hoc vergeret in majus damnum totius Reipublicæ Christianæ, nam nunquam possent iniuri pacta cum hæreticis, qui se obligare nolunt cum dependentia ab auctoritate Papæ.

§. 2. Princeps ad muniendam urbem ædificans 882
in fundo Caji, tenetur huic compensare pro rata, ita ut omnes æqualiter ferant damnum, quia licet privati teneantur subvenire necessitati communi, tamen tantum tenentur secundum Justitiam distributivam & æqualiter ad alios, *Molin. de Just. T. 6. D. 47. circa medium, Lugo de Justit. D. 6. N. 61. Et in Resp. Moral. Lib. 6. D. 17. Vide tamen Delbene de Immunit. Eccl. c. 5. D. 25.*

§. 3. Militibus ceterisque stipendiariis licita est 883
pabulatio in terra hostili, non autem in amica, si pretio comparare possint, quia nec Jus Naturæ nec Principis auctoritas hic suffragatur, *Less. in Auct. v. Bellum, cas. 4. Quod si pabulum sufficiens non advehatur, vel per inopiam emi non possit, pabula fiunt communia, ita Arsdek; putatque Less. etiam in gravi necessitate licitam esse pabulationem, dummodo uni non auferantur omnia, sed servetur proportio, ut omnes æqualiter damnum patiantur: sunt tamen (inquit *Arsdek. supra q. 7.*) qui existimant ex communi consuetudine licitam esse pabulationem tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum*

K k 3

geritur;

geritur; neque condemnanda est, inquit *Lesius*, sententia asserens divites merito posse ferre graviora onera, quia à prædiis suis post bellum majora quoque commoda habent.

884 §.4. Religiosi aut alii Clerici, qui quoad spiritualia serviunt militibus, possunt sicut hi accipere ac retinere spolia hostium, quia sunt pars exercitus, ac patiuntur pericula & incommoda cum aliis, ergo æquum est, ut etiam participant commoda, *Molin. Laym. Dicast. num. 490.*

885 §.5. Si urbs ex justa causa detur direptioni & ferro (per se loquendo & directè) occidi non possunt innocentes, quia nil commiserunt, ob quod sint vitâ privandi, neque sunt actu vel proxime aggressores, *Fill. T. 29. N. 191. Bonac. de Restitut. D. Q. ult. P. ult. num. 17.* aliique communiter. Et quamvis timeri possit, ne pueri, si adoleverint, hostes fiant, non ideo possunt jam occidi, quia nemo punitur ob delictum futurum, maxime incertum, *Molin. D. 119.* Consequenter fœminæ & Peregrini per transitum commorantes, si ab actione hostili abstinerint, occidi non possunt, *Cajetan. Viçt. Molin. & alii communiter.* Idem est de Clericis & Religiosis, quia non reputantur esse pars Reipublicæ hostiliter agentis, cum ipsi arma non gerant: pueri tamen & fœminæ, quamvis sint innocentes, possunt in captivitatem abduci, & si sint infideles, servituti subjici, quia sunt pars Reipublicæ vel urbis subactæ, tota autem Respublica hostilis censetur esse punibilis in bonis fortunæ, quorum dominium habet; inter quæ etiam numeratur libertas; & ita etiam possunt Parentes puniri in prolibus & uxoribus suis, facitque etiam talis captivitas ad securitatem capientium, ut tollatur facultas injustè nocendi, ita

ita *Vi& Molin. D. 120. Fill. num. 201.* Quòd si fœminæ
 aliique gerendis armis inepti, sint expulsi
 ex urbe obsessa ob defectum annonæ, nec spes sit,
 ut ab obsessis recipiantur; si ab his expulsis
 pullum obsidentibus immineat periculum,
 non possunt attineri, ut fame pereant, sed permit-
 tendi sunt transire castra, I. Quia non sunt hostes,
 cùm se submiserint, neque aliter promeriti sunt
 mortem, uti suppono, est autem illicitum innocen-
 tes positivè & directè occidere, quod hìc fieret
 positivè negando alimenta necessaria & directè
 impediendo, ne accipiant, ergo. 2. Est illicitum
 fame enecare amicos obsessorum, si hi illos
 in urbem recipere non velint, ad quod non tenen-
 tur, si laborent inopiâ annonæ, ergo similiter
 in nostro casu, sive enim prius fuerint in urbe, sive
 aliunde cogantur ad ingrediendum, est par ratio.
 3. Si obsidentes innocentem filium illius, qui
 propugnat urbem, vellent suspendere, nisi Pater
 Gubernator statim urbem traderet, agerent injustè,
 ergo similiter si fame occidant hos expulsos.
 An autem liceat ejusmodi egressos iterum compelle-
 re in urbem, *vide dicta n. 833.* De justis causis belli
vide Grotium L. 2. c. 1.

CAPUT II.

De Sexto & Nono Præcepto:

*Non mæchaberis.**Non concupisces &c.*

836

Onjungo hæc duo Præcepta,
 quia utroque idem explicite
 vel implicite prohibetur,
 scilicet peccata impudicitiae
 & luxuriæ. Est autem luxu-
 ria inordinatus appetitus, vel
 usus delectationis, seu sensus
 venerei, qui fit cum commotione spirituum
 generationi fervientium, circa partes corporis
 venereas; ita ut appetitus vel delectationes aliæ
 etiam sensitivæ aut sensitivorum, si tamen
 non sint venereæ, aut venereorum, nec ad ea
 ordinentur, non spectent ad luxuriam. Porro
 actus, seu peccata luxuriæ, distinguuntur
 in imperfectos, in quibus non intervenit
 ultimus terminus venereorum, quæ est delectatio
 feminis; ut sunt actus interni desideriorum &
 oblectationum morosarum, qui speciem sumunt
 ab objectis: & in perfectos ac consummatos, qui
 terminum jam dictum habent adjunctum. Quæ
 rursus sunt duplices: alii enim sunt naturales
 qui naturæ non repugnant, nec specie differunt
 in ratione luxuriæ, (etsi per deformitatem
 superadditam aliquando specie differant) v.g.
 adulterium, incestus, &c. Alii innaturales sunt,
 seu contra naturam, in quibus conditiones

à natura institutæ, v. g. identitas speciei, vas
debitum &c. non servantur. Et hi etiam
in ratione luxuriæ differunt specie, quæ in illis
variatur secundum modos, quibus committuntur,
naturæ repugnantes.

DUBIUM I.

*An & quanta peccata sint oscula,
amplexus, tactus, verba obscæna
& similia extra Matrimonium.*

Resp. Ad id dignoscendum, distinguenda est
in primis intentio & delectatio venerea &
venereorum, ab intentione & delectatione

sensitiva & sensitivorum aliorum, quæ consistit
in quadam proportione & conformitate rei
tactæ cum organo tactûs. Deinde sciendum est,
intentionem & sensum venereorum esse
mortalem, & excludere à Regno cælorum,
secundum Apostolum ad Galat. 5. *Unde resolves:*

I. Oscula, amplexus, aspectus, tactus & similia,
si extra Matrimonium fiant, ex intentione actûs
luxuriosi, vel ob delectationem veneream,
etiam si non illam perfectam, quæ est in semina-
tione; sunt tamen semper peccata mortalia: quia
eo animo, extra Matrimonium, sunt impudica,
& naturâ suâ talis delectatio tendit ad perfectam.
Fill. T. 30. n. 174. Less. L. 4. c. 3. D. 8. Sanch. de Matrim. L. 9. D. 46.

II. Tales actus sunt ejusdem naturæ cum per-
fectis sive consummatis, ideóque in Confessione
explicandum, utrùm sint habiti cum simili sexu,
an cum diverso; cum libera, an cum conjugata,
cum cognata, an cum persona sacra, &c. *Less. D. 15. Sanch. Moral. L. 1. c. 2.*

- » III. Oscula, amplexus, compressiones manuum
 » & similia non obscœna, si fiant tantum officii
 » aut moris patrii, aut amoris honesti, vel benevo-
 » lentia augenda causa, etiam si delectatio venerea
 » suboriatur, (modo in eam non consentiatur)
 » non sunt peccata. *Lesf. num. 56. Fill. num. 171.*
- » IV. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate,
 » joco, curiositate, levitate, petulantia, imò etiam
 » sensualitate, sive affectu sensuali ac naturali,
 » (dummodo non cum delectatione venerea,
 » nec ejus causa, & si præter intentionem suboria-
 » tur, eâ repulsâ, ac tunc abstinendo) venialem
 » culpam non excedunt, ut *vid. Fill. hęc. Lesf. n. 62.*
 » *Sanch. l. c. Dia. P. 4. T. 4. R. 136. Contrarium tamen*
 » *est tutius, ut vid. Trull. L. 6. c. unic. D. 12. n. 9.*
- » V. Idem dicendum est de tactu & aspectu
 » inhonestarum partium corporis proprii, aut
 » commixtionis animalium, non cum animo
 » venereo, sed ex curiositate tantum, aut levitate,
 » secluso tamen scandalo, & periculo consensu
 » veneri. Imò si tactus talis, aut conspectus
 » proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine
 » fiat, nè veniale quidem erit, ut v. g. si fricatione
 » extinguere velis pruritus non venereum;
 » dummodo tamen absit periculum pollutionis,
 » aut consensu in eam, si improvisò præter inten-
 » tionem fortè obveniret. *Fill. n. 200. Sanch. de Matr.*
 » *L. 9. D. 45.*
- » VI. Tactus nudi, & aspectus partium inhonestarum
 » alterius corporis, maximè diversi sexus,
 » aut concubitus humani ex curiositate, (nam
 » de necessitate aliud est) etiam secluso affectu
 » venereo, videntur non posse excusari à mortali
 » propter gravem indecentiam, & periculum
 » proximum actus veneri: nisi tamen aspectus fiat

ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc absint. *cc*
Sanch. num. 22. & 29. Fill. num. 218. Laym. & c. cc

VII. Aspectus verò, & subinde etiam *cc*
 (rariùs tamen propter periculum adjunctum) *cc*
 tactus, ex petulantia vel curiositate, partium *cc*
 inhonestarum alterius corporis, ejusdem tamen *cc*
 sexus, citra affectum & periculum consensus *cc*
 venerei, excusari posse à mortali, ut v. g. quando *cc*
 simul aliqui natant, vel lavant, docet *Lay. L. 3. S. 4. cc*
 ex *Sanch. L. 5. Moral. c. 6. n. 12, 13, 27. & 28. Trull. n. 15. cc*

VIII. Verba turpia, lectio obscœnorum, specta- *cc*
 tio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, *cc*
 gestus, literæ, & dona amatoria, si tantùm fiant *cc*
 ex curiositate, vel vano solatio, non sunt morta- *cc*
 lia: secus tamen, si fiant vel animo inhonesto sive *cc*
 venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui *cc*
 vel aliorum, *Sanch. de Matrim. L. 9. D. 46. d. num. 31. cc*
Fill. T. 30. c. 10 Q. 3.

IX. Choreæ, nisi malo fine fiant, aut cum peri- *cc*
 culo aliquos, aut seipsum incitandi ad libidinem, *cc*
 vel cum alia circumstantia mala, securdùm se *cc*
 non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. *cc*
 Quando verò Sancti Patres eas interdum valde *cc*
 reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum *cc*
 abusu. *Vid. Cajetan. v. Chorea. Fill. num. 223. cc*

X. Exhibentes comœdias turpes, item facien- *cc*
 tes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, *cc*
 peccant mortaliter, quia sunt ruina Proximi, *cc*
 cum moraliter certum sit, multos inde ad pec- *cc*
 catum incitandos. *Fil. n. 211. Similiter Magistratus, cc*
 qui permittunt exhiberi turpes comœdias, *cc*
 peccare mortaliter, docet *Hurt. & concedit Baldel. cc*
 si auctoritatem illis præstent, approbent, vel *cc*
 foveant; addit tamen posse aliquando excusari, *cc*
 si

- » si ad majus malum impediendum non puniantur
 » & tantum tolerant. *V. Dian. P. 1. T. 13. R. 82.*
 » XI. Persona soluta permittens se tangi ab alio
 » tactu, qui vulgo censetur pudicus, ut prehen-
 » sio, contrectatio manuum, amplexus, & oscula,
 » juxta morem Patriæ, non peccat, nisi ei constet
 » fieri pravo affectu: huic enim cooperari
 » non licet. Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti
 » posse, ne tangens infametur. Admittens autem
 » tactus impudicos, (ut mamillarum & obli-
 » quarum partium) vel oscula furtiva, & morosa
 » vel indecentia, peccat, quia præsumitur affectus
 » malus. *V. Fil. n. 197. & infra L. 5. c. 1. Dub. 2.*
 » *Quæres.* An, & quatenus liceant tactus
 » aspectus, &c. inter Conjuges, & Sponsos.
 » *Resp. 1.* Conjugibus licent, si referantur
 » ad copulam; ad hanc enim licite se exciunt.
 » Alio autem fine, v. g. voluptatis causâ si fiat
 » sunt peccata venialia, quia Matrimonium eis
 » cohonestat, ac defectus debiti finis non est
 » mortalis; nisi tamen habeantur cum periculo
 » pollutionis; quæ cum iis sit illicita, eo casu
 » erunt mortalia, regulariter saltem. *Sanch. L. 1.*
 » *D. 46. n. 7. Fill. n. 165. & alii.*
 » *Resp. 2.* Sponsis tactus impudici non licent,
 » pudici verò in partibus honestis licent, si ex
 » tantum intendant delectationem sensitivam
 » secus si veneream. *Sanch. n. 50. & c. Bonac. Tom. 1.*
 » *de usu Matrimon. Q. 4. P. 9. n. 6. & c.*

A D D E N D A.

- 888 Q. 192. An osculum carnale & sensibile
 peccatum mortale. R. Alexander VII. damnat
 hanc proposit. 40. Est probabilis opinio, quæ dicit
 tantum esse veniale, osculum habitum ob delectationem
 carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur.

secluso periculo consensûs ulterioris & pollutionis.
Pro qua damnatione intelligenda, & ut ad quæsti-
onem respondeatur, sit

§. 1. Delectatio (in genere) est simplex compla- 889
centia in aliquo objecto finè desiderio rem illam
assequendi vel exequendi, potèstque esse de re
turpi vel non turpi: res autem turpis hic dicitur,
quæ ad Venerem seu luxuriam spectat, uti dicitur
Lib. 5. N. 92.

§. 2. Delectatio de re turpi potest esse vel 890
merè spiritualis, quæ nempe in sola voluntate est,
uti si quis delectetur turpi objecto finè ulla turpi
commotione in corpore: vel non merè spiritualis,
sed simul carnalis, uti si simul adsit turpis motus
in corpore. Et utraque dicitur *delectatio morosa*,
non ob moram temporis, nam potest in unico
instanti haberi, sed vel ideo, quia voluntas eam
advertens, deliberatè admittit, & sic moratur seu
se detinet in ea; vel quia, cum in illa se detineat,
non vult pergere ad opus, ideòque dicitur illi
immorari seu in illa sola quiescere & permanere.

§. 3. *Delectatio carnalis* alia est *venerea*, 891
quæ oritur ex commotione seminis vel spirituum
genitalium, alia *purè sensibilis*, quæ habetur
ex applicatione sensûs ad suum objectum, & exur-
git in appetitu sensitivo cum aliqua alteratione
corporis per motum spirituum vitalium, v. g.
circa pectus, ob solam proportionem seu connatu-
ralitatem, quam talis res habet cum organo
talis sensûs. Vide dicenda Lib. 5. à num. 93.

§. 4. Etiam præscindendo à commotione 892
spirituum genitalium, dicendum est, quòd *delecta-
tio merè spiritualis* circa materiam veneream,
semper sit peccatum mortale, uti habet communis
cum S. Thoma 1. 2. Quæst. 74. Art. 8. Ratio est
1. Quia

1. Quia talis delectatio est de objecto graviter malo nam in materia venerea non datur levitas materiæ, uti dicitur à num. 910, ergo est actus mortaliter malus, quia actus suam malitiam habet per ordinem ad objectum, in quod tendit. 2. Si conjugatus delectetur sodomiam, peccat mortaliter, non ratione commotionis spirituum, quia hæc in conjugato non est mortalis, ergo ratione objecti graviter mali, ergo delectatio ipsa ratione objecti venerea secundum se est graviter mala. 3. Si delectatio interna esset mala ratione commotionis spirituum, ergo ubi æqualiter excitarentur spiritus, esset æqualis malitia, quod patet esse falsum, nam fieri potest, ut in cogitatione de fornicatione magis quam de sodomia excitentur spiritus, & tamen delectatio de sodomia habet majorem malitiam ergo illam habet ratione objecti, præscindendo à commotione spirituum. 4. Delectatio fornicationis ut præsentis magis opponitur castitati quam delectatio fornicationis ut futuræ, sed delectatio fornicationis ut futuræ est peccatum mortale, ut à Christo prohibetur desiderium etiam ineluctabile fornicationis tanquam mœchatio interna, ut exponunt SS. Patres, ergo. 5. Qui tali objecto delectatur, consentit in id, quod affectus suus inclinetur in fornicationem, & ut conformetur objecto mortaliter malo, uti ait S. Thomas, hoc autem est mortaliter malum, ergo. 6. Quando volumus deliberatè sibi complacet in objecto turpi, ponit causam per se commotionis turpis, uti latè ostendit Arr. T. 3. D. 45. S. 3. Subf. 2. n. 11. & T. 5. Tract. de Peccatis D. 58. S. 5. à num. 42, nam moraliter necesse est ut excitentur spiritus genitales, ergo est causa per se talis commotionis turpis, ergo peccat mortaliter.

Si dicas, licere gaudere de pollutione in somno facta. R. Licet gaudere de ea ut venereè delectabili, N, ut aliunde utili & bona, v.g. quia levat tentationem, prodest valetudini, *transseat*, non est autem hic paritas, tum quia non ponitur causa per se illius, tum etiam quia gaudium non fertur in pollutionem, sed in aliquid illi aliunde & per accidens causatæ conjunctum. *Vide dicenda num. 933.*

§. 5. Motus venere, qui oriuntur ex osculo 893
similique causa, sunt peccata mortalia, si intendantur, uti omnes tenent: Si autem non intendantur, sed tantum prævideantur secuturi, *Vasquez*, uterque *Marchantius*, *Lefs.* de Justit. L. 4. c. 3. n. 102. *Gobat* in Exp. T. 7. n. 330. *Sporer* in Th. Mor. T. 1. c. 5. à n. 19. dicunt non semper esse mortalia, quia sunt tantum indirectè voliti in causa non mortaliter mala, & abest periculum consensûs in ipsam delectationem, pollutionem, aliudve opus turpe, uti supponitur, ergo non sunt mortale. *Probant* *Conseq*: quia cum motus tales facillimè orientur, irrationabile & nimis durum foret sub mortali obligare ad vitandas tales causas venialiter tantum malas, è quibus oriuntur, v.g. curiosum aspectum vel colloquium cum fœmina, quæ nemo dicit esse ex se peccata mortalia. Neque huic sententiæ (inquit *Sporer*) contrariatur Decretum *Alexandri VII*, nam prop. 40. damnata manifestè loquitur de delectatione carnali sensibili, utique venerea, ex illis osculis orta & directè volita cum consensu in illam, uti constat ex illis verbis, *absque periculo consensûs ulterioris* (nempe in fornicationem aliudve opus turpe) ergo supponitur jam consensus in ipsam delectationem veneream ex illis osculis ortam, qui utique mortalis est:
Et

Et ita quidem (inquit ille) non meo solius iudicio, sed plurimum virorum doctorum requisito consilio sentio, salvâ semper auctoritate S. Sedis. Videtur continere *Busenbaum* n. 887. relatus, & iterum L. 5. n. 76. Et sententia illa est probabilis, attamen periculosa pro praxi, uti dicetur num. 894. & 897.

894 §. 6. Auctores plures quàm 20. partim cum *Mill.* *Tract.* 30. à num. 176, partim alii plures apud *Mendo* D. 5. num. 89. & 90. dicunt non esse mortale velle delectationem tantùm sensibilem, quæ oritur in osculis vel tactibus, 1. Quia per se non est mala, alioqui nunquam liceret, nequidem ex urbanitate, more Patriæ vel necessitate; imò, uti latè probat *Arr.* 1. 2. D. 46. n. 18. & *Henao* in *Empyreol.* P. 2. L. 8. Exercit. 32. Sect. 1. in cælo erunt illæ delectationes sensuum, ergo sistendo in eis non peccatur saltem graviter. 2. Quia si sistatur in illa delectatione sensibili, non additur ullus finis mortaliter malus. 3. Quia hinc nulla est propriè libido vel luxuria, nam ad hanc requiritur excitatio obscœnarum partium corporis, aut saltem spirituum genitalium circa illas, uti docent multi apud *Mendo* num. 94. ergo etiam non apparet, cur peccetur graviter. Hæc sententia est saltem speculativè probabilis, & etiam practicè respectu illius, cui post quæsitam & admistam talem delectationem sensibilem, per se loquendo, non est periculum proximum delectationis veneræ, etiamsi per accidens quandoque oriatur, dummodo non deest consensus: quia autem quamdiu sumus in hoc mortali corpore, non videtur moraliter possibile, ut cum tali delectatione sensibili delibere quæsitam & admistam non adsit periculum proximum delectationis veneræ, hinc *Mendo* n. 94. & *Sporer* in *Tyrocin. Sacram.* P. 4. n. 351. rectè dicunt

hanc sententiam regulariter non esse practicè probabilem, probatque hoc variis argumentis *Sanch. de Matrim. Lib. 9. D. 46. N. 7.*, quamvis postea *num. 17.* videatur in alteram sententiam deflectere: certum enim est vix posse ita sisti in illa delectatione sensibili, quin accedant delectationes venereæ, in quas consentire vel se exponere consentiendi periculo secundum omnes est mortale: præterea si delectatio sensibilis sit circa objectum per se turpe, omnes dicunt esse mortale, quia experientia probat (inquit *Sporer*) quòd delectationi sensibili quæsitàe vel admisæ circa objectum de se turpe inseparabiliter semper conjuncta sit delectatio venerea, in quam pariter ordinariè consentiet voluntas ita malè disposita. Atque ex his patet propositionem 40. rectè ab *Alexandro VII.* esse damnatam. *Vide dicenda Lib. 5. num. 106.*

Q. 193. *Quid sit delectatio speculativa, 895*
quid practica; & an semper sint peccatum mortale.

R. §. I. *Sporer* in *Theol. Mor. P. I. T. I. C. 6. N. 29.* vocat illam *speculativam*, quæ est de ipsa cognitione actus mali, vel de modo miro illius, v. g. vides amicum prono vultu cadentem in lutum & efferentem nasum sordidum, ac rides, non casum, de casu enim doles, sed modum lepidum cadendi; hanc delectationem vocat ipse *speculativam*: *practicam* autem dicit esse tum, si fit de ipsa re vel actione cogitata, ita ut ratio delectans sit ipsa res: hinc *infert* cogitationem *practicam* de re turpi semper esse peccatum mortale; delectationem autem *speculativam* in imaginatione de rebus turpibus, si sit voluntaria & non adsit bonus finis, qui mentem aliò divertat (practicè loquendo) etiam semper esse peccatum mortale, quia

(moraliter loquendo) nunquam fititur in sola imaginatione, sed ob sympathiam ac connexionem potentiarum, naturaliter concitantur motus inordinati appetitus sensitivi: Et ita quoque docet Tambur. Lib. 10. c. 1. n. 8.

396 §. 2. Cardenas melius explicat, dicens delectationem speculativam esse actum, quo percipitur quidem delectabilitas objecti, tamen non ita, ut voluntas moveatur ad eam desiderandam vel exequendam, & sic studens Casibus, quando cogitat, legit vel loquitur de copula carnali, intelligit ejus delectabilitatem, attamen non movetur ad eam desiderandam: è contra delectatio practica est actus, quo ita percipitur delectabilitas objecti, ut voluntas etiam moveatur ad eam desiderandam vel procurandam, ut si cogitanti de copula oritur carnis commotio & appetitus ad illam, tum cogitatio speculativa mutatur in practicam: itaque inde dicitur practica vel speculativa, quod provocet vel non provocet ad amorem vel desiderium sui. Hoc supposito,

397 §. 3. Tenenda sunt sequentia, 1. Cogitatio purè speculativa objecti venerei non est delectatio peccatum, si absit periculum consensûs in delectationem vel cogitationem practicam. 2. Cogitatio practica objecti venerei est illicita, unde qui illam quærit vel in illam consentit, peccat mortaliter, quia talis cogitatio est causa per se commotionis spirituum & delectationis externæ determinantis ad illam, peccat autem mortaliter, qui efficaciter & directè vult ponere causam per se illius commotionis vel delectationis. 3. Qui, v. g. studet, & cogitur habere cogitationem tantum speculativam, si loco illius, invito occurrat cogitatio practica, non peccat, quia hæc non est illi voluntaria.

4. Si quis, v.g. studendo intendat cogitationes de objecto venereo, & nesciat distinguere, sintne practicæ an speculativæ, non peccat, si eis non consentiat, nec sit periculum consentiendi in commotionem vel delectationem: quando autem voluntas solet resistere his consensibus, signum est, quod invicem patiatur cogitationem practicam. 5. Qui vacat cogitationi speculativæ objecti venerei cum præviso periculo incidendi in cogitationem practicam graviter provocativam, attamen sine periculo consentiendi in illam, non peccat graviter, quia cogitatio purè speculativa non est causa per se, nec notabiliter influens in cogitationem practicam graviter provocativam, ideo licet velit illam, non censetur hanc in causa velle, ita quoad omnia Carden. addens eum, qui cum urgenti causa incumbit cogitationi speculativæ objecti venerei cum periculo consentiendi in cogitationem practicam graviter provocativam, non tamen in delectationem veneream, tum tantum dicendum esse peccare mortaliter, si loco cogitationis practicæ, quam scit distinguere à speculativa, posset & non curaret habere speculativam tantum, quia tum nulla esset causa habendi practicam & se exponendi illi periculo: Si tamen nesciret distinguere practicam à speculativa, ita ut loco practicæ posset assumere speculativam, putavit ipse adhuc non peccaturum, dans rationem, quia ex urgenti causa licitum est se exponere periculo proximo peccandi; sed hæc ratio ultima videtur amisisse probabilitatem per damnationem prop. 62. & 63. ab Innocentio XI. factam, uti dicitur Lib. 5. à num. 256.

Q. 194. Quid præterea sit notandum circa aspectus, 898
 scula, tactus, turpiloquia, quoad solutos. R. Seqq.

- §. 1. Si aspectus & oscula per se tendant ad delectationem veneream, id est, si non habeant alium effectum vel finem præter delectationem veneream, quæ cum illis percipitur, licet hæc non intendatur directè, sunt peccata mortalia, in *Rhod. Mendo D. 5. N. 18.* aliique: probat multis *Sacerdotibus* in Decal. L. 5. c. 6, quia qui sic illa intendit, virtualiter & exercitè simul intendit delectationem veneream: è contrà si fiant ex necessitate, vel alio fine honesto cum causa rationabili, v. g. ad ostensionem amicitiaæ secundum morem Patriæ, ad fovendum amorem in ordine ad contrahendum Matrimonium, quamvis per accidens simul orientur motus venerei, nullum essent peccatum, uti tenent AA. communiter cum *Mendo*. Denique si fiant ex levitate, joco, curiositate, perulantia, secluso scandalo & periculo, erunt venialia tantùm, ita cum communi *Tan. hic D. 4. Q. 8. a. 1.*
- 899 §. 2. Aspectus possunt in hac materia esse mortalia vel ex objecto, si hoc in se sit valde turpe & notabiliter apud plerosque ad libidinem provocans, uti si quis personam planè nudam aspiciat; vel ex sola intentione, quamvis objectum de se non sit ita turpe, uti si quis cum actuali affectu ad libidinem aspiciat faciem puellæ; vel ex solo periculo præviso, ut si quis objecta minùs honesta aspiciat advertens periculum consensûs in aliquo delectationem veneream, *Sporer in Tyroc. Sacram. P. 4. N. 345.*
- 900 §. 3. Oscula facta cum ardore vel moro nariè sunt mortalia propter morale periculum consensûs in delectationem veneream; idem est de osculis in ore diu replicatis, linguâ unius in ore alterius exceptâ; semper enim simul excitanda debet delectatio venerea, *Sporer num. 346.*

§. 4. Osculari pueros affectuosè & magna cum
suavitate ex amore teneræ ætatis ; item captare
delectationem sensibilem ex mollitiè teneræ car-
nis, per se loquendo, est tantùm veniale, *March.*
Sporer, Sanch. de Matrim. L. 9. D. 46 N. 13.

§. 5. Ancillæ, quæ lavant aut vestiunt pueros
aspiciunt vel tangunt partes inhonestas eorum,
et si motus sensualis exurgat, secluso consensu vel
complacentiâ turpi, aut non peccant, si ita officium
exigat, aut solùm venialiter, si leviter & ex curiosi-
tate faciant : Si autem id cum mora faciant, ordi-
nariè peccabunt mortaliter ob morale periculum
consensus libidinosi.

§. 6. Animalia minora, v. g. catellos molliter
tractare, demulcere etiam ad genitalia, ordinariè
est tantùm veniale ; est tamen periculosum
tangere genitalia, aut facere, ut effundant semen,
quia ordinariè se ingeret motus aut delectatio
venerea ; & hoc est, quod volunt *Salas & Bonac.*
apud Dian. P. 2. T. 17. R. 37. Potèstque etiam videri
Tambur. Lib. 7. c. 9. §. 2. n. 5.

§. 7. Tactus supra vestes ad partes verendas
est mortalis, si quæratur delectatio
conspurgens ex tactu mediato cogitato : Si autem
ex peulantia tantùm aut ex levi delectatione
tactus vestium, erit veniale tantùm, *Sanch. num. 11.*

§. 8. Oscula in partibus inhonestis facta à solutis ;
et immissio membri virilis in os alienum,
semper sunt mortalia, quia de se sunt valde
indecentia, & præterea sunt saltem venerei tactus,
quæ aliquæ communiter cum *Diana P. 3. T. 4. R. 225.*

§. 9. Tactus impudicus verendorum est mortalis,
tam in illis, qui propter defectum ætatis aut
alia de causa feminare non possunt, quia de se

rendit ad pollutionem & spiritus venereos notabiliter excitat, *Tamb. c. 7. §. 2. Sporer num. 333.*

907 §. 10. *Moya T. 6. D. 2. Q. 4. N. 11.* dicit esse mortali loqui verba turpia de se inductiva ad luxuriam licet abeset periculum scandali vel delectationis & consensûs tam in loquente quàm in audiente, quia continent illam malitiam, ad quam ex natura sua inducunt: *Excipe*, nisi ex circumstantiis aliud significarent, aut non censerentur esse inductiva: quòd si præsentibus sint ita proci aut ita improbi, ut verbis turpibus non moveantur ad peccatum, *Salon. Sanct. Castrop. & cum Diana P. 5. T. 7. R. 3.* dicunt rationem scandali non continere. Denique si proferantur tantum ad ostentationem ingenii, ob amorem laudis propter acumen, aut ob alium finem non mortaliter malum, secluso scandalo & periculo tantum venialia, *S. Antonin. Cajet. Navar. & aliique apud Moyam num. 3.*

908 §. 11. Eunuchi per hæcenus dicta esse peccare possunt mortaliter, quia etiam in eis datur commotio spirituum & motus humorum non est quidem aptus generationi, attamen sentiri delectationem diversam à pure sensuali & æquivalenter veneream.

909 Q. 195. *Quid circa illos sit addendum, qui aut fuerunt in Matrimonio; item circa hæc sponsalia. R.* De primis dicetur *L. 6. c. 2. D. 2. ad litem* De postremis dicetur *ibidem c. 1. ad D. 2.*

910 Q. 196. *An detur parvitas in materia venerea sive, an possit deliberatè quæri delectatio venerea ita levis, ut non ideo peccetur mortaliter.*

R. §. 1. *Omnis delectatio venerea est mortalis in illo, cui copula est illicita, unde non potest esse delectatio venerea ita parva, quin proprie*

peccetur mortaliter. *Probat*ur 1. Quia sententia negans est approbata à *Clemente VIII.* & *Paulo V.* qui præceperunt eos denunciari Inquisitoribus, qui docerent amplexus & oscula libidinosa non esse mortalia, licet sola delectatio venerea in eis placeret sine ordine ad copulam: Et ideo aliqui apud *Mendo D.* Num. 4. putant sententiam oppositam esse damnatam, alii vocant improbabilem, falsam, temerariam, scandalosam. 2. Omnis delectatio venerea ex se ordinatur ad effusionem seminis, cum sit commotio illius vel spirituum illud commoventium, ergo in illis, quibus copula non est licita, est mortalis. 3. In omni delectatione venerea quantumvis modica, in quam quis consentit, datur periculum proximum majoris, quæ in homine soluto erit mortalis, ergo etiam illa modica est mortalis. *Probat*ur antecedens, quamvis enim fieri posset in aliis materiis, tamen in hac nemo potest dicere, eousque me oblectabo, talem præcisè motum volo & non majorem, non enim possumus pro libertate terminum præscribere; cujus ratio hæc est, quia applicatâ causâ ad excitandam commotionem, statim adest alia causa necessaria augens illam, nempe vehemens inclinatio, quam habet appetitus carnalis ad eas delectationes, præsertim quando sentit aliquam jam præsentem, sicuti si scintilla de se parva incidat in pulverem pyrium, incendit quidem granum unicum, sed hoc accenso adest proximum periculum, ne accendatur aliud & fit totus cumulus. Quod alio simili confirmat *Cardenas*, nam homo cæcus sciens in mensa jacere nummos æreos & aureos, quos discernere nequit, quamvis velit æreum tantum furari & in mare projicere, tamen peccat mortaliter furando aliquem

& projiciendo in mare, licet fortè sit æreus tantum, quia exponit se proximo periculo projiciendi aureum, nec cum voluntate sic projiciendi potest habere voluntatem efficacem non projiciendi aureum. Similiter homo quærens delectationem levem, nam dubitare debet, an non sit futura fortè gravis, unde cum voluntate habendi levem non potest habere voluntatem efficacem non habendi gravem. Quæ hîc opponi possent, solventur Lib. 5. à num. 101.

911 §. 2. Quod ad Societatem JESU attinet, **CLAUDIUS AQUAVIVA**, V. *Generalis* tale dedit *Decretum* ad totam Societatem, 24. April. 1611. *In virtute S. Obedientia & sub pœna excommunicationis &c. præcipitur, ne quis in Societate publice vel privatim, non modo ut veram & probabilem, sed ne sit tolerabilem quidem ullâ ratione doceat opinionem eorum, qui tradunt in re venerea exiguam aliquam delectationem deliberatè quæsitam propter levitatem materia excusari à mortali; aut placere sibi significet, aut secundum illam consilium cuiquam det.* Id extendit **VINCENTIUS CARAFFA** VII. *Generalis*, 19. Jan. 1647. etiam ad delectationem non quæsitam, sed naturaliter obortam, unde sustineri non potest sententia *Arr. de Peccat. D. 46. Num. 17*, qui putat non esse mortale, si quis consentiat in tales motus leves sponte obvenientes, ideo etiam ipse postmodum *T. 5. D. 58. N. 46* sententiam suam retractavit: Et quia contingere poterat casus, quo vir doctus judicans dari paritatem in ea materia & nobis confitens nollet recedere ab illa opinione sua, dubitatum est, an talem possemus absolvere; *Revisores Romani nomine GOSWINI NICKEL X. Generalis* responderunt Gallo-Belgis, teste *Platel. de Peccat. N. 251*

posse & debere absolvi, nam hoc non est ullo modo approbare sententiam affirmantem, aut secundum illam consilium dare, sed suppositâ qualicumque existimatâ probabilitate, quam Ecclesiæ auctoritas juxta quosdam DD. necdum eliserit, Jus suum tribuere Pœnitenti aliàs disposito ad absolutio- nem, secundum dicta Lib. I. num. 445.

§. 3. Si luxuria sumatur genericè, prout est ⁹¹² quid commune delectationi sensibili & venereæ, communis sententia est dari posse parvitatem in materia carnis & luxuriæ, uti dicitur L. 5. n. 105.

Q. 197. *An sit peccatum, si voluntas in motibus ⁹¹³ venereis habeat se negativè, id est, neque consentiat, neque positivè resistat, sed quasi permissivè se habeat.*
R. Hoc decidendum esse Lib. 5. à num. 109.

Q. 198. *Qua generaliter sint remedia contra luxu- ⁹¹⁴ riam.* R. Sequentia, 1. Oratio humilis, ut agnoscens fragilitatem suam recurrat ad Dei auxilium, sine quo nemo continens esse potest, Sap. 8. v. 21; solèturque DEUS quandoque superbos punire, permittendo labi in has fœditates. 2. Sobrietas, nam Bacchus & Venus amici sunt. 3. Opera pœnosa, uti jejunia, flagella, cilicia; *Copia vel mordacitas seminis, ex quibus sapissime oritur commotio venerea, optimè sanatur per Jejunia, disciplinas & carnis macerationes, Bonæ Spei hinc D. 10. num. 15.* 4. Mortificatio & custodia sensuum. 5. Evitatio occasionum & præcipuè familiaritatis cum mulie- ribus, in hoc vitio vincitur fugiendo. *Contra libi- dinis impetum apprehende fugam, si vis obtinere victoriam, S. Aug. in Psalm. 23. v. 4.* 6. Fuga otii. 7. Piorum librorum lectio. 8. Meditatio mortis & æternorum. 9. Frequens Confessio & Communio. 10. Occurrente tentatione cogitare Deum, severum peccati Vindicem, esse præsentem.

II. Frequenter animo revolvare hanc sententiam: *Momentaneum est, quod delectat, æternum, quod cruciat.* 12. Statim avertere cogitationem ad quidvis aliud primò occurrens. 13. Pro illis, qui sunt bonæ conscientie & qui deliberate consentire non solent, servit contemptus, nam timor nimius tentationem multum auget. 14. Optimum est habere prudentem ac stabilem Confessarium, ejusque consilium sequi, nam remedia illa suggeret, quæ subjecto erunt utiliora ac huic tentationi vincendæ hic & nunc magis accommodata.

D U B I U M II.

Quæ sint species luxuriæ consummata naturalis.

- 915 **R**esp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio
 eo modo, quo natura instituit, v.g. quando
 servatur sexus diversus, species eadem, vas
 & modus naturalis, &c. ut vide in principio
 hujus Cap. Unde resolvitur tales esse has sequen-
 tes, quæ ideo in Confessione sunt exprimendæ.
 I. Est *fornicatio*, quæ est concubitus soluti
 cum soluta, (hoc est, quæ sit libera à voto, Matri-
 monio, Religione) ex mutuo consensu. Ad hanc
 reducitur, I. *Concubinatus*, qui est fornicatio
 continuata: unde concubinarius (uti & meretrix)
 ordinariè non debet absolvi, nisi dimissâ concu-
 binâ, aut muliere suspectâ, cujus retentio scan-
 dalum daret, licet cum ea non peccaret. *Sanch.*
Lib. 1. Moral. Cap. 8. Navar. Fill. Tract. 30. num. 56.
 2. *Congressus cum alterius sponsa*, quæ est forni-
 catio intra eandem speciem gravior, & in Con-
 fessione aperienda, saltem respectu sponsæ,
 ut

ut docet *Rodriq. Tom. I. Cap. 109. Sanch. de Matrim. cc. L. 1. D. 2. N. 6. Fagund. T. 2. L. 4. c. 3. Fill. num. 53. cc. contra Covarr. Vivaldum, Ledesim. Azor, quorum cc. sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, cc. & in praxi tutam, censet Diana P. 1. Tract. 7. R. 5. cc.*

II. *Stuprum*, hoc est, defloratio virginis, cc. ipsâ invitâ, (quia si consentiat, erit tantum forni- cc. catio simplex) circumstantia in Confessione cc. aperienda, ut probat *Lesf. L. 2. c. 10. n. 1. Et Sanch. cc. de Matrim. L. 7. D. 14. contra Navar. Azor & alios. cc.*

III. *Raptus*, cum scilicet persona aliqua, cc. (sive masculus; sive fœmina, sive nupta, sive cc. innupta) libidinis causâ abducitur, illatâ vi, cc. sive abductæ, sive iis, quorum potestati subest. cc. Si quæ tamen sponte discedat cum Amasio, cc. insciis Parentibus, non erit propriè raptus, sed cc. fuga, non addens malitiam specie distinctam cc. fornicationi. *Lugo de Pœnit. D. 16. n. 237. Fill. n. 110. cc. V. Bon. Idem dicit Dia. P. 1. T. 7. R. 37. ex Lesf. Dub. 1. cc. Sanch. num. 5. & c.*

IV. *Adulterium*, cum scilicet uterque, cc. vel alteruter coëuntium, est conjunctus Matri- cc. monio, etiam si adulterantis conjux sit contentus: cc. esto enim tunc illi non fiat injuria, fit tamen cc. ipsi statui, Sacramento, & huic Præcepto. cc. Quòd si fœmina adulterans sit conjugata, gravius cc. habetur, quàm si vir, propter incommoda gra- cc. viora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incerti- cc. tudinem, & c. Si verò uterque sit conjugatus, cc. adhuc gravius est, quia sunt duæ injuriæ cc. in utriusque conjugem, in Confessione expri- cc. mendæ. *Fill. num. 85. & 89.*

V. *Incestus*, hoc est, congressus cum consangui- cc. nea, vel cum affine, usque ad quartum gradum, eò cc. gravius peccatum, quòd gradus est propinquior: cc. quem

» quem proinde in Confessione exprimere, saltem
 » securius est, ut habet *Navar. c. 6. Lugo num. 312.*
 » Sicut etiam multò gravior est incestus cum con-
 » sanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g.
 » cum matre, quàm cum noverca ; cum sorore
 » propria, quàm cum sorore uxoris. Et rursus
 » gravior est cum affine, quàm cum cognato spiri-
 » tuali vel legali. Addi verò debet, si in primo gradu
 » fuerit, utrùm cum matre, an cum filia, an
 » cum sorore. *Lugo l. c. & Escob. de actib. human.*
 » *E. 2. c. 6. ubi ex Hurtad. D. 9. de Pœn. Dis. 4. proba-*
 » *bile dicit, incestum in eodem gradu & linea*
 » *eiusdem esse speciei, (eò tamen graviolem*
 » *quò gradus est vicinior stirpiti) & satis esse dicere,*
 » *habui rem cum consanguinea in linea recta.*
 » Ad hanc speciem revocatur tanquam analoga,
 » fornicatio cum filia Confessionis, cum propriè
 » non sit cognatio spiritualis, quam tamen circum-
 » stantiam in Confessione exprimendam esse
 » probat *Sanch. D. 55. Kôn. D. 15. Fagund. & ceteri,*
 » *probabiliter, contra Sa v. Confessio & Dianam.*
 » *Vid. Lugo num. 355.*
 » VI. *Sacrilegium*, hoc est, violatio rei sacræ
 » per actum venereum. Res autem sacræ, quæ sic
 » violantur, sunt locus, & persona : unde sacri-
 » legium est, 1. Omnis actus luxuriosus exterior,
 » (qualis etiam est, v. g. pollutio, & probabiliter
 » etiam tactus impudici, ut *vide Lugo num. 404.*)
 » in loco sacro, hoc est, in templo, vel cœmeterio :
 » nisi tamen fiat à conjugibus, ex necessitate, v. g.
 » ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus
 » luxuriosus tam interior, quàm exterior,
 » in persona, vel cum persona voto castitatis
 » consecrata : circa quem tamen probabile est,
 » non opus esse exprimere, utrùm fuerit
 » votum

votum solenne, an simplex. Sicut neque, si duplici titulo sit sacrata, v. g. quia est Sacerdos & Religiosus, quia moraliter est una numero malitia. *Sanch. D. 27. num. 27. Henriq. & ceteri, quos citat & sequitur Diana P. I. T. 7. R. 3. Vul. Lugo Sect. 4. Bonac. Q. 4. P. 17. Escob. E. 8.*

A D D E N D A.

Q. 199. *Quid hic sit addendum.* R. Hæc pauca, 916
 I. Certum est coïtum inter solutos esse peccatum mortale; & errorem oppositum damnavit *Concilium Viennense, Clementin. Ad nostrum, de hæreticis, & Concilium Florentinum* inter errores Græcorum. Docuit quoque *Simon Magus* cum aliis, quos refert *Arcdek P. 2. de dogmat. damnat. v. Copula*, quòd usus fœminarum sit communis, sed hic error reprobatus est in *Concilio Hierosolymitano* sub *S. Petro Apostolo*. Docuerunt etiam *Begardi* coïtum non esse peccatum, osculum tamen esse, uti idem *Arcd.* refert, sed hoc delirium etiam damnatum est in *Concilio Viennensi*, anno 1311. Quòd autem fornicatio sit intrinsecè mala, declaravit *Innocentius XI.* per damnationem hujus 48. prop. *Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.* Esse autem intrinsecè malam propter periculum malè educandæ prolis, probat *Ovied. de Peccat. Controv. 3. num. 150. 2.* Etiam est certum, quòd coïtus cum non sua sit adulterium, nam *Innocentius XI.* damnavit hanc 50. Propositionem: *Copula cum conjugata consentiente marito non est adulterium, adeoque sufficit in Confessione dicere se esse fornicatum.* Et rationem dat *Busenbarium* nam. 915. relatus. 3. *Taberna P. I. T. I. c. 3. §. I.* dicit puellam

puellam non peccare, si ob evidens periculum mortis vel ingentis infamiae non adhibeat omnia omnino media ad depellendum stupratorem, v.g. si hunc, cum posset, non occidat, si non inclamet viciniam, sed merè patiatur coitum, tamen secluso omni periculo consensûs. Et licet hanc propositionem editis libris teneant Authores plures quam 50, quos adductis locis refert *Vindex Tabernæ* ad Prop. 1, inter quos sunt *S. Anton. P. 2. T. 7. c. 8. §. 2.* *Silvest. v. Homicidium 1. N. 9. Sot. Lib. 5. Quæst. 1. Art. 5.* *Navar. Man. c. 16. N. 1. Tolet. L. 5. c. 6. Lesf. 1. 2. q. 6. art. 5.* *Lugo de Justit. D. 10. n. 198.* *Regin. L. 22. c. 1. Sect. 1.* *Gonet de act. human. D. 1. N. 93. Steph. T. 1. D. 5. N. 43.* *Philip. T. 2. D. 9. D. 1. Bosco P. 3. D. 7. S. 10. N. 127,* tamen non expedit eam publicè proponere aut defendere, quia apta est causare abusus, præsertim apud rudes.

917 Q. 200. *In quo consistat virginitas, & quando amittatur. R. §. I.* Circa primum variaz sunt Medicorum sententiæ: Multi dicunt in mulieribus incorruptis inveniri ad orificium vasis membranulam dictam hymen vel eugion, quæ si frangatur, per hoc amitti virginitatem: contradicunt alii cum *Boudevv. p. 2. q. 19. cum Fil. T. 30. n. 65.* cum *Lesfio de Just. L. 2. c. 10. n. 3. cum Sanch. de Matr. Lib. 7. D. 14. Num. 1,* & dicunt claustrum virginale in mulieribus consistere in membranis carnis illud constringentibus ita arctè, ut appareat esse quasi ligamentum cutaneum: hinc ibidem docet *Boudevv.* posse semen circa muliebria effusum ita attrahi à matrice, ut hoc sufficiat ad consumptionem Matrimonii, licet corpus virginis non penetretur nec fiat defloratio, & hoc fieri posse, nullus, quod sciam, inquit *Boudevvins, Medicorum dubitat.* Quod autem mares atinet, virgine

virginitas eorum consistit in inviolatione vasis genitalis, è quo nullum semen fit adhuc effusum.

§. 2. Virginitas in puella physicè amittitur per apertionem sive distensionem partium, quæ claudunt vas genitale; in maribus, per effusionem feminis: ut tamen in utrisque moraliter amittatur, debet apertio vasis & effusio feminis esse voluntaria, hinc si fit involuntaria, manet homo coram Deo virgo & capax laureolæ virginitatis, secundùm illud S. Lucie: *Si invitam jusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam*: è contrà laureola virginitatis amittitur tam à fœmina quàm à masculo per pollutionem voluntariam, licèt (quoad statum) coram facie Ecclesiæ maneat virginitas, quamdiu claustrum virginitatis non est violatum, in puella, *ab extrinseco*; in masculo autem per copulam carnalem, *Sporer post T. 5. in App. ad 6. & 9. Præceptum. num. 5.*

D U B I U M III.

*Quæ sint species luxuriæ consummata
contra naturam.*

Resp. Cùm contra naturam esse dicantur eæ, ^{cc 913} in quibus fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ, ita ut juxta tales modos species varientur; hinc resolvitur tales species esse sequentes:

I. *Congressus inordinatus*, hoc est, innaturalis, sive indebitus concumbendi modus, cùm scilicet servatur quidem identitas speciei, diversitas sexus & debita naturæ organa, sed inordinato tantùm modo acceditur; v. g. cùm vir succumbit, vel

- » vel averse accedit more pecorum, vel à latere,
 » vel stando, aut sedendo, aliâve ratione insolitâ,
 » quod est contra naturam, mortale, quando inde
 » periculum est impediendæ generationis, ut
 » effundendâ feminis; aliàs si hoc periculum
 » caveatur aut non sit, eò quòd matrix foemine
 » satis attrahat semen & retineat, ut fit plerumque,
 » non contra, sed præter naturam erit, & veniale
 » grave, imò nullum, si gravis causa adsit, v.g. quia
 » mulier est prægnans, vel quia corporis dispositio,
 » sive utriusque, sive alterutrius conjugis
 » aliter fieri non patitur. *Fil. T. 30. n. 157.*
 » II. *Mollities* sive *pollutio*, & est, cum absque con-
 » gressu seu copula, voluntariè procuratur fluxus
 » feminis, sive id foras effundatur, uti in maribus
 » sive intus diffuat in matricem, ut in foeminis. Et
 » hoc peccatum, præter propriam malitiam, sæpe
 » aliam habet adjunctam, ut v.g. fornicationis,
 » adulterii, incestûs, &c. cum quis nimirum
 » simul imaginatur ac desiderat congressum
 » alicujus personæ liberæ, conjugatæ, &c. quod
 » proinde, si fiat, in Confessione aperiendum est.
 » Plura de mollitie *vid. sequenti Dubio.*
 » III. *Sodomia imperfecta*, & est congressus
 » cum debito quidem sexu, maris nempe
 » cum foemina, sed extra vas naturale. Potest etiam
 » simul habere alias malitias, v.g. adulterii, si fiat
 » cum conjugata, incestûs, si fiat cum consanguinea.
 » *Bonac. Q. 4. de Matrim. P. II. n. I. Fill. num. 158.*
 » IV. *Sodomia perfecta*, & est congressus
 » duorum ejusdem sexûs, ut maris cum mare, vel
 » foemine cum foemina. Et potest etiam habere
 » alias malitias adjunctas, v.g. incestûs; quo cali-
 » cognitionis gradum non necessariò explicari
 » docet *Esc. de act. hum. E. 2. c. 6.* sed satis esse dicere

coivi cum consanguineo, vel cum affine ; quia
nec miscetur caro, nec contrahitur affinitas,
nec linea variat speciem. *Ita ille.* Explicandum
tamen esse, fuerisne *agens*, an *patiens*, dicit *Lugo*
de Pœnit. D. 16. n. 423. contra Dian. Tom. 2. T. 4. R. 159.
Et P. 6. T. 6. R. 36.

V. *Bestialitas*, quod est gravissimum
inter omnes : & est congressus, in quo non serva-
tur identitas speciei : v. g. si homo coëat
cum bestia, sive ejusdem sexus sit, sive non.
Neque opus est explicare, qualis, sive cujus spe-
ciei fuerit, quia est differentia tantum materialis,
& in genere Entis ; non autem formalis
& in genere moris. *Escob. E. 2. c. 6. ex Fill. num. 161.*
Huc revocatur peccatum cum dæmone succubo,
vel incubo ; cui peccato superadditur malitia
contra religionem, & præterea etiam sodomix,
adulterii, vel incestus, si affectu viri, vel mulieris,
sodomitico, adulterino, vel incestuoso,
cum dæmone coëat. *Vid. Bonac. de Matr. Q. 4. P. 12.*
Fill. num. 162.

A D D E N D A.

Q. 201. Quodnam peccatum sit gravius, sodomia
an furtum. R. Sodomia videtur esse gravius,
uti pluribus evincunt *Mendo in Stat. D. 5. Q. 23.* &
Moya T. I. Tract. 6. D. 4. Q. 5. Quod autem reducatur
abortus, videri potest *Steph. T. I. D. 5. N. 62.*

D U B I U M IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem.

R. *Esp.* Auctoritate Scripturæ, quæ molles
à Regno cælorum excludit, *I. Corinth. 6.*
docent omnes, nullo casu licitum esse inten-
dere, vel procurare directè mollitiem, nequidem
causâ sanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis.

M m

Causam

» Causam dat *Sanch. de Matrim. Lib. 9. D. 17.* quòd
 » natura administrationem seminis, extra Mari-
 » monium, in omni eventu homini denegaverit,
 » eò quòd adeo vehemens fit in ea re sensus
 » voluptatis, ut homines passione excæcati, passim
 » sibi facile persuaderent, habere se justam causam
 » irritandi seminis, unde plurima gravissimæque
 » vitia contra bonum commune, & in impe-
 » tione generationis emergerent. *Navar. Cap. 16.*
 » *Lesf. L. 4. c. 3. D. 4. & communiter. Unde rescribitur.*
 » I. Destillatio, quæ est fluxus humoris, quæ
 » medii inter urinam & semen, (cum quo coloris
 » & viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti
 » illa delectatione, non est vera pollutio, & si pro-
 » veniat sine omni commotione sensus veneri-
 » tatis, ut quandoque fit, de ea non magis laborandum
 » quàm de sudore, dicit *Cajetan.* Si verò fit
 » cum sensu carnis, & commotione spirituum
 » generationi servientium, tum ei cooperari, vel
 » causam præbere, non est, vel est peccatum; idque
 » veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo
 » de pollutione dicitur. *Sanch. D. 45. num. 3.*
 » *Laym. L. 3. S. 4. N. 18.*
 » II. Si semen iudicio Medicorum transi-
 » in materiam venenosam, licet eam medicamentis
 » expellere, etsi præter intentionem sequatur
 » aliqua veri seminis emissio. *Sanch. D. 17. num. 10.*
 » *Fill. T. 30. n. 150. Trull. L. 6. c. 1. D. 8. §. 1. n. 14.*
 » III. Non tenetur (modò tantùm absit pe-
 » culum consensu in voluptatem; nec voluntati
 » promoveat) impedire pollutionem sponte
 » evenientem, aut jam cœptam, v. g. in somno
 » reprimere, sed potest sanitatis causâ finire
 » ut natura se exoneret: quia id non est procurare
 » sed pati, ut effluat, quod aliàs corruptum
 » sanita-
 » etiam
 » dolea
 » addit
 » & sin
 » Deum
 » Sanch
 » IV.
 » minu
 » animi
 » natur
 » deriu
 » Simil
 » & sine
 » derii
 » desid
 » carer
 » V.
 » vel li
 » liser f
 » valet
 » nullo
 » peric
 » tur ab
 » suum
 » & præ
 » peric
 » imili
 » ex ne
 » alloq
 » Patri
 » Quòd
 » in de
 » ex
 » à cau
 » faci

sanitatem læderet. Unde idem admittit *Sanch.* et
 etiam si orta esset prius ex culpa, modò de ea
 doleat, & consensum ulteriorem abstrahat;
 additque, plerumque expedire, munire se cruce,
 & sinè alio attactu, quietis manibus, rogare
 Deum, ne permittat lapsum in delectationem.
Sanch. n. 17. Trull. n. 8.

IV. Licitum est ob finem honestum, v. g.
 minuendæ tentationis, sanitatis, tranquillitatis
 animi, optare simplici affectu spontaneam, &
 naturalem exonerationem naturæ, modò desi-
 derium illud non sit causa efficax pollutionis.
 Similiter licet etiam de ea gaudere, viâ naturali
 & sinè peccato facta, quia objectum istius desi-
 derii & gaudii non est malum, licet ejusmodi
 desideria simplicia inutilia esse, nec periculo
 carere, quidam bene observent. *Less. n. 105. Lay. n. 17*

V. Si quis facturus rem aliquam necessariam,
 vel licitam & honestam, prævidet inde natura-
 liter securam pollutionem, (idque multò magis
 valet de destillatione) quam tamen ille
 nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò absit
 periculum consensûs in delectationem, non tene-
 tur abstinere à tali actione; quia prosequenti
 suum Jus, non imputatur effectus per accidens,
 & præter intentionem securus. Hinc non obstante
 periculo pollutionis, licet audire Confessiones
 mulierum, studere casibus conscientiarum, tangere se
 ex necessitate, foeminas cautè, & cum necessitate
 alloqui, osculari, amplecti juxta morem
 Patriæ, si alioqui incivilis habendus esset.
 Quòd si tamen periculum esset consentiendi
 in delectationem (quod colligitur inde, si sæpius
 ex simili occasione mortaliter fit lapsus) et
 à causa illa quantumvis licita abstinendum esset: et

M m e

proin-

» proindeque Confessarius tali casu teneretur
 » relinquere officium. *Fill. Sanch. D. 45. Navar. c. 16.*
 » *Laym. n. 16.* Monet autem *Laym.* eum, qui in actio-
 » nibus honestis & utilibus talem miseriam expe-
 » ritur, facilius liberari contemnendo, quam zeli-
 » mando; quia imaginatione, & timore augemur.
 » VI. Si pollutio secutura prævideatur ex re
 » illicita, otiosa, vel minus necessaria, & hæc sit
 » causa propinqua; ac naturâ suâ ad Venerem
 » ordinata, ut sunt actus luxuriosi, tactus, aspectus,
 » lectio, auditio, locutio turpis, mortale est ab illa
 » non abstinere: quia in eam consentiens, morta-
 » liter in effectum consentire censetur. Quod si vero
 » res illa sit causa tantum remota, per accidens
 » tantum ad pollutionem concurrens, qualis est
 » v. g. esus aut potus calidorum, equitatio, com-
 » bulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis
 » (modò pollutionem non intendas, & absit peccatum
 » culum venerei consensûs) secuta pollutio non est
 » mortale, quia in talem rem consentiens, non debet
 » velle censetur effectum. *Fill. num. 152. Sanch. l. c.*
 » *Lefs. n. 90. & 100. Vid. Dian. P. 5. T. 13. R. 4.* Addunt
 » quidam DD. hanc regulam, pollutionem in causa
 » volitam tantum esse peccatum, quantum est ipsa
 » ut si causa sit peccatum mortale, etiam ipsam
 » fore mortalem; si sit veniale, venialem: Si vero
 » causa nullum sit peccatum, nec ipsam fore
 » (secluso semper periculo consensûs) hinc venialem
 » v. g. esse illam, quæ provenit ex lectione curiosa,
 » vel aspectu per se non mortali. *Trull. n. 5. ex Lopez.*
 » *Henriq. Vasq. Bonac. Tom. 1. de Matrim. Q. 4. P. 1.*
 » *Vid. Dia. P. 1. T. 2. Misc. R. 56.*
 » VII. Pollutio in somno facta est mortalis
 » 1. Si antè directè vel formaliter est procurata, &
 » causa non est retractata. 2. Quando post somnum

placuit, & approbata est propter delectationem & veneream; aliàs non. *Fill. num. 148. Trull. num. 9.*

Quæres. An mutua pollutio inter mares & vel fœminas procurata, sit mollities tantum, & an Sodomia.

Resp. Si fiat ex solo affectu ad veneream libidinem, absque concubitu, esse tantum mollitiem: Si verò fiat ex affectu ad personam illam indebiti sexûs (præsertim si adfit aliqua conjunctio, & commixtio corporum) est quoad malitiam Sodomia. *fil. T. 30. Cap. 8.* Plura de tota hac materia vid. *infra Lib. 5. num. 76. & Auctores citatos.*

A D D E N D A.

Q. 202. *In quo consistat malitia pollutionis. R. 915*

In hoc præcipue, quòd fit contra finem naturæ, quæ in ordine ad solam generationem format semen, pollutio autem illud prodigit voluptatis causâ. Deinde si licita esset pollutio, impediretur propagatio generis humani, quia nemo vellet inire Matrimonium ob gravissima illius onera & difficultates, sed fatiarent se homines voluptate, quæ est in effusione seminis, habeturque per pollutionem. Atque ex his constat pollutionem esse intrinsecè malam, quod etiam declaravit Innocentius XI. damnans hanc 49. propositionem: *Mollities Jure Naturæ prohibita non est, unde si DEUS eam non interdixisset, sæpe esset bona & aliquando obligatoria sub mortali.*

Q. 203. *Quid circa causas pollutionis sit addendum. 922*

R. Seqq. §. 1. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, sit mortale in materia luxuriæ, simulque causa per se & efficax pollutionis, pollutio secuta est mortale, tum quia Lex obligans ad peccatum vitandû, obligat ad vitandas causas per se efficaces illius; tum quia talis pollutio censebitur intenta in causa

& in natura operis, ad quod sequitur; tum etiam quia qui consentit in mortale circa materiam luxuriæ, exponit se periculo proximo consentiendi in delectationem majorem pollutionis prævisæ, ergo saltem ratione periculi peccat mortaliter. *Arriag. D. 46. Num. 23. Rhod. D. 1. Q. 3. Sect. 2. §. 5. Sporer in Tyrocin. Sacrament. P. 4. Num. 336. & alii communiter.*

923 §. 2. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, sit tantum veniale in materia luxuriæ, adhuc dicitur *Mendo in Stat. D. 5. Q. 2.* pollutionem secutam esse mortale, tum quia causa est in materia luxuriæ & directè ac per se tendit ad pollutionem, ergo qui vult illam, censetur hanc in causa velle, non aliter ac si illa esset gravis in materia luxuriæ, tum etiam quia cum istis semper est homini jam actualiter affecto ad rem turpem periculum proximum consensûs in delectatione conjunctam pollutioni, ergo saltem ratione periculi semper est mortale. E contra *Vasq. Henriq. Bonac. Fill. Salic. uterque March. Lefs. L. 4. c. 3. n. 102. Dia. P. 1. T. 7. R. 6. Et P. 2. T. 15. R. 31. Gobat in Exp. T. 7. num. 336.* aliique plurimi cum *Sporer* supra in *Th. Mor. T. 1. c. 5. n. 19.* dicunt posse tum abesse omnem intentionem pollutionis & periculum consensûs in eam & consequenter pollutionem tum secutam esse tantum veniale, quia cum sit tantum veniale in causa, in tantum est mala, in quantum causa est mala, quæ sola est voluntaria, causa autem est tantum venialiter mala, ergo etiam pollutio secuta.

924 §. 3. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, non sit peccatum in genere luxuriæ, quamvis sit mortale in alio genere, uti est ebrietas vel esus carnium die Veneris, *Sporer* supra, *Sanch. & alii*

apud *Dianam* P. 1. T. 7. R. 65. dicunt esse veniale contra castitatem, quia quamvis causæ illæ non influant per se nec multum in pollutionem, tamen videtur esse levis deordinatio contra castitatem, quod sine causa ponatur aliquid etiam remotè causativum pollutionis. *Nec obstat*, quod in re venerea non detur parvitas materiæ, secundum dicta n. 910, adeoque si peccetur, videatur peccari mortaliter; *nam* tum tantum peccatur mortaliter, quando res venerea est directè in se volita aut saltem in causa mortaliter mala & per se inductiva illius: de cetero potest peccari venialiter, vel per causam per se & directè volitam, si hæc tantum leviter sit inductiva, vel per causam per accidens & indirectam, quæ non est in materia luxuriæ; uti (secundum omnes) peccari potest venialiter per negligentiam levem in cavenda pollutione, *ita illi*: è contra *Arr. n. 19. Rhod. supra & alii* probabilius dicunt, per se loquendo, nihil peccari contra castitatem, quia quod peccetur contra temperantiam, comedendo die Veneris carnes, nihil spectat ad castitatem, tam parum, quàm si die Jovis comedantur carnes per actionem omnino indifferentem: idem est, si actio per accidens tantum esset in materia luxuriæ, v.g. ratione finis, uti si quis carnes comederet die Veneris ad complacendum puellæ, animo inducendi eam ad fornicationem, pollutio enim sequeretur ab illa comestione tantum per accidens & velut à causa remota.

§. 4. Si actio, ex qua prævidetur pollutio, sit de se 925
honestæ & licitæ, licet videatur spectare ad materiã luxuriæ, uti lectio casuum turpium, si tamen sit necessitas, utilitas, aut alia quævis causa rationalis eam ponendi vel continuandi, nullum erit peccatum, quamvis sequatur pollutio, uti latè

ex *S. Aug. S. Th.* & communi omnium sensu probant *Sanch.* de Matrim. L. 9. D. 45. n. 4. *Rhod.* supra *Tann.* D. 4. q. 8. n. 81. Ratio est, quia qui utitur Jure, quod habet ad ponendam actionem de se honesta & licitam, illi non imputatur ad peccatum, quod per accidens sequitur, cum hoc potius patiatur quàm agat; & tales actiones sunt, secundum *Sporer*, choreas honestas ducere; secundum *J. Sanch.* in *Sol.* D. 21. n. 12. & 32, equitare, etiam rationalis recreationis causâ; certo & commodo situ cubare in lecto, ambulare citò, crus vel femur unum superponere alteri &c, dummodo semper bonâ fice procedatur, id est, dummodo nullo modo intendatur oblectatio pollutionis, nec sit periculum consensûs in illam. Ratio omnium à priori est, quia talis causa, v. g. esus calidorum, per se tantum tendit ad roborandum corpus per augmentum sanguinis & spirituum animalium, ex quorum vigore vel abundantia quandoque oritur pollutio, quod per accidens est tali comestioni, quæ habet alium honestum finem, meritò præponderantè illi periculo remoto pollutionis, quæ timetur: imò *Mendo* de Pecc. D. 7. S. 8, ait eum non peccare graviter, qui exercet aliquem corporis motum nec necessarium nec utilem, certò prævidens ex eo oriturâ delectationem sensitivam: *Ills.* T. 4. D. I. N. 72. citans *Sanch. Castrop. Laym. Fill.* absolutè dicit hominè non teneri abstinere à commoditate sitis, lecti, equitationis, potus, etiam si ex his natura per accidens concitari soleat; sed qui studiosi sunt puritatis, talia cavent.

916 §. 5. Si quis fricat verenda volens abigere pruritum vel qualitatem morbidam fortè adhærentè genitalibus vel in eorum meatu, & ex frictione prævideatur secutura pollutio, docet cum aliis multis *Mendo* q. 4. esse mortale; consentit *Sporer* in Tyroc. P. 4.

P.4. N. 333, si fiat præcisè ad semen corruptum vel ad morbidam qualitatem expellendam, tum quia semper adest periculum consensûs in delectatione, tum maximè quia illa frictio per se tendit ad verum semen provocandû, & est causâ proxima ac per se efficaciter concitans spiritus venereos, adeoque per se proximè influens in pollutionem: unde *Sanch.* qui priùs de Matrim. l. 9. D. 17. N. 19. docuerat licere talem frictionem ad expellendum semen corruptum, postea in *Dec. l. 5. c. 6. n. 12.* se corrigens dicit non licere, maximè cum suppetant alia media minùs periculosa per medicinas, quas licitum esse sumere ad depellendam morbidam qualitatem vel corruptum semen valetudini noxium, docent cum communi *Sanch. Fil. Trull. Platel. de Pec. n. 241,* licet prævideatur simul per accidens expellendum verum semen: Et ratio disparitatis est, quia medicina illa per se non tendit ad expellendum verum semen, sed ad expellendam illam morbidam qualitatem, è contrâ frictio plùs facit ad excitandos spiritus & ad eliciendum verum semen, quàm corruptum; possuntque de hoc videri dicta n. 826. Item *Lugo de Just. D. 10. n. 126.* Docent tamen etiam *Sanch. Laym. March. Sporer* num. 349, si frictio fiat ad abigendum molestissimum pruritus, non fore peccatum, quia est actio de se licita & necessaria, uti etiam applicatio medicamenti ad illas partes malè habentes, & per accidens est sequi pollutionem; & hanc sententiam fusè defendit *J. Sanch.* à num. 29. citans alios plures: sed iterum hìc addo, quòd studiosi puritatis meritò talia caveant, aut saltem talem modum adhibeant, cum quo non sit conjunctum pollutionis periculum.

§. 6. Si nulla sit justa causa ejusmodi actionem 927
exercendi, docent *Laym. & Platel.* num. 238.

M m 5

adhuc

adhuc fore veniale tantum talem actionem de se licitam & honestam ponere, quæ est causa *per accidens* & remota pollutionis; *Arr.* supra dicit, per se loquendo, nullum esse peccatum, *per accidens* vero posse esse otiositatem vel aliquid simile: cum tamen pollutio & similes motus vehementes, dum contingunt in vigilia, magnam secum adferant voluptatem, primum est, ut in hanc consentiant saltem imperfectè, unde castitatis amans etiam tales causas remotas omittit, attamen sine anxietate, & non agnoscendo obligationem saltem gravem, ne aliàs, quando poneret, per conscientiam erroneam peccet graviter. Circa omnia hæc dicta videri potest *Tann.* à num. 113, ubi accurate refert sententias & rationes.

928

§. 7. Quamvis aliqui doceant puellam, quæ semel consentit in copulam, non posse postea pœnitentiã ductam viro seminante non recipere ejus semen, quia pejus videtur semen prodigere, quàm copulam inchoatam complere; quam sententiam *Sanch.* *de Matr.* L. 9. d. 19. n. 7. vocat probabilè, censet tamen idem *Sanch.* pœnitentiã ductam teneri semen non admittere, sicque permittere pollutionem maris, quia tenetur non continuare peccatum, quod incepit, nec potest habere veram pœnitentiã de illo, nisi abrumpat: quod valet secundum omnes cum *Lugo* n. 197, si vi opprimatur; ac tenetur etiam omni modo conari, ne opprimere volens possit semen injicere, ibi enim, si se passivè habet, hoc ipso censetur positivè consentire, quia *copulam pati est eam admittere*: hinc *Cajet.* dicit etiam teneri clamare, ut invasorem abigat; *Sot.* tamen *Navar.* *Regin. Bonac.* dicunt non teneri clamare, si inde timeat sibi mortem, gravem infamiam vel nimiam verescundiam: certum autem est nunquam

nunquam licere illi semen admissum ejicere,
ut dictum est num. 824.

Q. 204. Quid circa pollutionem in somno sit addendum. 929

R. Seqq. §. I. Si quis per cogitationes, tactus, aspectus, vel quascunque alias delectationes venereas habitas ante somnum intendat pollutionem in somno, certum est, quod illæ delectationes præter malitiam, quam in se habent, etiam contrahant malitiam pollutionis, sive illa postea sequatur sive non: Dubium autem est, si tales delectationes sint habitæ ante somnum, & non intendatur, sed tantum prævideatur pollutio ex illis secutura in somno, an hæ antecedentes delectationes etiam habeant malitiam pollutionis; negant *Caj. J. Sanch. & alii*, quia cum neque adlit intentio neque desiderium illius, non est, cur ille effectus contingens & non liberè secutus possit imputari: è contrà *Suar. Less. Sanch.* aliique communiter & longè probabilius affirmant cum *Mendo D. 5. Q. 3.* quia delectationes illæ per diem habitæ spectant ad materiam luxuriæ, & per se proximè influunt in pollutionem velut in effectum proprium, ergo qui vult illas, censetur etiam hanc velle in causa, maximè cum talis causa ante somnum posita de se plus & potentiùs operetur in somno, quando phantasia per species relictas agit vivaciùs, & libertas impediendi deest, unde talis tenetur in Confessione dicere se de die habuisse has vel illas delectationes, in quibus satis præviderit secuturam in somno pollutionem. *Nec refert*, quod fortè non sequatur, nam per accidens est, quod aliunde impediatur, & causa per se sufficiens posita erat, quod sufficit ad contrahendam ejus malitiam, uti si quis admoverit ignem horreo alieno prævidens illud accendendum, posuit causam damni, &

pecca-

peccavit contra Justitiam, quamvis *per accidens* ab aliquo extingatur ignis & damnū non sequatur,

930 §. 2. *Sporer* in Tyroc. à n. 338. conformiter ad principia Q. præced. relata sic discurret, 1. Prævisio pollutionis in somno est tale peccatū, quale est causa, in qua prævidetur, unde si causa sit mortalis in genere luxuriæ & notabiliter influens in libidine, pollutio prævisa erit mortalis, licet autem causa sit mortalis in genere luxuriæ, si tamen non est notabiliter influens, uti notabiliter non videtur influere brevissima cogitatio voluntaria de objecto turpi, pollutio ex tali causa prævisa non videtur fore mortalis: Si autem causa sit venialis, aut mortalis quidem, sed in alio genere, uti est ebrietas, pollutio hinc prævisa videtur esse venialis tantum. Denique si causa sit de se honesta & licita, ac adfuerit rationabilis causa eam ponendi, pollutio prævisa nullum erit peccatum. 2. Si quis evigilans non reprimat, sed permittat absolvi pollutionem in somno ex causis naturalibus inceptam, ne aliàs noceat valetudini, docent *Sa, Tamb. Platel. de Pecc. N. 224. Spor.* aliique cum *Busenb.* supra non esse peccatum, quia in tali casu non est in se mala nequidem materialiter; sed rectè monent omnes cum *Sanch.* esse periculum consensūs saltem in delectationem, nisi eliciatur aliqua positiva displicentia. 3. Si quis expergefactus promoveat pollutionem in somno inceptam, addendo conatum, aut protrudendo ultimas ejus reliquias, peccat mortaliter, qui non permittit, sed positivè continuat illam.

931 §. 3. *Arr. D. 46. N. 24.* rectè notat esse discrimen inter pollutionem secuturā in vigilia & in somno, nam cum in somno non sit periculum consensūs, causa, quæ pollutionem infert in somno, facilius ex hac parte excusatur à peccato; hinc pro vigilia magis

magis tenetur quis vitare causas, non ratione pollutionis, sed ratione periculi consensu, & ideo etiam docet *Suar.* de Peccat. D. 5. Sect. 7. N. 21. magis vitanda esse illa, ad quæ statim timetur concupiscentia, quàm alia, ex quibus timetur securura in futuro, quia hæc sunt minùs certa, faciliùs impedibilia, & habent minus periculi.

Q. 205. *An liceat inefficaciter appetere pollutionem naturaliter orituram, vel gaudere de ea involuntariè secuta.* R. §. 1. Communior est sententia, quòd licitum sit affectu simplici & inefficaci desiderare, ut pollutio merè naturalis & involuntaria eveniat ob aliquem finem bonum, & ita docent *Navar. Less. Vasq. Sanch.* in Decal. Lib. I. c. 2. à n. 18. *Tann.* de Pecc. D. 4. Q. 8. N. 145. *Platel.* de Pec. N. 244. *Sporer* in Mor. P. I. T. I. c. 6. N. 34, quia secundum hoc AA. pollutio involuntaria tum tantum retinet malitiam objectivam & materialè, quando sequitur ex causa, non naturali, sed ex alia, v. g. ex tactu, turpiloquio &c; & si naturaliter eveniat, putant esse naturalem evacuationem corporis, qualis est emissio sudoris vel aliorum superfluatorum excrementorum. Difficultas tamen est, cur liceat affectu inefficace desiderare talem pollutionem, & non mortem alterius, nam *Inn. XI.* damnat hanc 13. prop. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alterius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.* Disparitatem dat *Sporer*, quòd appetere mortem alterius non fit actus merè naturalis, sed ex natura sua petat esse moralis ac liber, qualis si fit, intrinsecè est malus: è contrà dicit pollutionem vi naturæ provenientè non esse actum humanum nec voluntati subjectum, hinc

hinc in eum inefficaciter tendere non videri esse malum. *Contrà est*, nam mors naturaliter causata ex morbo etiam non est actus moralis, sed effectus naturalis, & tamen non est licitum eam appetere alteri, sed actus talis desiderii esset moralis & intrinsecè malus, ergo necdum apparet disparitas. Alii dicunt mortem esse gravissimum malum physicum subjecti, quod desiderare alteri non permittat Charitas, nisi propter causam proportionatam, qualis esset spiritualis utilitas subjecti vel temporalis utilitas Communitatis, secundùm dicta Lib. 2. à n. 184, non autem privata hæreditas obventura, secundùm dicta hic n. 693. E contra pollutio orta ex causis naturalibus, secundùm *Sanch. de Matrimon. Lib. 9. D. 45. N. 14.* non est malum nè physicum quidem subjecti vel prolis vel Communitatis humanæ, cùm tale semen sit quid superfluum, quo se exonerat natura; aut saltem est malum tam leve, ut propter utilitatem etiam privatam permitti possit.

933 §. 2. Consentunt quòque DD. inquit *Sporer* n. 3. licitum esse gaudere de ejusmodi pollutione, quatenus causa fuit alicujus boni, uti quia sic cessavit tentatio, ægritudo; & ita docent *Vasq. Sanch. Less. Lugo & alii*: sed iterum difficultas est ratione relatæ propositionis 13. damnatæ, item 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis &c. in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitiæ inde ex hæreditate consecutas.* Sed dicendum est, uti licitum est gaudere tantùm de hæreditate obtenta post mortem, non autem de ipsa morte, sic tantùm esse licitum gaudere de effectu post pollutionem secuto, & ideo dixi, *quatenus causa fuit, non autem de pollutione secundùm se* hinc

§. 3. Non est licitum delectari de pollutione ⁹³⁴
secundum se, est communis & certa apud *Sanch.*
in Decal. L. 1. c. 2. N. 16. Ratio est, quia causa excusans
 factum à peccato, qualis est ignorantia vel
 defectus advertentiæ aut libertatis, non excusat
 talem delectationem, quæ fit cum scientia, adver-
 tentia & libertate: licitè tamen delector, v. g.
 de homicidio facto ob defensionem inculpatam,
 de damno alteri in extrema necessitate causato,
 quia causa liberans factum à culpa, nempe licentia
 faciendi, etiam excusat delectationem, *Sporer n. 31.*

TRACTATUS V.

De Septimo Præcepto:

Non furtum facies.

CUM hoc prohibeatur omnis injusta damni- ^{cc 933}
 ficatio in bonis Proximi, quæ fit I. ^{cc}
 Per furtum, & rapinam. 2. Per omissionem ^{cc}
 reparationis damni illati. 3. Per iniquitatem ^{cc}
 contractuum. De his tribus hìc agendum erit. ^{cc}

CAPUT I.

De Furto.

DUBIUM I.

Quid sit furtum & quale peccatum.

Resp. Est occulta & injusta rei alienæ ^{cc}
 ablatio, invito rationabiliter Domino. ^{cc}
 Quod